

409 4956

PRZEPISY

O STOWARZYSZENIACH ZAROBKOWYCH
I GOSPODARCZYCH

WYDAŁ I OBJAŚNIŁ

STANISŁAW WRÓBLEWSKI

Wróblewski

1000182570

KRAKÓW 1906 — LEÓN FROMMER

WF

A-19132

BIBLIOTEKA
UMCS
LUBLIN

Prawo

K. 1160/56/2454

Drukarnia Uniwersytetu Jagiellońskiego, pod zarządem J. Filipowskiego.

SPIS RZECZY.

Ustawa o stowarzyszeniach zarobkowych i gospodarczych z 9 kwietnia 1873 l. 70 d. u. p.	1
Rozporządzenie o rejestrze stowarzyszeń z 13 maja 1873 l. 71 d. u. p.	77
Ustawa o rewizyi stowarzyszeń zarobkowych i gospodarczych z 10 czerwca 1903 l. 133 d. u. p.	90
Rozporządzenie zawierające przepisy wykonawcze o rewizyi stowarzyszeń z 24 czerwca 1903 l. 134 d. u. p.	95

THE HISTORY

of the ...
...
...
...
...

Przepisy o stow. zarobkowych i gospodarczych.

A) Ust. z dnia 9 kwietnia 1873 l. 70 d. u. p.

Za zgodą obu izb rady państwa postanowiłem i stanowią jak następuje:

ROZDZIAŁ I.

POSTANOWIENIA OGÓLNE.

ODDZIAŁ PIERWSZY.

O zakładaniu stowarzyszeń i stosunku prawnym ich członków.

§ 1. Przepisy tej ustawy mają być stosowane do stowarzyszeń o niezamkniętej liczbie członków¹⁾, których celem jest podniesienie zarobku lub gospodarstwa swych członków przez wspólne prowadzenie przedsiębiorstwa lub przez udzielanie kredytu²⁾, jako to do

stowarzyszeń zaliczkowych i kredytowych³⁾,
stowarzyszeń surowcowych⁴⁾ i magazynowych⁵⁾,
stowarzyszeń produkcyjnych (wytwórczych)⁶⁾,
stowarzyszeń spożywczych⁷⁾ oraz

stowarzyszeń celem dostarczenia mieszkań i tym podobnych⁸⁾.

1) T. zn. liczba członków jest zmienna, zmniejsza się przez wystąpienie dawnych, zwiększa przez wstąpienie nowych członków. W tym punkcie różni się stowarzyszenie zarobkowe istotnie od spółki akcyjnej. Zasada ta nie wyklucza jednak postanowienia w statucie, że ilość członków nie może być niższa od pewnego minimum, ani przewyższać pewnego maksimum; w tych atoli granicach obowiązuje zmienność.

Co do odpowiedzialności członków zob. objaśn. do § 2.

2) Ustawa wychodzi tu z założenia, że członkowie mają własny zarobek lub własne gospodarstwo, i że stowarzyszenie dąży do podniesienia ich zarobku względnie gospodarstwa. Związek celem prowadzenia samodzielnego przedsiębiorstwa, które niczem nie przyczynia się do podniesienia własnego zarobku lub gospodarstwa członków, nie podpada pod przepisy tej ustawy i do rejestru stowarzyszeń zarobkowych wpisany być nie może, choć daje członkom sposobność do korzystnej lokacji swych kapitałów O. z 22 maja 1902 l. 6635 C. 1902 s. 642; zasadę tę stosuje O. z 16 lipca 1902 l. 10030 C. E. IV. 602 do związku mającego na celu założenie i utrzymywanie ogólnie dostępnego domu zajezdnego i handlu towarami, nie pochodzącymi wyłącznie od członków, który zatem nie jest ani stowarzyszeniem spożywczym ani wytwórczym (? zd. m. stowarzyszenie takie, mające widoczny cel podniesienia ruchu przejezdnych mieści się zupełnie dobrze w ramach § 1), O. z 3 lutego 1904 l. 1622 C. 1904 s. 493 do związku celem założenia dziennika, oddzielnego zupełnie od gospodarstwa członków, który ma tylko dać im dochód od włożonego kapitału, O. w GZ. 1904 n. 32 do związku celem założenia wodociągu, mającego dostarczyć członkom taniej i zdrowej wody(?). Z drugiej atoli strony jasnym jest, że stowarzyszenie może zawierać czynności z osobami trzecimi, a mimo tego zmierzać do podniesienia zarobku względnie gospodarstwa członków t. zn. do celu leżącego w granicach ustawy O. z 6 grudnia 1904 l. 18054 NZ. 1905 n. 17 RZ. 1905 N. 13 l 64. Tak np. może stowarzyszenie pożyczkowe przyjmować wkładki oszczędności od nieczłonków, gdyż to jest środkiem do uzyskania dla członków taniego kredytu A. 1882, 1926, 1938, 1968; nie sprzeciwia się ustawie postanowienie, że okaziciel książeczki wkładkowej uchodzi za jej właściciela A. 1968 (zob. objaśn. do § 93); możliwe jest loko-

wanie beczynnych kapitałów — po zaspokojeniu potrzeb kredytowych członków — w formie udzielania pożyczek osobom nie będącym członkami A. 1894, O. z 22 czerwca 1904 l. 9309 C. E. VI. 818, O. z 8 listopada 1905 l. 17055 GH. 1905 n. 10 RZ. 1906 n. 82; zd. m. stowarzyszenie może wchodzić w stosunki prawne z trzecimi nawet wtedy, kiedy to nie jest środkiem do osiągnięcia właściwego jego celu i zmierza wprost do osiągnięcia lub powiększenia zysku pieniężnego, byleby obok tego widoczną była tendencja w § 1 ustawy określona (por. także §§ 2 i 5 ust. z 21 maja 1873 l. 87 d. u. p., § 1 ust. z 27 grudnia 1880 l. 151 d. u. p. i § 85 ust. o pod. dochod. z 25 października 1896 l. 220 d. u. p.). Co do pytania, czy i o ile stowarzyszenie zarobkowe ma charakter kupca, zob. dalsze uwagi do tego paragrafu oraz objaśn. do § 13 ust.

Stowarzyszenie, którego statut przepisowi § 1 ust. nie odpowiada, nie może być wpisane do rejestru stowarzyszeń A. 1881, 1894. Gdyby jednak wpis taki zarządzo i wykonano, sąd nie może z urzędu zmuszać stowarzyszenia do zmiany statutu A. 1938; natomiast prokuratora skarbu w imieniu władzy administracyjnej, której zastrzeżony jest w § 95 ust. nadzór, ma legitymację do wniesienia zażalenia nieważności i żądania wykreślenia A. 1880, 1968. a to nawet po upływie terminu zakreślonego do rekursu A. 2131.

Prawna natura stowarzyszeń zarobkowych i gospodarczych jest sporna; główną trudność stanowi przytem okoliczność, że ust. zna dwa typy stowarzyszeń (§ 2), w niejednym ważnym punkcie różniące się między sobą. Zd. m. należy wszystkie stowarzyszenia uznać za osoby prawnicze, albowiem majątek stowarzyszenia stanowi i tutaj odrębną całość (zob. art. 173 k. h. uw. 1), przeznaczoną na cele stowarzyszenia i związaną tem przeznaczeniem niezależnie od woli członków; w szczególności likwidacja jest konieczną w każdym przypadku rozwiązania stowarzyszenia (§ 40 ust.), a w czasie likwidacyi członek z stowarzyszenia wystąpić nie może. Istnienia osoby prawniczej nie wyklucza bynajmniej okoliczność, że na członkach ciąży także osobista odpowiedzialność, i to zd. m. nietylko przy poręce nieograniczonej, lecz także przy poręce ograniczonej; przyjętej tu konstrukcyi nie osłabia również i to, że przed rozwiązaniem każdy członek może wystąpić i wycofać z stowarzy-

szczenia swój udział, skoro z chwilą rozwiązania ta możność się kończy, a celowy charakter majątku stowarzyszenia jasno się objawia (§ 48 ust.), czego właśnie brak np. przy spółce jawnej. Por. także § 44 uw. 2.

W związku z tem pytaniem pozostaje kwestya, czy stowarzyszenie może — oczywiście w granicach statutu (§ 88 ustawy) — przystąpić do innego stowarzyszenia. A. 2136 oświadcza się przeciw temu; zd. m. rozstrzygnąć należy przeciwnie, a pogląd ten zyskał obecnie sankcyę ustawową w przepisie § 1 ust. 2 ustawy o rewizyi stowarzyszeń (C), którego brzmienie nie pozwala jednak na żadne wnioski co do prawnej natury stowarzyszeń.

3) T. zn. takie, które przez wspólną odpowiedzialność ułatwiają członkom uzyskanie kredytu potrzebnego w ich zawodzie lub gospodarstwie. W tym celu wchodzi one przez przyjmowanie wkładek oszczędności, reeskont weksli i t. p. w stosunki prawne z osobami trzecimi i pośredniczą w ten sposób w obrocie pieniężnym; jeżeli jednak czynności prawne z trzecimi są tylko środkiem do uzyskania funduszków na zaspokojenie potrzeb kredytowych członków. stowarzyszenie nie trudni się zarobkowo czynnościami bankierskimi, a przeto czynności jego za handlowe uchodzić nie mogą (art. 272 k. h. uw. 5) zwłaszcza, że zysk stowarzyszenia jako osoby prawniczej jest w tych warunkach tylko formą obniżenia stopy procentowej przy pożyczkach członków, więc tylko ułatwieniem manipulacyjnem. Inaczej przedstawia się sprawa, jeżeli stowarzyszenie przyjmuje np. wkładki oszczędności bez ograniczenia i udziela kredytu nie tylko członkom.

4) Stowarzyszenia takie nabywają surowy materiał en gros i odprzedają go w pierwszym rzędzie członkom, zazwyczaj — ewentualnie po wyższych cenach — także nieczłonkom. Czynności ich są w każdym razie handlowemi (art. 271 k. h. uw. 6), albowiem kwestya zysku jest dla handlowej natury kupna z art. 271 l. 1 k. h. zupełnie obojętną.

5) Trudnią się one czynnościami handlowemi tylko wtedy, kiedy podejmują się dostawy po myśli art. 271 l. 2 k. h.; zresztą stosunek ich do członków przedstawia się nawet w razie, kiedy rozprzedają towary, tylko jako komis, komis zaś jest czynnością handlową tylko o tyle, o ile istnieje warunek zarobkowości,

którego tu brak (por. wyżej uw. 3) chyba, że np. stowarzyszenie przyjmuje do rozprzedaży towary od nieczłonków.

6) Obszerna ta kategoria obejmuje tak stowarzyszenia nie zawierające czynności handlowych (np. mające na celu nabywanie maszyn na wspólny użytek członków), jak i takie, które się czynnościami handlowymi trudnią np. podejmują się dostaw (art. 271 l. 2 k. h.). Jeżeli stowarzyszenie przy udziale fachowych członków prowadzi przedsiębiorstwo danego fachu na wielki rozmiar, rozmiar ten nie wystarcza jeszcze zd. m., by jego czynnościom nadać charakter handlowy np. na podstawie art. 272 l. 1 k. h., gdyż i w tym razie stowarzyszenie jako takie nie zarobkuje, lecz zwiększa zyski członków (np. stowarzyszenie lakierników, które rozdziela między członków robotę, wykonywaną przez nich w wspólnym warsztacie).

7) Por. wyżej uw. 4.

8) Stowarzyszenia te, zmierzające głównie do polepszenia położenia ekonomicznego mniej zamożnych warstw ludności, korzystają pod pewnymi warunkami z znacznych ulg podatkowych (zob. ust. z 21 maja 1873 l. 87 d. u. p., z 27 grudnia 1880 l. 141 d. u. p. i l. 1 d. u. p. z r. 1881, co do stowarzyszeń kredytowych i zaliczkowych ust. z 1 stycznia 1889 l. 91 d. u. p., wreszcie ustawę o pod. doch. z 25 października 1896 l. 220 d. u. p.), mogą nadto uzyskać pożyczki z ministerstwa handlu, które pośredniczy również przy zakupie potrzebnych maszyn, mają wreszcie pod pewnymi warunkami pierwszeństwo przy rozdzielaniu dostaw wojskowych.

Stowarzyszenia podpadające pod § 1 mogą być utworzone jedynie i wyłącznie na podstawie tej ustawy (§ 96 ust.), która w tem znaczeniu stanowi dla nich prawo bezwzględnie obowiązujące. Co do stowarzyszeń dawniej powstałych zob. § 91 ust.

§ 2. Stowarzyszenia zarobkowe i gospodarcze mogą być założone albo z nieograniczoną albo z ograniczoną odpowiedzialnością członków¹⁾.

W pierwszym wypadku odpowiada każdy uczestnik za zobowiązania stowarzyszenia solidarnie całym swoim majątkiem²⁾, w drugim razie tylko do pewnej z góry oznaczonej kwoty³⁾.

1) Spornem jest, czy może nastąpić zmiana rodzaju odpowie-

działności bez likwidacji stowarzyszenia istniejącego i założenia nowego. Jeżeli chodzi o zmianę odpowiedzialności ograniczonej na nieograniczoną, nie da się ona pod żadnym warunkiem przeprowadzić bez pisemnej zgody wszystkich dotychczasowych członków A. 613, 1646 (które jednak potrzebę tej pisemnej zgody uzasadniają — zd. m. niewłaściwie — tem, że w rzeczywistości zachodzi założenie zupełnie nowego stowarzyszenia); taka zgoda istnieje jednak zd. m. i wtedy, kiedy w pierwotnym statucie (§ 5 l. 10) mieści się postanowienie, że zmiana może być z skutkiem prawnym uchwalona przez walne zgromadzenie, a skoro temu stało się zadość, likwidacja stowarzyszenia nie wydaje mi się potrzebną, skoro przepisana jest przede wszystkim ze względu na wierzycieli, którym w danym razie żadne nie grozi niebezpieczeństwo (dłuższa nieograniczona odpowiedzialność z § 73 jest niewątpliwie dostatecznym ekwiwalentem za związanie udziału, przepisane w § 79). Więcej wątpliwości nasuwa zmiana w kierunku odwrotnym, która niewątpliwie wpływa niekorzystnie na stanowisko wierzycieli; to też judykatura przemianę taką wyklucza (A. 798, 1037) i zmianę statutów w tym kierunku uważa za niemożliwą A. 1644, 2119, O. z 18 kwietnia 1901 l. 5032 C. 1901 n. 280. Jeżeli jednak zważymy, że w razie rozwiązania pierwotnego stowarzyszenia bezpieczeństwo wierzycieli leży w związaniu majątku stowarzyszenia na czas likwidacji i w odpowiedzialności członków po myśli § 73, że zaś w razie przemiany tylko ten drugi punkt zmienia się na ich niekorzyść, wówczas dojdziemy do wniosku, że wprawdzie członkowie nie mogą zapomocą przemiany zwolnić się od odpowiedzialności z § 73, że jednak innych przeszkód przeciw dopuszczeniu przemiany niema.

2) Idzie tu tylko o odpowiedzialność wobec trzecich (Haftung); wobec stowarzyszenia odpowiadają członkowie w razie niedoboru za pokrycie (Deckung) według postanowień kontraktu (§§ 5 l. 6 i 61 ust.). Zachodzi tu zatem podobny stosunek, jak przy spółce jawnej; różnica leży w tem, że odpowiedzialność stowarzyszonych jest tylko pomocnicza, o ile w razie likwidacji lub konkursu aktywa stowarzyszenia do pokrycia jego zobowiązań nie starczą (§ 53 ust.).

3) Charakter tej odpowiedzialności, której wysokość normuje § 76 ust., jest sporny; idzie mianowicie o to, czy członkowie od-

powiadają w granicach owej kwoty tylko wobec stowarzyszenia, czy także — oczywiście pomocniczo — wobec trzecich. Jedynie ten drugi pogląd wydaje mi się ustawowo uzasadnionym, skoro ustawa tak w § 2 jak i w §§ 5 l. 12, 76, 78 mówi wyraźnie o odpowiedzialności członka za zobowiązania stowarzyszenia, taka zaś odpowiedzialność da się pomyśleć tylko w stosunku do trzecich; przepis § 85 nie dowodzi przeciwnieństwa, gdyż przy repartycyi idzie oczywiście tylko o odpowiedzialność wewnętrzną, wobec stowarzyszenia; że zaś ustawa nie wkłada tu wyraźnie na członków odpowiedzialności na zewnątrz, jak to czyni w § 72, to argument a silendo, już jako taki pozbawiony znaczenia. To też A. 917 oraz O. z 27 października 1903 l. 14462 GZ. 1904 s. 62 uznają stanowczo bezpośrednią odpowiedzialność członków stowarzyszenia z ograniczoną poręką wobec wierzycieli, a za zdaniem tem przemawiają również względy praktyczne. Gdyby bowiem do otwarcia konkursu nie przyszło (§ 66 ust. konk.), a likwidatorowie zwlekali z repartycją, nie można wierzycieli zmuszać do cierpliwości, ani uciekać się do tego wybiegu, że się im przekazuje wierzytelność stowarzyszenia do członków i w ten sposób ciężar i ryzyko repartycyi na nich przerzuca (por. O. z 13 sierpnia 1903 l. 8837 C. 1903 s. 889 i przytocz. już O. z 27 października 1903 l. 14462). Według przyjętego tu poglądu mamy zatem do czynienia z stosunkiem podobnym do stanowiska komandytników przy zwykłej spółce komandytowej; różnica leży i tutaj w tem, że odpowiedzialność stowarzyszonych jest pomocniczą, wobec czego np. postanowienie statutu, że członek musi odrazu wpłacić do stowarzyszenia całą kwotę, jaką po myśli § 76 ust. odpowiada, nie zwalnia go od odpowiedzialności na zewnątrz A. 917 (por. art. 165 k. h.). Co do znaczenia repartycyi zob. objaśn. do § 85.

§ 3. Do założenia stowarzyszenia jest wymaganiem:

1. przyjęcie firmy stowarzyszenia¹⁾;
  2. ułożenie na piśmie kontraktu stowarzyszenia (statutu)²⁾;
  - 3) wpisanie tego kontraktu do rejestru stowarzyszeń³⁾.
- Przystąpienie pojedynczych uczestników następuje przez oświadczenie pisemne⁴⁾.

1) Zob. § 4.

2) Zob. § 5. Formy aktu notaryalnego nie potrzeba.

3) Zob. niżej § 8 oraz rozp. z 14 maja 1873 l. 71 d. u. p. (niżej litera *B*). Wpis musi nastąpić bez względu na wysokość opłacanego podatku. Rzeczą sądu jest zbadać przy tej sposobności, czy stowarzyszenie odpowiada cechom podanym w § 1 (por. objaśn. do § 3 rozp. o rej. stow. pod *B*) i czy statut odpowiada przepisom ustawy (§ 11 zd. 2); wpis do rejestru jako taki ani nieważności postanowień statutu nie usuwa (por. art. 175 k. h. uw. 1 i art. 178 uw. 1) ani stowarzyszenia pozbawionego cech z § 1 nie czyni stowarzyszeniem zarobkowym względnie gospodarczem po myśli ustawy. Co do legitymacji prokuratoryi skarbu do rekursu zob. § 1 uw. 2.

4) Zasada ta nie nastęrcza żadnych wątpliwości co do członków przystępujących do stowarzyszenia już istniejącego po tegoż wpisie do rejestru; takie oświadczenie nie czyni jednak samo przez się przystępującego członkiem, jeżeli np. według statutu stowarzyszenie w każdym poszczególnym przypadku ma rozstrzygać o przyjęciu A. 738. Ale i te osoby, które zakładają stowarzyszenie, nie mogą być jego członkami bez pisemnego oświadczenia; zasada jest więc zupełnie ogólna tak, że ten, kto pisemnego oświadczenia nie złożył, nie jest członkiem i nie może być obciążony przy repartycji, choćby udział wpłacił, a później oświadczył, że występuje O. z 12 grudnia 1901 l. 16880 RZ. 1904 n. 4 l. 20 (odmiennie O. z 22 maja 1901 l. 6239 C. E. III. 431, które konieczność oświadczenia na piśmie wywodzi z statutu podnosząc, że w braku takiego postanowienia w statucie możnaby przyjąć wstąpienie per facta concludentia t. j. na podstawie zachodzących okoliczności; zd. m. takie postanowienie statutu jest zbyt czyste, a przeciwne postanowienie nieważne jako sprzeczne z ustawą). Wynika stąd, że wierzyciel stowarzyszenia, chcąc członka pociągnąć do odpowiedzialności, musi dowieść, iż on na piśmie do stowarzyszenia przystąpił, co znacznie zmniejsza praktyczną wartość tej odpowiedzialności wobec braku dostatecznej gwarancji co do należytego przechowywania deklaracji przez stowarzyszenie. Pewne ulepszenie w tym względzie wprowadza ustawa o rewizji stowarzyszeń (pod *C*) i wydana do niej instrukcja (pod *D*), która każe rewizorom także i na ten punkt zwracać uwagę (wzór pytań II. 2).

Kto złożył oświadczenie przystąpienia przed wpisem — czy jako założyciel, czy wobec założycieli — staje się po ukonstytuowaniu się stowarzyszenia ipso iure jego członkiem. o ile jego oświadczenie było jednym z elementów powstania stowarzyszenia, o ile więc np. nie zostało przez założycieli pominięte lub odrzucone (zob. art. 174 k. h. uw. 4). Na podstawie tego oświadczenia ma on zatem wobec stowarzyszenia prawa i obowiązki członka O. z 18 kwietnia 1901 l. 4841 G. U. W. n. F. 1379 i z 31 maja 1901 l. 1654 C. 1902 s. 490. Por. art. 208 k. h. uw. 4.

Jeżeli ktoś w imieniu innej osoby przystąpił do stowarzyszenia i w jej imieniu uiszczał wkładki nie mając pełnomocnictwa i wiedząc, że sam według statutów członkiem być nie może, a następnie po wykryciu braku pełnomocnictwa sam na członka nie został przyjęty, nie może żądać zwrotu wpłaconych wkładek A. 1207, 1208 (por. § 1431 k. c.).

§ 4. Firma stowarzyszenia musi być wzięta z przedmiotu stowarzyszenia i musi zawierać oznaczenie „stowarzyszenie zarejestrowane“ oraz stosownie do rodzaju odpowiedzialności (§ 2) dodatek „z odpowiedzialnością nieograniczoną“ lub „z odpowiedzialnością ograniczoną“¹⁾.

Nazwiska uczestników ani innych osób nie wolno w firmie zamieszczać²⁾. Każda nowa firma odróżniać się musi wyraźnie od wszystkich istniejących już w temże miejscu lub tejże gminie firm stowarzyszeń zarejestrowanych³⁾.

1) Owo oznaczenie i ten dodatek stanowią istotną, równorzędną część składową firmy; jeżeli przeto stowarzyszenie, trudniące się czynnościami handlowymi, do którego się po myśli § 13 ust. stosuje przepis art. 26 k. h., używa firmy bez tego dodatku i owego oznaczenia, lub też — co na jedno wychodzi — umieszcza je w skróceniu lub drobnym drukiem, wysuwając na pierwszy plan tylko słowa »kasa oszczędności«, zachodzi nadużycie firmy, podpadające pod art. 26 k. h. O. z 26 kwietnia 1905 l. 6167 JBl. 1905 s. 346.

2) Mogą więc być umieszczone inne dodatki; i tu jednak żąda praktyka, by dodatki niezgodne z prawdą nie służyły do wprowadzenia publiczności w błąd (por. art. 16 k. h. uw. 2) np. przez

wywołanie błędnego mniemania, iż towar pochodzi z przedsiębiorstwa dawniej już w tem miejscu istniejącego O. z 19 sierpnia 1903 l. 11809 JBl. 1903 s. 549 C. 1903 s. 784. Choć jednak w dotyczącem miejscu istnieje »związek zaliczkowy«, powstająca tamże »kasa zaliczkowa« może w firmie zamieścić słowo »pierwsza« O. z 22 września 1903 l. 13148 C. 1904 s. 154.

3) Por. art. 20 k. h. uw. 2 i 3. Nie można odmówić wpisu firmy, której na podstawie ust. o stowarzyszeniach i przepisów kodeksu handlowego nie da się nic zarzucić, pod pozorem, że to przedsiębiorstwo innemu już istniejącemu robi konkurencyę; tej sprawy przy wpisie badać nie można, a zagrożony konkurent nie może bronić mniemanych swych praw w drodze zażalenia przeciw wpisowi O. z 15 lutego 1905 l. 2488 RZ. 1905 n. 7 l. 51 (zob. atoli O. z 19 sierpnia 1903 l. 11809 wyżej w uw. 2).

§ 5. Kontrakt stowarzyszenia musi zawierać¹⁾:

1. firmę i siedzibę stowarzyszenia;
2. przedmiot przedsiębiorstwa²⁾;
3. czas trwania stowarzyszenia, jeżeli ma być ograniczone na czas oznaczony;
4. warunki wstąpienia uczestników³⁾ jak również ewentualne szczególne postanowienia o zgaśnięciu uczestnictwa (wystąpienie, śmierć lub wykluczenie)⁴⁾;
5. wysokość udziałów pojedynczych uczestników w przedsiębiorstwie i sposób tworzenia tych udziałów⁵⁾;
6. zasady, według których ma być sporządzony bilans i obliczany zysk, sposób, w jaki ma nastąpić badanie bilansu, oraz postanowienie o rozdziale zysku i straty na pojedynczych uczestników⁶⁾;
7. sposób wyboru i skład prełożęństwa tudzież oznaczenie, jak się legitymować będą członkowie prełożęństwa, ich zastępcy i urzędnicy stowarzyszenia;
8. w jakiej formie odbywa się zwoływanie uczestników;
9. warunki prawa głosowania uczestników oraz formę, w jakiej to prawo wykonywanem będzie;

10. przedmioty, co do których nie mogą zapadać uchwały prostą większością głosów uczestników, którzy się na skutek zwołania stawili, lecz tylko znaczniejszą większością głosów lub przy zachowaniu innych warunków;

11. sposób, w jaki skuteczniane będą ogłoszenia z strony stowarzyszenia;

12. podanie, czy odpowiedzialność uczestników za zobowiązania stowarzyszenia jest nieograniczoną czy ograniczoną, oraz w tym drugim wypadku oznaczenie rozmiaru odpowiedzialności, jeżeli jest rozciągnięta ponad zakres ustawą oznaczony (§ 76);

13. wymienienie członków pierwszego przełożenia⁷⁾ lub tych osób, które mają wyjednać zarejestrowanie stowarzyszenia.

1) Zastosowanie się do tego jest warunkiem uzyskania wpisu; jeżeli jednak wpis nastąpił mimo zachodzących braków, stowarzyszenie istnieje, chyba że braki odnoszą się do istotnych punktów (np. l. 1, 2, 5, 12), w którym to razie zachodzi według ogólnych zasad prawa nieważność całego statutu. Zob. także A. 1938 przy § 1 w uw. 2.

2) Przedmiot ten musi być w statucie dokładnie i jasno określony: nie wystarczy ogólnikowa formuła, że »stowarzyszenie ma pośredniczyć między kupcami i przemysłowcami a odbiorcami, wspierać zakładanie nowych przedsiębiorstw przemysłowych i handlowych lub też zakładanie takich przedsiębiorstw samo brać na siebie« zwłaszcza, skoro działalność jego rozciągać się ma także na nieczłonków A. 2131.

3) Np., że członkiem stowarzyszenia może być tylko posiadacz realności w pewnej gminie, co wpływa także na możliwość przeniesienia udziałów (§ 83 ust.) A. 1991. Że stowarzyszenie może być członkiem innego stowarzyszenia, zob. wyżej § 1 uw. 2 i. f.

4) Np., że się traci ipso iure charakter członka przez upływ pewnego w statucie oznaczonego czasu, który to przypadek należy zresztą traktować na równi z wystąpieniem za wypowiedzeniem.

5) Np. przez jednorazową wpłatę przy wstąpieniu lub przez

miesięczne wpłaty w oznaczonej wysokości. Brak dokładnego określenia udziałów, w szczególności udziałów założycieli (aportów) stoi na przeszkodzie wpisowi firmy do rejestru O. z 22 maja 1902 l. 6635 C. 1902 s. 642.

7) Zazwyczaj po przystąpieniu określonej w statucie liczby członków odbywa się pierwsze zgromadzenie (konstytuujące), na którym uchwała się ostatecznie statut i wybiera się przełożenie, poczem przełożenie zgłasza statut do rejestru.

§ 6. Kontrakt stowarzyszenia wpisany w rejestr stowarzyszeń (zarejestrowany) musi być w wyciągu ogłoszony¹⁾.

Wyciąg musi zawierać:

1. datę kontraktu stowarzyszenia;
2. firmę i siedzibę stowarzyszenia;
3. przedmiot przedsięwzięcia;
4. czas trwania stowarzyszenia, jeżeli ma być ograniczone na czas oznaczony;
5. nazwiska i miejsce zamieszkania członków przełożenia, jeśli jest ustanowione już w kontrakcie stowarzyszenia;
6. sposób, w jaki uskuteczniane będą ogłoszenia z strony stowarzyszenia;
7. podanie, czy odpowiedzialność uczestników za zobowiązania stowarzyszenia jest nieograniczoną czy ograniczoną, oraz w tym drugim przypadku oznaczenie rozmiaru odpowiedzialności, jeżeli jest rozciągnięta ponad zakres ustawą oznaczony (§ 76).

Jeżeli w kontrakcie stowarzyszenia jest określona forma, w jakiej przełożenie swe oświadczenia woli składa i za stowarzyszenie podpisuje, należy także i to postanowienie ogłosić.

1) Zob. art. 14 k. h. uw. 1 i rozp. minist. spraw. z 10 grudnia 1901 l. 40 dz. rozp.

§ 7. Przy każdym sądzie handlowym ma się prowadzić rejestr stowarzyszeń co do tych stowarzyszeń, które w okręgu tego sądu mają siedzibę.

Co do tego rejestru obowiązują przepisy kodeksu handlowego wydane dla rejestru handlowego¹⁾.

1) Art. 12—14 k. h.; zob. przytocz. niżej (pod *B*) rozp. min. z 14 maja 1873 l. 71 d. u. p. Przepisów tych nie dotknęło nowe prawo procesowe: art. VIII. l. 4 u. w do normy jur.

§ 8. Przed dokonaniem wpisu do rejestru stowarzyszeń stowarzyszenie jako takie nie istnieje¹⁾. Jeżeli przed skutecznieniem wpisu działano w imieniu stowarzyszenia, działający odpowiadają osobiście i solidarnie²⁾.

1) Zob. objaśn. do art. 178 i 211 k. h. Według A. 1956, jeżeli nie doszło do spisania statutu i wpisu, postanowienia uchwalone jednogłośnie przez osoby, które pragnęły utworzyć stowarzyszenie, nie obowiązują nawet w stosunku między temi osobami; trafnego tego orzeczenia nie należy jednak generalizować, gdyż w podobnych warunkach możliwe jest prawo żądania, by zgłoszenie zostało dokonane (art. 176 k. h. uw. 1), względnie odpowiedzialność z tego tytułu. Z drugiej strony stowarzyszenie wpisane mimo braków (nie stojących na przeszkodzie ważności całego kontraktu) istnieje prawnie, nie może być zmuszone przez sąd do zmiany statutu A. 1938, a wykreślenie jego firmy może nastąpić dopiero po przeprowadzeniu likwidacji, choćby nawet nigdy realnie nie weszło w życie A. 774.

2) Co do przejścia ich praw i obowiązków na stowarzyszenie zob. art. 178 k. h. uw. 4.

§ 9. Każda zmiana¹⁾ kontraktu stowarzyszenia musi nastąpić na piśmie i być zgłoszona do sądu handlowego przy dołączeniu odpisu uchwały stowarzyszenia.

Z uchwałą zmieniającą postąpi się w podobny sposób, jak z pierwotnym kontraktem²⁾. Ogłoszenie tejże nastąpi tylko o tyle, o ile skutkiem niej postanowienia w poprzednich ogłoszeniach zawarte doznają zmiany.

Uchwała ta nie ma skutku prawnego, póki nie zostanie

wpisana w rejestr stowarzyszeń przy sądzie handlowym w którego okręgu stowarzyszenie ma siedzibę³⁾.

1) Por. § 33 ust., a co do zmiany odpowiedzialności § 2 uw. 1. Podwyższenie udziałów, uchwalone w sposób dla tego przypadku statutem przepisany (w braku takiego postanowienia w statucie konieczną byłaby zd. m. jednomyślność wszystkich członków, gdyż na tych, którzy zmianie byli przeciwni, nie można nakładać wyższych obowiązków, możność wystąpienia nie jest dla nich dostateczną ochroną, a statut nie może obowiązywać pewnej tylko części uczestników; por. art. 198 k. h. uw. 3), ma być wpisane do rejestru, a wpisu tego nie można zacześć w drodze rekursu powołując się na przepis § 84 ust. 2. O. z 24 maja 1899 l. 7621 C. 1901 n. 179.

2) Jeżeli nastąpiła zmiana statutu w tym kierunku, że stowarzyszenie ma się zajmować urządzaniem publicznych domów składowych, zmiana ta może być wpisana do rejestru, choć koncesyi na prowadzenie publicznych domów składowych nie przedłożono A. 1487; por. § 3 ust. o domach składowych. I tutaj, jak wogóle, kwestya uprawnienia do prowadzenia pewnego przemysłu, nie wiąże się zupełnie z kwestyą prawnego istnienia stowarzyszenia i nie stoi na przeszkodzie ani wpisaniu firmy do rejestru przy powstaniu stowarzyszenia, ani zarejestrowaniu uchwalonej zmiany statutu.

3) Uchwała stowarzyszenia (z odpowiedzialnością nieograniczoną), że w celu pokrycia niedoboru podwyższa się wpłaty na udziały oraz że przeciw tym, którzy już z stowarzyszenia wystąpili, lecz są jeszcze odpowiedzialni, samo stowarzyszenie celem ściągnięcia odpowiednich dopłat wystąpić może, jest niewątpliwie zmianą statutu, o ile ten ani rozpisania dodatkowych wpłat, ani możności ściągania ich od byłych członków z strony samego stowarzyszenia nie stanowił; wiąże przeto tylko o tyle, o ile została w rejestr wpisana A. 968, i to zd. m. tylko członków jeszcze do stowarzyszenia należących (por. § 49 uw. 4 i § 53).

§ 10. W każdym sądzie handlowym, w którego okręgu stowarzyszenie ma zakład filialny¹⁾, musi się zgłosić tenże zakład celem wpisania do rejestru stowarzyszeń, a przy tem

należy zastosować się do wszystkiego, co §§ 6 i 9 przepisują dla zakładu głównego.

1) Co do filii węgierskich stowarzyszeń zarobkowych i gospodarczych stanowi art. XX ust. z 27 czerwca 1878 l. 62 d. u. p. (względnie z 21 maja 1887 l. 48 d. u. p.) oraz ust. z 27 czerwca 1878 l. 63 d. u. p., że mogą być zakładane w Austrii i stają na równi z stowarzyszeniami krajowemi, muszą jednak być wpisane do rejestru (oczywiście stowarzyszeń). Zresztą obowiązuje — w braku traktatu — zasada wzajemności po myśli § 33 k. c.

§ 11. Stosunek prawny uczestników między sobą zależy w pierwszym rzędzie od kontraktu stowarzyszenia. Kontrakt w tych tylko punktach różnić się może od niniejszej ustawy, przy których wyraźnie dopuszczalność odmiany przepisano ¹⁾.

1) Ustawa zawiera takie przepisy w § 17 co do prawa zastępstwa i sposobu kreślenia firmy, w § 27 co do prawa głosowania, w § 28 co do sposobu zwoływania walnego zgromadzenia, w § 29 co do zwołania walnego zgromadzenia na żądanie członków, w §§ 31 i 32 co do kompletu walnego zgromadzenia, w § 33 co do zapadania uchwał, w §§ 41, 42 i 44 co do ustanowienia likwidatorów i ich prawa zastępstwa, w §§ 54 i 77 co do zgaśnięcia uczestnictwa przez wypowiedzenie i śmierć członka, w §§ 55 i 79 co do praw majątkowych członka ustępującego — przy stowarzyszeniach z ograniczoną poręką w § 76 co do rozmiaru odpowiedzialności, w § 78 co do trwania jej po wystąpieniu i w § 83 co do przenoszenia udziałów.

Postanowienia statutu, odbiegające w innych punktach od przepisów ustawy, nie mają mocy obowiązującej, choćby nawet stowarzyszenie bez zarzutów zostało przez sąd zarejestrowane. Tak np. nie obowiązuje przepis, że członkowie odpowiadają tylko wobec stowarzyszenia, i to zd. m. bez względu na rozmiar odpowiedzialności (zob. objaśn. do § 2).

§ 12. Stowarzyszenie może pod swą firmą nabywać prawa i zaciągać zobowiązania, nabywać własność i inne

prawa rzeczowe także na nieruchomościach, może przed sądem skarżyć i być pozywane¹⁾).

Jego zwyczajnym sądem właściwym jest ten sąd, w którego okręgę ma siedzibę²⁾).

1) Wynika to stąd, że stowarzyszenie jest osobą prawniczą. Co do roli stowarzyszenia w procesie zob objaśn. do §§ 15, 20, 21, 25 i 44 ust. Gdyby mimo wykreślenia firmy pozostał jeszcze nierozdzielony majątek stowarzyszenia, wierzyciele dochodzić mogą swych praw przy zastosowaniu § 8 p. c.

2) Zob. § 75 n jur Przepis ten nie wyklucza jednak właściwości innych sądów np. sądu filii.

§ 13. Dla stowarzyszeń, których przedsiębiorstwo ma za przedmiot wyłącznie lub częściowo czynności handlowe¹⁾, mają moc obowiązującą przepisy kodeksu handlowego odnoszące się do kupców, o ile niniejsza ustawa nie stanowi inaczej²⁾).

1) Kiedy ten przypadek zachodzi, zob. przy § 1 w uw. 3—8. Nauka sądzi zgodnie, że trafniejszym byłoby zastosować przepisy kod. handl. o kupcu do wszelkich stowarzyszeń zarobkowych i gospodarczych bez względu na rodzaj przedsiębiorstwa.

2) Do stowarzyszeń, trudniących się czynnościami handlowymi, stosują się nie tylko przepisy ustawy handlowej, w szczególności także przepisy czwartej księgi kodeksu handlowego, odnoszące się do kupców, lecz także przepisy ustawy wprowadzczej, o ile niniejsza ustawa nie zawiera odmiennego postanowienia. Tak np. co do firmy obowiązuje w pierwszym rzędzie przepis § 4, ale oprócz tego stosują się także przepisy kodeksu handlowego o prawdziwości firmy, jeżeli stowarzyszenie trudni się czynnościami handlowymi A. 2125 (por. § 4 uw. 1); do sporów stowarzyszenia z pełnomocnikami handlowymi stosuje się § 39 l. 2 u. w. i t. d. Konkurs do majątku takiego stowarzyszenia może być otwarty jak konkurs kupiecki (arg. § 52 ust. 2 ustawy) A. 763, 2047 (które jednak — nie uwzględniając § 69 ust. — zarządza otwarcie konkursu mimo tego, że brak majątku, a istnieje jeden tylko wierzyciel); zd. m. jednak

zastosowanie tej zasady zawisło od tego, czy stowarzyszenie opłaca podatek w § 7 u. w. przepisany.

Stowarzyszenie, o którym mówi § 13, stoi na równi z kupcem pojedynczym. nie jest zaś w żadnym razie spółką handlową i nie podlega przepisom o spółkach handlowych, skoro ustawa o stowarzyszeniach zawiera co do wewnętrznych stosunków i zewnętrznego stanowiska członków odrębne przepisy; dlatego też do sporów między członkami nie stosuje się przepis § 39 l. 3 ust. wpraw. O ile jednak stowarzyszenie stoi w myśl § 13 na równi z kupcem, trzeba odróżnić, czy opłaca przepisany w § 7 u. w. podatek, jeżeli idzie o zastosowanie przepisów kodeksu handlowego, w tymże § 7 ust. wpraw. wymienionych, a niniejsza ustawa odróżnienia tego nie wyklucza. Otóż co do firmy na odróżnienie niema miejsca wobec przepisu § 4; przepisy o rejestrze handlowym do stowarzyszeń wogóle się nie odnoszą, skoro dla nich istnieje osobny rejestr; natomiast prokurę ustanowić może tylko stowarzyszenie trudniące się czynnościami handlowymi, a opłacające przepisany podatek por. § 8 rozp. o rej. stow. pod B): co do ksiąg handl. zob. objaśn. do § 22. Jeżeli atoli pewien specjalny przepis żąda, by firma kupca była wpisana w rejestrze handlowym (np. §§ 5 i 6 ust. o wzruszaniu czynn. pr. z 16 marca 1884 l. 36 d. u. p.), warunkowi temu nie czyni zadość ani fakt, że firma stowarzyszenia wpisana jest do rejestru stowarzyszeń, ani okoliczność, że stowarzyszenie trudni się handlem i opłaca podatek w § 7 u. w. określony A. 2123 (słusznie, gdyż ustawa dotycząca jest późniejsza od ustawy o stowarzyszeniach; por. atoli § 52 uw. 1).

§ 14. W miejscu siedziby stowarzyszenia i każdego zakładu filialnego ma się prowadzić rejestr, w który wpisywać należy imię, nazwisko i stan każdego uczestnika, dzień jego przystąpienia do stowarzyszenia i dzień, w którym przestał być członkiem, ilość udziałów każdego uczestnika w przedsiębiorstwie oraz wypowiedzenie jednego lub więcej udziałów ¹⁾.

Przegląd tego rejestru jak również kontraktu stowarzyszenia i jego zmian musi być każdemu dozwolony ²⁾.

1) Rejestr ten prowadzi stowarzyszenie samo; sankcyę prawną zawiera przepis § 87. Mimo tego przepisu jednak nie może sąd zmuszać stowarzyszenia do wykazów i zgłoszeń, których ustawa nie przepisuje, choćby szło o wykonanie prawa kontroli; nie może w szczególności żądać przedłożenia rejestru członków z § 14, skoro go i tak każdej chwili przeglądać może A. 1232. Wobec tego sankcya prawna jest niewątpliwie niedostateczną zwłaszcza wobec doniosłości, jaką np. § 73 przypisuje wpisaniu wystąpienia do rejestru; dlatego też ust. o rewizji stowarzyszeń i rozp. wykonawcze (pod C i D) poddają rewizji także sposób prowadzenia tego rejestru (ust. II l. 3, 10 arkusza pytań). Że w tych warunkach fakt, iż pewna osoba wpisana jest do rejestru członków, nie wyklucza bynajmniej dowodu, iż ta osoba do stowarzyszenia nie należy, jest rzeczą jasną.

2) Wolno również każdemu z rejestru członków sporządzić sobie odpis O. z 7 grudnia 1904 l. 17420 C. 1905 s. 335 i to nie tylko co do szczegółów wymienionych w § 14, lecz także co do adresów członków, byleby to czynił osobiście, gdyż w przeciwnym razie, t. zn. w razie przybrania pisarzy, tok interesów stowarzyszenia mógłby być narażony na szkodę O. z 26 kwietnia 1905 l. 6696 JBl. 1905 s. 334.

ODDZIAŁ DRUGI.

O przełożenstwie, radzie nadzorczej i walnem zgromadzeniu.

§ 15. Każde stowarzyszenie musi mieć przełożenstwo, które ma być wybrane z liczby uczestników¹⁾. Przełożenstwo zastępuje stowarzyszenie sądownie i poza sądem²⁾.

Może ono składać się z jednego lub więcej członków, ci mogą być płatni lub niepłatni. Ustanowienie ich jest każdej chwili odwołalne³⁾, co atoli nie wzrusza roszczeń o odškodowanie na podstawie umów istniejących⁴⁾.

1) Inaczej art. 227 k. h.

2) Por. art. 227 k. h. uw. 1. Do prowadzenia sporów nie potrzebuje przełożenstwo osobnego upoważnienia (§ 18 ust. i § 1008 kod. cyw.).

3) Postanowienie statutu, że pierwsze przełożenie ma być dożywotnie, sprzeciwia się ustawie O. z 22 maja 1902 l. 6635 C. 1902 s. 642.

4) Por. art. 227 k. h. uw. 2. Powołanie pewnej osoby na członka przełożenia i przyjęcie przez nią tego powołania nie jest i tutaj jako takie kontraktem dającym prawo do odszkodowania.

§ 16. Każdorazowych członków przełożenia zgłosić się musi natychmiast po ich ustanowieniu celem wpisu w rejestr stowarzyszeń¹⁾. Do zgłoszenia dołączyć należy ich legitymację²⁾. Członkowie przełożenia mają skreślić swój podpis przed sądem handlowym lub podać skreślenie podpisu w formie uwierzytelnionej.

Podobnie musi się postąpić przy każdej zmianie członków przełożenia³⁾, względnie przy ustanowieniu zastępców⁴⁾.

Jeżeli zmiana nie została w rejestr stowarzyszeń wpisana i publicznie ogłoszona, stowarzyszenie może się nią wobec trzeciego tylko wtedy zasłaniać, kiedy wykaze, że ten trzeci przy zawarciu czynności o zmianie wiedział.

Jeżeli wpisanie i ogłoszenie nastąpiło, trzeci uznać musi skuteczność zmiany wobec siebie, o ile zachodzące okoliczności nie uzasadniają wniosku, że o zmianie przy zawarciu czynności ani nie wiedział, ani nie musiał wiedzieć⁵⁾.

1) Cóż do formy zgłoszenia zob. §§ 2, 3 i 18 rozp. min. o rejestrze stowarzyszeń (pod B) oraz przytocz. tamże rozp. min. z 23 maja 1895 l. 74 d. u. p. Wpis do rejestru nie jest i tutaj (por. art. 228 k. h. uw. 3) warunkiem skuteczności ustanowienia przełożenia, a stowarzyszenie nie może się zasłaniać tem, że przełożenie nie wpisane nie ma prawa zastępstwa.

2) t. zn. akt ustanowienia, np. dotyczący protokół walnego zgromadzenia.

3) Nie jest zmianą ponowny wybór dotychczasowych członków przełożenia, wpisanych już do rejestru; należy o tem wprawdzie donieść sądowi, sąd jednak przyjmie to tylko do wiadomości, nie

zarządzając wpisu ani ogłoszenia A. 1176, 1292. Zmianą jest natomiast ustąpienie członka przełożenstwa, do czego jednak członek przełożenstwa nie ma prawa według swego upodobania (inaczej A. 1869, które każe przełożenstwu zgłosić wystąpienie członka, choćby nie przyjęto jego rezygnacyi). Nie jest wprawdzie konieczne przyjęcie rezygnacyi przez walne zgromadzenie, więc i dowód takiego przyjęcia O. z 16 października 1901 l. 14176 C. 1902 s. 145, muszą atoli zachodzić dostateczne powody, o czym rozstrzyga uznanie sędziego (anal. z art. 62 kod. handl.). Ponieważ kwestya, kto należy do przełożenstwa, nie jest tylko wewnętrzną sprawą stowarzyszenia, lecz owszem sąd nad zgłoszeniem zmian czuwać ma z urzędu, przeto nie może odmawiać interwencyi, skoro członek przełożenstwa podaje i uprawdopodobnia, że ustąpił, i na tej podstawie żąda zmuszenia przełożenstwa, by się postarało o wykreślenie go z rejestru A. 1846. W razie wykreślenia członka sąd winien z urzędu czuwać nad dokonaniem nowego wyboru (§ 3 rozp. o rej. stowarz. pod B) O. z 16 października 1901 l. 14176 (j. w.).

4) Zastępca jest także członkiem przełożenstwa; wobec trzecich nie może tedy stowarzyszenie bronić się tem, że w danym przypadku nie zachodziły warunki, wśród których zastępca ma prawo urzędować (arg. § 19 ust.).

5) Obowiązuje tu więc zasada jawności handlowej; por. obj. do art. 25 k. h.

§ 17. Przełożenstwo ma składać swe oświadczenia woli i podpisywać za stowarzyszenie w formie określonej kontraktem stowarzyszenia¹⁾. Jeżeli brak takiego określenia, podpisać muszą wszyscy członkowie przełożenstwa²⁾. Skreślenie podpisu nastąpi w ten sposób, iż podpisujący do firmy stowarzyszenia lub do miana przełożenstwa dodadzą własne swe podpisy³⁾.

1) Ważność czynności nie zależy jednak od przestrzegania tej formy chyba, że podpis firmy (np. na wekslu) ma być jako taki źródłem zobowiązania stowarzyszenia; por. art. 230 k. h.

2) Zasadą jest więc łączne prawo zastępstwa (por. atoli § 21 ust.), o ile statut nie postanawia inaczej. Jeżeli jednak jeden

z członków łącznie do zastępstwa powołanych sam de facto prowadzi interesu, a stowarzyszenie stale uznaje je za zdziałane na swój rachunek, może w tem zachowaniu się leżeć — przynajmniej co do czynności należących do zwyczajnego obrotu — cofnięcie ograniczenia. Statut może do zastępstwa upoważnić członka przełożenia łącznie z prokurantem, o ile stowarzyszenie może prokurę ustanowić (§ 13 uw. 2) i istotnie ją na walnem zgromadzeniu ustanowiło. Nabywać prawa dla stowarzyszenia może nawet przy zastępstwie łącznem każdy z łącznie uprawnionych (§ 1011 k. c.); ograniczenie odnosi się tylko do alienacyi i zaciągania zobowiązań.

§ 18. Z czynności prawnych, zawartych przez przełożenie w imieniu stowarzyszenia ¹⁾, wynikają dla stowarzyszenia prawa i obowiązki. Obojętnem jest, czy czynność zawarto wyraźnie w imieniu stowarzyszenia, czy też z okoliczności wynika, że według woli kontrahentów czynność miała być zawarta za stowarzyszenie ²⁾.

Upoważnienie przełożenia do zastępowania stowarzyszenia rozciąga się także do wszystkich czynności, do których według powszechnego prawa cywilnego potrzebne jest pełnomocnictwo szczególne, ten gatunek czynności wymieniające ³⁾.

1) oczywiście w granicach prawa zastępstwa.

2) Przełożenie może samo zawrzeć czynność z stowarzyszeniem; za szkodę, zrządzoną przez przełożenie przy wykonywaniu swych funkcyi spada odpowiedzialność na stowarzyszenie. Por. objaśn. do art. 230 k. h.

3) Zob. § 1008 k. c.; do takich aktów prawnych, przy których ustawa wymaga osobnego pełnomocnictwa do pojedynczej, konkretnej czynności, potrzebuje przełożenie odrębnego upoważnienia z strony walnego zgromadzenia. Upoważnienie przełożenia sięga tedy co do odpłatnego pozbywania i obciążania nieruchomości dalej, niż prokura, zresztą jednak jest ciaśniejsze od prokury. Sąd wynika, że przełożenie stowarzyszenia zajmującego się handlem i opłacającego przepisany w § 7 u. w. podatek (wyżej § 13 uw. 2)

nie może ustanowić prokury, a uczynić to może jedynie walne zgromadzenie. Jeżeli zastępstwo poruczono w takim razie prokurantowi i członkowi przełożenia łącznie, przyjęć należy, że tego ostatniego upoważniono również do łącznego zastępstwa w takich granicach, w jakich to prawo przysługuje prokurantowi, i na odwrót, że rozszerzono (co do nieruchomości) zakres działania prokuranta.

§ 19. Przełożenie jest wobec stowarzyszenia zobowiązane do przestrzegania wszystkich tych ograniczeń, jakie co do rozmiaru upoważnienia przełożenia do zastępowania stowarzyszenia ustanawiają kontrakt stowarzyszenia lub uchwały walnego zgromadzenia¹⁾. Wobec trzecich osób²⁾ jednak ograniczenie przełożenia w kierunku zastępstwa stowarzyszenia nie ma żadnego skutku prawnego³⁾. Przepis ten odnosi się zwłaszcza do przypadku, że zastępstwo ma się odnosić tylko do pewnych czynności lub pewnych rodzajów czynności, lub że może być wykonywane tylko w pewnych okolicznościach lub na pewien czas⁴⁾, lub w pojedynczych miejscach, albo że do pojedynczych czynności wymagana jest zgoda walnego zgromadzenia, rady nadzorczej lub innego organu stowarzyszenia.

1) Ograniczenie takie mieści się, o ile chodzi o stosunek wewnętrzny, już w tem, że kontrakt wymienia przedmiot przedsiębiorstwa.

2) Nie atoli wobec członków, którzy z stowarzyszeniem zawarli umowę.

3) o ile daje przełożeniu ciaśniejsze upoważnienie, niż ustawa w § 18.

4) Niedozwolonym ograniczeniem nie jest postanowienie, że przełożenie wybiera się na pewien czas, po którego upływie przestaje być organem stowarzyszenia; stowarzyszenie może jednak mimo upływu tego czasu odpowiadać za czynności byłego przełożenia, jeżeli zachodzą warunki § 16 ust. 3 ustawy.

§ 20. Przysięgi w imieniu stowarzyszenia składa przełożenstwo ¹⁾).

1) Zob. obecnie § 373 p. c. Przełożenstwo jest w sporze ustawowym zastępcą stowarzyszenia (art. IV. l. 2 u. w. do p. c.), i to także w razie upadłości stowarzyszenia, w którym to przypadku pozostaje ustawowym zastępcą dłużnika upadłego A. 821; w toku jednak likwidacji rolę tę obejmują likwidatorowie (§ 158 p. c.). Członek przełożenstwa nie może w sporze stowarzyszenia występować w roli świadka.

§ 21. Celem doręczenia stowarzyszeniu wezwań i uskutecznienia innych doręczeń wystarczy, jeżeli nastąpią do rąk członka przełożenstwa, który jest upoważniony do podpisywania sam lub wspólnie z innymi, lub do rąk urzędnika stowarzyszenia, który ma prawo zastępywać je przed sądem ¹⁾).

1) Przepis ten utrzymuje w mocy art. IV l. 2 u. w. do p. c.; por. §§ 103, 105, 106 p. c. Jeżeli doręczenie w ten sposób nastąpić nie może (np. jedyny członek przełożenstwa skarży stowarzyszenie o zaległą płać), ustanowić należy dla stowarzyszenia kuratora.

§ 22. Przełożenstwo ma obowiązek dopilnować prowadzenia potrzebnych ksiąg stowarzyszenia ¹⁾).

Księgom tym, o ile są utrzymywane podług przepisów kodeksu handlowego, przysługuje, skoro idzie o wykazanie wierzytelności stowarzyszenia z dozwolonych mu ustawą czynności, moc dowodowa w takim samym stopniu, co księgom handlowym na podstawie art. 34 k. h. i §§ 19, 20, 21 i 22 u. w. do kod. handl. (l. 1 d. u. p. z r. 1863) ²⁾).

Przełożenstwo ogłosić musi najpóźniej w pierwszych sześciu miesiącach każdego roku obrotowego zamknięcie rachunków za miniony rok obrotowy wraz z bilansem ³⁾). W ogłoszeniu tem podać należy w szczególności także liczbę członków, którzy w chwili zamknięcia bilansu do stowarzyszenia należeli, następnie, ilu członków w ciągu roku obrotowego

przybyło i ubyło, niemniej liczbę udziałów w interesie istniejącą przy zamknięciu bilansu, tudzież ile tych udziałów w ciągu roku bilansowego przyrosło, ile ich wypowiedziano lub zwrócono.

1) Za zaniedbanie odpowiada stowarzyszeniu, a w miarę zachodzących okoliczności może być pociągnięte także do odpowiedzialności karnej.

2) Z powołania postanowień u. w. wynika, że co do czasu trwania mocy dowodowej ksiąg stowarzyszenia należy odróżnić, czy stowarzyszenie opłaca podatek w przepisanej w § 7 u. w. wysokości, czy też nie. W pierwszym razie stosuje się § 19 u. w., w drugim razie § 20 u. w.; obojętnem jest przytem, czy stowarzyszenie trudni się czynnościami handlowemi, czy nie. Przeciw stowarzyszeniu można powołać się na jego księgi na podstawie §§ 303—307 p. c., ewentualnie także na podstawie art. 37 k. h., o ile stowarzyszenie trudni się czynnościami handlowemi. Do stowarzyszeń trudniących się czynnościami kredytowemi nie stosują się wobec przedstawionych dotąd zasad postanowienia art. II. rozp. min. z 28 października 1865 l. 110 d. u. p.

Powołanie § 21 u. w. polega na przeoczeniu, gdyż przepis ten nie miał już mocy obowiązującej w czasie wydania ustawy o stowarzyszeniach.

3) Zasady układania bilansu określa statut. Z zasad rachunkowości wynika, iż o zysku wtedy dopiero może być mowa, kiedy aktywa (do których należą również niewpłacone jeszcze udziały) przewyższają pasywa wraz z udziałami członków.

Z obliczonego w ten sposób zysku każde zazwyczaj statut stracić pewną kwotę na rzecz funduszu rezerwowego; co do przeznaczenia tegoż zob. §§ 49, 55, 79 ust.

§ 23. Członkowie przełożenia, którzy w tym swoim charakterze przekraczają granice swego zlecenia¹⁾, albo też działają przeciw przepisom tej ustawy²⁾ lub kontraktu stowarzyszenia¹⁾, odpowiadają osobiście i solidarnie za wynikłą stąd szkodę.

1) W tych przypadkach odpowiadają tylko na wewnątrz, to zn. wobec stowarzyszenia, póki istnieje, potem zaś wobec pojedynczych członków. Ważna uchwała walnego zgromadzenia, której tylko wykonawcami byli, uwalnia ich od tej odpowiedzialności.

2) W tym razie, jak również za każdą czynność, która według prawa cywilnego przedstawia się jako przestępstwo (delikt), odpowiadają każdemu poszkodowanemu — także obecnym członkom stowarzyszenia — według ogólnych zasad prawnych.

§ 24. Kontrakt stowarzyszenia ustanowić może obok prełożenia radę nadzorczą¹⁾, wybieraną przez uczestników z pośród siebie, z wykluczeniem członków prełożenia, której ustanowienie jest każdej chwili odwołalne²⁾.

W razie ustanowienia czuwa ta rada nad prowadzeniem interesów stowarzyszenia w wszystkich gałęziach zarządu, może zasięgać wiadomości o toku spraw stowarzyszenia, przeglądać każdego czasu jego księgi i papiery i badać stan kasy stowarzyszenia. W razie, jeżeli to uważa za potrzebne, może członków prełożenia i urzędników tymczasowo aż do rozstrzygnięcia walnego zgromadzenia, które wnet zwołać należy, pozbawiać ich upoważnień, oraz czynić stosowne zarządzenia celem dalszego tymczasowego prowadzenia interesów.

Ma badać rachunki z pojedynczych okresów prowadzenia przedsiębiorstwa, w szczególności rachunki roczne, bilanse i projekty do rozdziału zysku, oraz zdawać z tego co-roczenie sprawę walnemu zgromadzeniu.

Ma zwołać walne zgromadzenie, skoro to jest wskazane w interesie stowarzyszenia.

Członkowie rady nadzorczej odpowiadają za szkodę, którą spowodowali nie wypełniając swych obowiązków³⁾.

1) Rada ta stanowi organ ogólnej kontroli w przeciwstawieniu do rewizorów rachunkowych, których się często wybiera na podstawie statutu, a do których należy tylko rachunkowe zbadanie

bilansu. Co do obowiązkowej rewizji stowarzyszeń zob. ust. z 10 czerwca 1903 l. 133 d. u. p. (niżej lit. C).

2) Wynagrodzenie rady nadzorczej zależy od statutu względnie zawartej przy objęciu urzędu umowy. W braku takiej podstawy mają członkowie tylko prawo do zwrotu wydatków.

3) I tu trzeba odróżnić, czy nastąpiło naruszenie ustawy, czy tylko naruszenie obowiązków płynących z statutu względnie umowy; zob. wyżej § 23.

§ 25. Rada nadzorcza upoważniona jest do prowadzenia przeciw członkom przełożenia sporów przez walne zgromadzenie uchwalonych¹⁾.

Jeżeli stowarzyszenie ma prowadzić spór przeciw członkom rady nadzorczej, zastępują je pełnomocnicy na walnym zgromadzeniu wybrani²⁾.

Każdy uczestnik ma prawo przystąpić do powyższych sporów na swój koszt jako interwenient³⁾.

1) W tym przypadku rada nadzorcza ma prawo występowania na zewnątrz czyli zastępstwa stowarzyszenia; jest to przypadek zastępstwa ustawowego (art. IV l. 2 u. w. do p. c.).

2) Również i ci pełnomocnicy są zastępcami stowarzyszenia jako takiego.

3) Zob. § 17 p. c.; przystępujący jest uczestnikiem sporu po myśli § 20 p. c. Nadto każdy członek może przystąpić po stronie stowarzyszenia do sporu i w takim razie, gdy członek przełożenia, względnie likwidator wytoczył spór przeciw stowarzyszeniu A. 847.

§ 26. Prowadzenie interesów stowarzyszenia jak niemniej zastępstwo stowarzyszenia co do tego prowadzenia interesów może być również powierzone urzędnikom stowarzyszenia lub innym osobom jako pełnomocnikom tegoż¹⁾. W tym razie upoważnienie tych osób stosuje się do udzielonego im pełnomocnictwa²⁾, a w razie wątpliwości obejmuje

wszystkie czynności prawne, jakie załatwianie tego rodzaju interesów zazwyczaj za sobą pociąga ⁸⁾).

1) Przełożństwo może ustanawiać pełnomocników tylko w tych granicach, w jakich samo ma prawo zastępstwa; co do ustanowienia prokury zob. wyżej § 18 uw. 3.

2) Możliwe są zatem ograniczenia co do miejsca, czasu itp. które mogą być skuteczne także wobec trzecich. W żadnym razie nie mają urzędnicy praw zastrzeżonych ustawą organom stowarzyszenia, np. prawa zwoływania walnych zgromadzeń.

3) Stowarzyszenie, które na podstawie statutu wydawało gazetę i na każdym zeszytu jako właściciel było wymienione, powierzyło redakcję i administrację A, zabraniając mu jednak zaciągania zobowiązań w imieniu stowarzyszenia tak, że kosztu papieru i druku miał ponosić sam z własnych funduszy. Ograniczenie to, którego nie ogłoszono, nie ma znaczenia wobec trzecich, którym nie było wiadome. Wobec trzecich A jest pełnomocnikiem uprawnionym do nabywania papieru w imieniu stowarzyszenia, gdyż zakupno takie jest potrzebne do powierzonego mu wydawania gazety; jeżeli przeto zakupił papier w imieniu stowarzyszenia, ono za cenę kupna odpowiada bez względu na ów kontrakt, który stanowi tylko wewnętrzną sprawę między A i stowarzyszeniem O. z 10 kwietnia 1901 l. 16841 Gh. 1905 n. 13 RZ. 1905 N. 7 l. 54. Zob. objaśn. do art. 47 i 49—51 k. h.

§ 27. Ogół stowarzyszonych na walnym zgromadzeniu ¹⁾ wykonywa prawa przysługujące stowarzyszonym w sprawach stowarzyszenia, w szczególności co do prowadzenia interesów, przeglądu i sprawdzania bilansu oraz stanowienia o rozdziale zysku ²⁾.

Każdy uczestnik ma przy tem jeden głos, o ile kontrakt stowarzyszenia nie stanowi inaczej ³⁾).

1) Poszczególni członkowie nie mają — poza prawem brania udziału na walnym zgromadzeniu i zabierania tamże oraz oddania głosu — bezpośredniego wpływu na sprawy stowarzyszenia; mogą tylko żądać zwołania walnego zgromadzenia podług przepisu § 29.

Nie przysługuje im natomiast — w czasie, kiedy są członkami — prawo pociągania przełożenia do odpowiedzialności za przeciwne statutowi czynności, które stowarzyszeniu wyrządziły szkodę (por. objaśn. do § 23).

Co do zacepienia ważności uchwał walnego zgromadzenia zob. niżej uw. 3 i § 31.

2) Postanowienie statutu, zapewniające członkom pewien procent od udziałów bez względu na rezultat obrotu, jest i tutaj (por. art. 217 k. h.) nieważne, albowiem mogłoby doprowadzić do rozdziału aktywów między członków, choć wierzyciele nie zostali zaspokojeni.

3) Prawa głosowania może każdy uczestnik — w granicach statutu — dochodzić za pomocą skargi przeciw stowarzyszeniu. Gdyby go wbrew statutowi niedopuszczono do udziału, zapadłe uchwały są nieważne, a wykluczony żądać może uznania ich za nieważne w zwykłej drodze prawa O. T. Państwa z 14 października 1902 l. 309. Spór o prawo głosowania należy do sądu zwyczajnego, choć stowarzyszenie trudni się handlem, albowiem § 39 l. 3 u. w. nie da się tu zastosować O. z 14 lipca 1903 l. 10479 C. E. V. 736.

§ 28. Walne zgromadzenie uczestników zwołuje przełożenie, o ile na podstawie kontraktu stowarzyszenia lub niniejszej ustawy ¹⁾ i inne osoby nie są do tego upoważnione.

1) Zob. § 24 ust. 3 i § 49 ust.

§ 29. Oprócz przypadków w kontrakcie stowarzyszenia wyraźnie wymienionych zwołać należy walne zgromadzenie uczestników wtedy, kiedy tego wymaga dobro spółki.

Walne zgromadzenie musi być zwołane natychmiast, skoro tego zażąda co najmniej dziesiąta część członków stowarzyszenia w podaniu przez siebie podpisanem przy wskazaniu celu i powodów. Jeżeli prawo domagania się walnego zgromadzenia zastrzeżono w kontrakcie stowarzyszenia większej lub mniejszej liczbie stowarzyszonych, kontraktowi trzymać się należy ¹⁾.

W razie potrzeby sąd handlowy na żądanie czyniących wniosek zmusi osoby zobowiązane do zwołania walnego zgromadzenia grzywnami aż do trzystu złr. a. w. (600 K), by to uczyniły²⁾.

1) Innych utrudnień kontrakt stowarzyszenia zawierać nie może.

2) Żądanie wystosować należy do osób uprawnionych do zwoływania walnego zgromadzenia. W razie odmowy czyniący wniosek nie mogą dochodzić swego żądania w zwykłej drodze prawa t. zn. zapomocą skargi, lecz otwarta im jest tylko droga z ustępu trzeciego, należąca do postępowania niespornego.

§ 30. Zwołanie walnego zgromadzenia nastąpi w sposób oznaczony kontraktem stowarzyszenia¹⁾.

Przy zwołaniu musi być zawsze ogłoszony cel walnego zgromadzenia²⁾. Nie mogą zapadać uchwały co do przedmiotów, których roztrząsanie nie było w ten sposób zapowiedziane³⁾; wyjątek stanowi jednak uchwała co do uczynionego na walnym zgromadzeniu wniosku o zwołanie nadzwyczajnego walnego zgromadzenia⁴⁾.

Do czynienia wniosków i do roztrząsania bez wydawania uchwał takiego zapowiedzenia nie potrzeba.

1) Naruszenie tego przepisu pociąga za sobą nieważność uchwał, jeżeli np. możliwość uczestniczenia nie była daną wszystkim członkom lub też nie zostawiono im przepisaniem statutu czasu na rozejrzenie się w sprawach należących do porządku dziennego. Zauważyć tu należy, że ustawa nie zapewnia członkom możliwości uprzedniego rozejrzenia się w sprawozdaniach przełożenstwa, co nauka wytyka słusznie jako dotkliwą lukę.

2) t. zw. porządek dzienny. Podanie musi być tak dokładne, by każdy członek mógł z góry wiedzieć, w jakich granicach mogą zapadać uchwały; nie wystarczy np. ogólnikowa wzmianka, że idzie o zmianę statutu, lecz trzeba co najmniej wskazać, o który przepis statutu chodzi.

3) Uchwały zapadłe wbrew temu przepisowi są nieważne.

4) Zwyczajnem est to, które się podług statutu zwołuje stale co pewien czas w celu przedstawienia rezultatów obrotu.

§ 31. Aby na walnem zgromadzeniu mogły zapadać uchwały, koniecznem jest, by na niem obecna była osobiście lub przez zastępców co najmniej dziesiąta część członków, o ile kontrakt stowarzyszenia nie stanowi inaczej¹⁾.

1) Uchwały zapadłe z pominięciem tego przepisu są nieważne. W wszystkich przypadkach, w których nieważność jest skutkiem tego, że uchwała przyszła do skutku w nieprawidłowy sposób (por. § 27 uw. 3 oraz objaśn. do § 30), każdy interesowany, przede wszystkim zatem każdy członek stowarzyszenia, może żądać stwierdzenia nieważności zapomocą skargi ustalającej, chyba, że przez dobrowolne poddanie się nieważnej uchwale stracił prawo skargi; można również pod takimi samymi warunkami zarzutem nieważności zasłonić się przed skargą, gdyby się np. na podstawie nieważnej uchwały było pociągnięty do odpowiedzialności. Nieważna uchwała nie usprawiedliwia przełożenia, które za jej wykonanie może być przez stowarzyszenie pociągnięte do odpowiedzialności.

Co do granic materyalnych, w jakich stowarzyszenie ma prawo wydawania ważnych uchwał, zob. objaśn. do § 33.

§ 32. Jeżeli walne zgromadzenie nie jest zdolne do wydawania uchwał, zwołać należy, o ile kontrakt stowarzyszenia nie stanowi inaczej, drugie zgromadzenie, na którym mogą zapadać uchwały bez względu na liczbę członków obecnych lub zastąpionych.

To drugie zgromadzenie walne ograniczone jest do roztrząsania owych przedmiotów, dla których zwołane było zgromadzenie udaremnione.

§ 33. Jeżeli kontrakt stowarzyszenia co do sposobu zapadania uchwał nic innego nie przepisuje, zapadają uchwały walnego zgromadzenia bezwzględną większością głosów¹⁾; przewodniczący głosuje także, a w razie równości głosów to zdanie, do którego przystąpił, uważa się za uchwałę.

Zmiana statutu stowarzyszenia²⁾ jako też rozwiązanie stowarzyszenia uchwalone być mogą tylko większością co najmniej dwóch trzecich części głosów oddanych; statut stowarzyszenia może jednak zawierać odmienne postanowienie.

1) W swych osobistych sprawach nikt głosować nie może (np. członkowie przełożństwa, skoro idzie o udzielenie im absolutorium), Po odliczeniu członków osobiście interesowanych potrzebna jest do większości bezwzględnej taka liczba głosów, która przewyższa połowę członków obecnych w czasie głosowania (z wliczeniem tych, którzy wstrzymują się od głosowania).

2) Nie dotyczą statutu uchwały określające bliżej techniczny sposób załatwiania administracyjnych spraw spółki np. sposób skreślenia firmy. Pamiętać nadto należy: a) że stowarzyszenie nie może — także przez uchwałę walnego zgromadzenia — zmienić jednostronnie praw osób trzecich; b) że uchwałą walnego zgromadzenia nie można ani uszczuplać nabytych praw członków, ani nakładać na nich obowiązków chyba, że statut zawiera postanowienia przeciwnie. Tak więc nie można z jednej strony pozbawić członka prawa udziału na walnem zgromadzeniu ani prawa głosowania (możliwa jest jednak zmiana statutu, wprowadzająca w pewnych przypadkach kwalifikowaną większość), nie można również pozbawić go zapewnionego mu w statucie prawa do udziału w zysku, chyba że statut wyraźnie to przewiduje; z drugiej strony nie można zmusić członka do podwyższenia wkładki lub udziału, chyba że statut przewiduje wyraźnie możliwość zmiany w tym kierunku (dozwolenie przegłosowanym, by wystąpili, nie wystarcza; oni nabyli prawa członków i praw tych nie można czynić zawisłemi od dalszych świadczeń z ich strony). Uchwała wykraczająca przeciw tym zasadom (lit. b) jest nieważna, a każdy członek może żądać stwierdzenia jej nieważności, o ile nie zrzekł się tego prawa, które przez uchwałę zostało naruszone. Zmianę statutu w powyższych kierunkach można przeprowadzić tylko za zgodą wszystkich członków, której nawet jednomyślna uchwała walnego zgromadzenia nie zastąpi.

§ 34. Przełożństwo jest zobowiązane do przestrzegania i wykonywania wszystkich postanowień kontraktu stowa-

rzyszenia oraz uchwał zgodnie z statutem przez walne zgromadzenie ważnie ¹⁾ powziętych, i jest za to wobec stowarzyszenia odpowiedzialne ²⁾.

Uchwały walnego zgromadzenia wpisywane być mają w księgę protokołów, którą każdy uczestnik i władza administracyjna przeglądać może ³⁾.

1) Nieważna uchwała nie uwalnia przełożenstwa od odpowiedzialności.

2) Por. § 23 ust.

3) Zob. III. 11. pytań przy rewizyi według rozp. min. z 24 czerwca 1903 (lit. D).

§ 35. Przełożenstwo obowiązane jest wydać każdemu uczestnikowi na żądanie odpis (przedruk) kontraktu stowarzyszenia wraz z odnoszącymi się do niego zmianami i uzupełnieniami ¹⁾, tudzież odpis zatwierdzonego zamknięcia rachunków i bilansu za zwrotem kosztów i te pisma na żądanie zaopatrzyć swym podpisem.

Oprócz tego ma przełożenstwo przedłożyć politycznej władzy krajowej za pośrednictwem politycznej władzy powiatowej odpis (przedruk) kontraktu stowarzyszenia, jak niemniej każdą jego zmianę w ciągu ośmiu dni po następnym wpisie, a odpis zatwierdzonego zamknięcia rachunków i bilansu w ciągu ośmiu dni po nastąpieniu zatwierdzenia. Władze polityczne zmuszą do tego w razie potrzeby członków przełożenstwa grzywnami aż do stu złr. (dwustu K).

1) Por. I. 6. pytań rewizyjnych według rozp. min. z 24 czerwca 1903 (lit. D).

ODDZIAŁ TRZECI.

O rozwiązaniu stowarzyszenia ¹⁾.

§ 36. Stowarzyszenie rozwiązuje się:

1. przez upływ czasu oznaczonego w kontrakcie stowarzyszenia;

2. przez uchwałę stowarzyszenia ²⁾);
3. przez otwarcie konkursu ³⁾);
4. przez rozporządzenie władzy administracyjnej (§ 37).

1) I tutaj, jak przy spółkach handlowych, rozwiązanie nie jest identyczne z końcem egzystencji stowarzyszenia. Po rozwiązaniu nastąpi jeszcze przeprowadzenie postępowania konkursowego względnie likwidacyjnego, a podczas tego stowarzyszenie istnieje nadal, choć nie jest już stowarzyszeniem zarobkowym, lecz stowarzyszeniem likwidacyjnym, bo nie rozwija już produkcyjnej działalności, i choć skutkiem tego jego stosunki prawne w całym szeregu punktów (np. co do zastępstwa na zewnątrz) ulegają zmianie. Podnieść w szczególności należy, że ci członkowie, którzy w chwili rozwiązania należeli do stowarzyszenia, pozostają członkami na czas konkursu względnie likwidacji, t. zn. nie mogą w tym czasie z stowarzyszenia wystąpić. Por. objaśn. do §§ 54 i 77 ust.

Tu poruszyć należy pytanie, czy stowarzyszenie rozwiązane może powziąć uchwałę, mocą której postanawia wstrzymać likwidację i dalej przedsiębiorstwo prowadzić. Jasnym jest, że w przypadkach pod l. 3 i 4 odpowiedź musi wypaść przecząco; zresztą jednak niema zd. m. podstawy do odmówienia takiej uchwały skuteczności, jeżeli wszyscy członkowie na nią się zgodzili. Idzie tu wprawdzie o nowe stowarzyszenie, ale skoro istnieje już kontrakt na piśmie i nastąpiły pisemne deklaracje przystąpienia z strony członków, skoro członkowie chcą nowe stowarzyszenie traktować jako dalszy ciąg dawnego, skoro wreszcie interesa wierzycieli (którzy rozwiązania żądać nie mogą, dla których przeto rozwiązanie nie jest nabyciem praw) zupełnie nie są zagrożone, względy formalistyczne nie powinny stanowić przeszkody (inaczej przy spółce akcyjnej ze względu na konieczność koncesyi).

2) Spornem jest, czy może nastąpić rozwiązanie przez połączenie (fuzję) jednego stowarzyszenia z drugim. Istota fuzji polega na tem, że na mocy uchwały walnego zgromadzenia majątek stowarzyszenia przechodzi na inne stowarzyszenie, które staje się przez to dłużnikiem wierzycieli pierwszego stowarzyszenia, nie jest jednak zmuszone do przeprowadzenia likwidacji, przy czem udziały członków pierwszego stowarzyszenia pokrywa się w ten sposób, że

daje im się w granicach przez umowę bliżej określonych prawa członków drugiego stowarzyszenia. Otóż zd. m. niema przeszkody przeciw przeniesieniu majątku jednego stowarzyszenia na drugie; likwidacya jednak musi być mimo tego przeprowadzona, skoro niema przepisu ustawy, któryby od niej uwalniał (inaczej przy spółkach akcyjnych: art. 247 k. h.), a o gromadnem przyznaniu członkom rozwiązanego stowarzyszenia praw członków w drugim stowarzyszeniu niema mowy bez deklaracyi pisemnej z strony każdego z nich. Gdyby takie deklaracye złożono, może stowarzyszenie prowadzące likwidacyę drugiego stowarzyszenia przyjąć członków tego ostatniego za swoich, a to, co im się należeć będzie z likwidacyi, za wkładki, jeżeli statut na to pozwala; potrzeby likwidacyi nie uniknie się jednak nawet w tym przypadku, a wobec tego cała operacya nie miałaby praktycznego celu, skoro wartość fuzyi leży właśnie w tem, że można się obejść bez likwidacyi. O tyle słusznie przyjmuje A. 608, że fuzya nie jest możliwa, i że uchwała tej treści w rejestr wpisana być nie może.

3) Zob. objaśn. do § 52 ust. Na równi z otwarciem konkursu stoi przypadek, kiedy się konkursu nie otwiera dla braku majątku lub dlatego, że jest jeden tylko wierzyciel (§ 66 ust. konk.; por. § 69 tej ust.).

§ 37. Władza polityczna może zarządzić rozwiązanie stowarzyszenia, jeżeli z powodu działalności lub rozpraw stowarzyszenia nastąpiło prawomocne orzeczenie karne po myśli § 88 niniejszej ustawy.

Sądy karne udzielić mają tego rodzaju orzeczenia politycznej władzy krajowej natychmiast, skoro stały się prawomocnemi.

§ 38. Wydanie orzeczenia rozwiązującego należy do politycznej władzy krajowej, w której okręgu stowarzyszenie ma siedzibę, a jeżeli działalność stowarzyszenia przez zakłady filialne rozciąga się na większą ilość krajów, do władzy politycznej tego kraju, w którym znajduje się zakład główny. Przeciw orzeczeniu rozwiązania można w prze-

ciągu czterech tygodni wnieść rekurs do ministerstwa spraw wewnętrznych.

Uprawnienie krajowej władzy politycznej do zarządzenia rozwiązania stowarzyszenia na podstawie orzeczenia karno sądowego (§ 37) gaśnie z upływem trzech miesięcy od czasu, kiedy to orzeczenie stało się prawomocnem.

§ 39. O rozwiązaniu zarządzonem prawomocnie przez władzę administracyjną zawiadomić należy z urzędu sąd handlowy celem wpisania go do rejestru stowarzyszeń i ogłoszenia.

§ 40. Rozwiązanie stowarzyszenia, o ile nie jest skutkiem otwarcia konkursu¹⁾ ani też nie nastąpiło przez rozporządzenie władzy administracyjnej, musi być zgłoszone przez przełożństwo²⁾ celem wpisania do rejestru stowarzyszeń i ogłoszone trzykrotnie w pismach przeznaczonych do ogłaszania takich wpisów³⁾.

W ogłoszeniu tem musi się zarazem wezwać wierzycieli, by się do stowarzyszenia zgłosili⁴⁾.

1) Co do tego przypadku zob. § 5 rozp. o rej. stow. (lit. B).

2) Sankcyę tego obowiązku zawiera § 87 ust.

3) Oprócz tego nastąpić ma ogłoszenie w tych pismach, które celem ogłoszenia wskazuje statut (§ 5 l. 11 ust.).

4) Przepis ten dowodzi, że likwidacya po rozwiązaniu stowarzyszenia musi być przeprowadzona, o ile nie otwarto konkursu (por. § 5 ustęp 2 rozp. o rej. stow.); wynika stąd, że wezwanie wierzycieli nastąpić musi także w przypadku rozwiązania stowarzyszenia przez władzę administracyjną oraz w przypadku § 66 ust. konk. Konieczności likwidacyi nie można ominąć przez fuzyę (§ 36 uw. 2); nie uwalnia od niej także ta okoliczność, że stowarzyszenie zarejestrowane z powodu braku nowych członków — poza założycielami — nigdy nie weszło w życie A. 774. Gdyby jednak podanie o wykreślenie firmy podawało okoliczności niezgodne z tem, co podano przy wpisie, np. że nie odbyło się zgromadzenie konieczne według statutów do ukonstytuowania się stowarzyszenia, podczas gdy według prośby o wpis ukonstytuowanie się nastąpiło, sąd

zbada — ewentualnie z pomocą władz politycznych — istotny stan rzeczy i pociągnie w razie stwierdzenia nieprawdziwości podania o wpis zgłaszających po myśli § 87 ust. do odpowiedzialności A. 1459; w tym razie o likwidacyi niema oczywiście mowy. Co do zmiany odpowiedzialności zob. wyżej objaśn. do § 2.

ODDZIAŁ CZWARTY.

O likwidacyi stowarzyszenia.

§ 41. Po rozwiązaniu stowarzyszenia z wyjątkiem przypadku konkursu¹⁾ odbywa się likwidacya przez przełożęństwo²⁾, jeżeli tejże kontrakt stowarzyszenia lub uchwała stowarzyszenia nie porucza innym osobom³⁾. Ustanowienie likwidatorów jest każdej chwili odwołalne⁴⁾.

1) Więc także w przypadku § 66 ust. konk.

2) O ile przełożęństwo prowadzi likwidacyę, ma tylko stanowisko likwidatorów i przysługujące likwidatorom prawo zastępstwa (§ 44 ust.). W szczególności nie może ono ani przyjmować nowych członków, ani zezwalać na przeniesienie udziałów, ani zezwalać na wystąpienie członków, ani orzekać o ich wykluczeniu, choćby według statutu do tego było powołane; wszystkie te czynności nie tylko nie wchodzą w ramy likwidacyi, lecz często nawet sprzeciwiają się celowi likwidacyi, albowiem pociągają za sobą utratę praw stowarzyszenia np. wobec członków uwolnionych lub wykluczonych. Por. wyżej § 36 uw. 1. Zauważyć nadto należy, że prokura ustanowiona przez stowarzyszenie gaśnie wskutek rozwiązania.

3) Likwidatorów może z ważnych przyczyn ustanowić także sąd, jakkolwiek ustawa nie mówi tego wyraźnie (§ 70; por. art 244 kod. handl.). Ustanowienie takie należy do postępowania niespornego (zob art. 133 kod. handl.); możliwy jest jednak przedtem spór co do istnienia ważnej przyczyny. Zasady te uznaje O. z 15 lutego 1905 l. 1710 C. 1905 s. 333, sądzi jednak, że po zbadaniu całej sprawy w toku sporu przekazywanie ustanowienia do postępowania niespornego byłoby tylko niepotrzebnem przewleczeniem (? środki prawne?).

Co do likwidacyi stowarzyszenia przez inne stowarzyszenie zob. wyżej § 36 uw. 2.

4) Odwołać likwidatorów może z ważnych przyczyn także sąd (zob. wyżej uw. 3), np. kiedy członek ustanowiony likwidatorem nie spełnia swych obowiązków, a ma tak duży udział, że reprezentuje przeważną część głosów, wskutek czego odwołanie go w normalnej drodze — przez uchwałę walnego zgromadzenia — nie jest możliwe O. z 15 lutego 1905 l. 1710 C. 1905 s. 333. Można także pojedynczych likwidatorów pozbawić prawa zastępstwa: arg. § 42 ustęp 2 ustawy. Odwołany likwidator nie traci przez to prawo żądania wynagrodzenia szkody, jeżeli mu np. kontrakt daje do tego podstawę.

§ 42. Likwidatorów zgłosi przełożenstwo w sądzie handlowym celem wpisania do rejestru stowarzyszeń¹⁾; mają oni swój podpis skreślić osobiście przed tą władzą, lub podać skreślenie w formie uwierzytelnionej.

Wystąpienie likwidatora lub zgaśnięcie jego pełnomocnictwa zgłosić¹⁾ również należy do wpisania w rejestr stowarzyszeń.

1) Zob. §§ 2 i 18 rozp. o rej. handl. (lit. B). Sankcyę zawiera § 87 ust.

§ 43. Wobec trzecich osób na zamianowanie likwidatorów¹⁾, na wystąpienie likwidatora lub zgaśnięcie jego pełnomocnictwa powoływać się można tylko pod tymi warunkami, pod którymi można się wobec trzecich według § 16 bronić zmianą członków przełożenstwa.

Jeżeli jest więcej likwidatorów, spólnie tylko przedsiębiorć mogą z skutecznością prawną czynności należące do likwidacyi, o ile nie postanowiono wyraźnie, że mogą działać pojedynczo²⁾.

1) Upoważnienie likwidatora do zastępstwa stowarzyszenia nie zależy wprawdzie od wpisu; jeżeli jednak przy wpisie rozwiązania nie wpisano ustanowionych likwidatorów, czynności przełożenstwa

(§§ 41, 44) wiążą stowarzyszenie wobec trzecich, którym nie można wykazać, że znali prawdziwy stan rzeczy.

2) I tutaj zatem zasadą jest łączność zastępstwa (por. § 17 uw. 2); zob. atoli § 50 ustęp 2.

§ 44. Likwidatorowie pokończą czynności bieżące¹⁾, wypełnią zobowiązania rozwiązanego stowarzyszenia, ściągają jego wierzytelności²⁾ i spieniężą majątek stowarzyszenia; mają zastępywać stowarzyszenie przed sądem i poza sądem, mogą za nie zawierać ugody i zdawać się na sąd polubowny. W nowe interesa wchodzić mogą tylko celem ukończenia interesów jeszcze nierozwikłanych³⁾.

Sprzedaż nieruchomości mogą likwidatorowie skutecznie tylko w drodze sprzedaży publicznej⁴⁾, o ile kontrakt lub uchwała stowarzyszenia nie stanowi inaczej.

1) także spory rozpoczęte przed rozwiązaniem stowarzyszenia (§ 158 proc. cyw.).

2) także wierzytelności do członków i to tak z tytułu udziałów, które w myśl statutu miały być wpłacone, jak i z tytułu rozdziału poniesionej straty (§ 5 l. 6 ust.); przy odpowiedzialności ograniczonej członkowie odpowiadają za stratę oczywiście tylko w granicach § 76. Członkowie zapozwani o wpłatę udziałów nie mogą zarzucać, że stowarzyszenie nie jest już w stanie spełniać swych statutowych obowiązków np. udzielać im kredytu (inaczej a błędnie A. 900), albowiem udziały wchodzą w skład własnego majątku stowarzyszenia, przeznaczanego w pierwszym rzędzie na zaspokojenie wierzycieli (arg. § 49 ust.); dalszych wpłat ponad wysokość udziału żądać można tylko wtedy, kiedy własny majątek stowarzyszenia na pokrycie zobowiązań nie wystarcza, kiedy więc stowarzyszenie znajduje się materialnie (niekoniecznie formalnie: § 66 ust. konk.) w stanie konkursu, i tylko o tyle, o ile to jest potrzebne celem pokrycia niedoboru. Ściągnięcie tych dalszych wpłat należy tedy zawsze do likwidacji i do obowiązków likwidatorów; do konkursu jednak wpłaty te nie należą, skoro dopiero koniec konkursu stowarzyszenia t. zn. ustalenie niedoboru pozwala je ustalić. Wynika stąd, że stowarzyszenie likwidacyjne (§ 36 uw. 1) nie przestaje istnieć po-

mimo ukończenia konkursu, co stanowi jeden jeszcze (zob. § 1 uw. 2) dowód, że stowarzyszenie jest osobą prawniczą; w przeciwnym razie mogliby w tych warunkach tylko członkowie dochodzić roszczeń przeciw sobie.

Cedować wierzytelności stowarzyszenia mogą likwidatorowie tylko wtedy, gdyby ściągnięcie napotykało na trudności; w każdym razie postąpią ostrożnie, jeżeli sprawę przedłożą walnemu zgromadzeniu.

3) T. zn. takie czynności o tyle tylko wiążą stowarzyszenie, o ile osoba trzecia, z którą nową czynność zawarto, mogła słusznie przypuszczać, że czynność ta pozostaje w związku z interesami jeszcze nieukończonymi.

4) także dobrowolnej, w którym to razie mogą bez oszacowania ustanowić warunki licytacji i cenę wywołania.

§ 45. Ograniczenie zakresu uprawnień likwidatorów (§ 44) jest bez skutku prawnego przeciw osobom trzecim.

§ 46. Likwidatorowie mają kłaść swój podpis w ten sposób, że do firmy dotychczasowej, obecnie likwidacyjną nazywać się mającej, przydadzą swe nazwiska.

§ 47. Likwidatorowie obowiązani są wobec stowarzyszenia stosować się przy prowadzeniu interesów do uchwał powziętych¹⁾ przez walne zgromadzenie, a za szkodę wynikłą z swego przeciwnego działania odpowiadają stowarzyszeniu²⁾ osobiście i solidarnie.

1) ważnie.

2) Co do ich odpowiedzialności wobec trzecich zob. § 23 uw. 2.

§ 48. Pieniądzy znajdujących się przy rozwiązaniu stowarzyszenia i wpływających podczas likwidacji używa się w następujący sposób:

1. przedewszystkiem zaspakaja się wierzycieli stowarzyszenia w miarę zapadłości ich pretensyi i zatrzymuje się kwoty potrzebne na pokrycie wierzytelności jeszcze nie zapadłych

2. z pozostałych nadwyżek zwraca się uczestnikom kwoty wpłacone przez nich na swe udziały¹⁾. Jeżeli zapas nie starczy na zupełne pokrycie, rozdział tegoż nastąpi podług stosunku wysokości pojedynczych sald²⁾, jeżeli kontrakt stowarzyszenia nie stanowi inaczej;

3. nadwyżkę pozostałą po pokryciu długów stowarzyszenia jako też udziałów stowarzyszonych rozdziela¹⁾ się między uczestników podług postanowień kontraktu stowarzyszenia o rozdziale zysku (§ 5 ust. 6).

1) Co do stowarzyszeń z ograniczoną odpowiedzialnością zob. § 81 ust.

2) t. zn. z reguły w stosunku do wpłat uiszczonych na udziały; statut może atoli postanawiać, że niepodjęty udział w zysku zwiększa udział dotyczącego członka.

§ 49. Likwidatorowie mają natychmiast przy rozpoczęciu likwidacyi zestawić bilans. Jeżeli z tego bilansu lub z bilansu później zestawionego¹⁾ okazuje się, że aktywa stowarzyszenia wraz z funduszem rezerwowym i udziałami uczestników w interesie nie starczą na pokrycie długów stowarzyszenia²⁾, mają likwidatorowie pod własną odpowiedzialnością³⁾ uczynić bezzwłocznie⁴⁾ wniosek o otwarcie konkursu do majątku stowarzyszenia⁵⁾ i zawiadomić o tem walne zgromadzenie, które równocześnie zwołać należy⁶⁾.

1) Bilans należy zestawić corocznie także w toku likwidacyi: §§ 50, 22 ust.

2) Por. § 44 uw. 2. Buchalterycznie przedstawia się sprawa tak, że z jednej strony zestawia się aktywa wraz z funduszem rezerwowym i kwotami należącymi się od członków z tytułu udziałów, które mają być wpłacone w myśl statutu (o ile te wierzytelności są wątpliwe lub nieściągalne, stosuje się przepis art. 31 k. h.), z drugiej strony zestawia się pasywa, wyłączając atoli z nich wpłacone przez członków udziały (arg. § 48 l. 2). Okoliczność, że aktywa są trudne do zrealizowania, że więc fundusze na pokrycie długów

trudno zebrać, nie stwarza stanu upadłości w materyalnym słowa tego znaczenia.

Fundusz rezerwowy, przeznaczony statutem na pokrycie strat, wtedy dopiero może być użyty na pokrycie zobowiązań stowarzyszenia, kiedy inne fundusze stowarzyszenia na to nie starczą; jeżeli przeto według statutu stowarzyszenia kredytowego każdy członek składa w pewnym banku wkładkę do wspólnego funduszu gwarancyjnego, który odpowiada za długi wszystkich członków w tym banku zaciągnięte, nadto zaś istnieje osobny fundusz rezerwowy, członek, który zaciągnął pożyczkę i nie spłacił jej, nie może żądać by mu zwrócono wkładkę wniesioną do funduszu gwarancyjnego, a dług jego pokryty z funduszu rezerwowego O. z 10 maja 1900 l. 6166 C. 1901 n. 42.

3) tak karną, jak i cywilną wobec stowarzyszenia i członków oraz wierzycieli.

4) Jeżeli w statucie przewidziano, że w razie potrzeby może być uchwalone podwyższenie wkładki — i to nawet poza likwidacją, t. zn. przed rozwiązaniem stowarzyszenia — wówczas postanowienie to, niewątpliwie ważne, obowiązuje także w toku likwidacji (§ 50). Na tej podstawie zwołuje się często przedewszystkiem walne zgromadzenie, a dopiero, gdyby podwyższenia wkładek nie uchwalono, zgłasza się konkurs. Ten sposób postępowania — niewątpliwie racjonalny — nie odpowiada jednak ustawie obowiązującej; likwidatorowie, którzy go stosują, czynią to na własną odpowiedzialność. Jeżeli atoli uchwała podwyższająca udziały przysłała do skutku, nie można jej zaczeplać zarzutem, że należało zgłosić konkurs O. z 10 maja 1900 l. 6166 C. 1901 n. 42; zob. także § 9 uw. 1 i 3 oraz § 8 $\frac{1}{2}$ ust. Stanu rzeczy nie zmienia zd. m. okoliczność, że w uchwale nie oznaczono cyfrowo podniesienia wkładek, lecz postanowiono podwyższyć je o tyle, ile będzie potrzeba celem pokrycia niedoboru O. z 12 kwietnia 1904 l. 5467 C. E. VI. 832 (z ograniczeniem, że uchwała obowiązuje tylko członków, którzy w chwili rozdziału niedoboru na pojedynczych uczestników jeszcze do stowarzyszenia należą; ograniczenie to — zresztą w toku likwidacji bezprzedmiotowe — o tyle tylko zd. m. da się utrzymać, o ile członek wystąpił przed dotyczącą uchwałą, chyba że statuta zawierają wyraźne odmienne postanowienie); inaczej O. z 28 maja

1904 l. 4822 Právník 1904 s. 628, które wywodzi, że postanowienie statutu, pozwalające na takie nieoznaczone podwyższenie odpowiedzialności, sprzeciwia się ustawie, która pozwala na repartycję tylko w formie przez ustawę (§§ 61 nast.) przepisanej, i nie ma mocy obowiązującej (§ 11 ust.). Sądzę jednak, że ustawa nie wyklucza zgodnej z statutem repartycji strat przed rozwiązaniem stowarzyszenia, skoro w tym względzie żadnego nie zawiera przepisu; dopuszczając zaś repartycję takiej przed rozwiązaniem nie można jej wykluczać w toku likwidacji zwłaszcza, że nadużyć z strony likwidatorów obawiać się nie należy, skoro każdy uczestnik może bronić się przeciw skardze likwidatorów. Innej gwarancji nie daje w gruncie rzeczy i repartycja przepisana przez ustawę (§§ 63, 64, 66).

5) Por. objaśn. do § 52.

6) Zwołanie należy zd. m. do likwidatorów, choć likwidacji nie prowadzi przełożństwo. Za tem przemawiają względy praktyczne, a zdanie to da się pogodzić z przepisem § 49.

§ 50. Mimo rozwiązania stowarzyszenia obowiązują zresztą aż do ukończenia likwidacji co do stosunków prawnych dotychczasowych uczestników między sobą oraz do osób trzecich przepisy pierwszego i drugiego oddziału, o ile co innego nie wynika z przepisów niniejszego oddziału¹⁾ i z istoty likwidacji²⁾.

Sąd, któremu stowarzyszenie podlegało w czasie rozwiązania, pozostaje właściwym dla rozwiązanego stowarzyszenia aż do ukończenia likwidacji. Doręczenia dla stowarzyszenia odbywają się z skutkiem prawnym do rąk jednego z likwidatorów³⁾.

1) np. co do zastępstwa stowarzyszenia: §§ 19 i 44.

2) np. co do dopuszczalności wystąpienia członka za wypowiedzeniem (§ 36 uw. 1).

3) Por. § 21. Skarga likwidatora przeciw stowarzyszeniu doręczona będzie z skutkiem prawnym do rąk innego likwidatora A. 847, 902.

§ 51. Po ukończeniu likwidacyi oddaje się księgi i pisma rozwiązanego stowarzyszenia w przechowanie jednemu z byłych uczestników lub osobie trzeciej. Uczestnika tego lub osobę trzecią oznacza w braku zgodnego porozumienia się sąd handlowy ¹⁾.

Uczestnicy i ich prawonabywcy zatrzymują prawo przeglądu ksiąg i papierów oraz korzystania z nich.

1) w drodze postępowania niespornego.

§ 52. Kiedy ma być otwarty konkurs do majątku stowarzyszenia oprócz przypadku oznaczonego w § 49, oznacza ordynacja konkursowa ¹⁾.

Uгода przymusowa nie ma miejsca ²⁾.

1) Zob. §§ 62—64 ust. konk. Do stowarzyszeń trudniących się handlem (§ 13) stosuje się także § 198 ust. konk., a konkurs takiego stowarzyszenia jest konkursem kupieckim (§ 191 ust. konk.), jeżeli stowarzyszenie opłaca podatek w § 7 u. w. oznaczony, i to, choćby otwarcie konkursu nastąpiło w toku likwidacyi. Co do środków mogących zapobiedz otwarciu konkursu zob. § 49 uw. 4.

Rolę dłużnika upadłego w postępowaniu konkursowem odgrywa stowarzyszenie po myśli § 60 przez swe organa zastępcze (przełożęństwo, likwidatorowie); zarząd majątkiem masy jednak, w szczególności także ściągnięcie od członków zaległych udziałów, należy do zarządcy masy konkursowej (por. § 44 uw. 2). Członkowie nie mogą występować w roli wierzycieli konkursowych co do udziałów, które na podstawie statutu wpłacili.

2) Przepis ten odnosi się oczywiście tylko do przypadku konkursu kupieckiego.

ROZDZIAŁ II.

SZCZEGÓLNE PRZEPISY DLA STOWARZYSZEŃ Z ODPOWIEDZIALNOŚCIĄ NIEOGRANICZONĄ.

§ 53. Członkowie stowarzyszenia założonego z odpowiedzialnością nieograniczoną odpowiadają solidarnie całym

swym majątkiem za wszystkie zobowiązania stowarzyszenia¹⁾, o ile do pokrycia tychże w razie likwidacji²⁾ lub konkursu aktywa stowarzyszenia nie starczą³⁾.

Kto przystępuje do istniejącego stowarzyszenia, odpowiada za wszelkie zobowiązania zaciągnięte przez stowarzyszenie przed jego wstąpieniem na równi z innymi uczestnikami.

Układ przeciwny nie ma skutku prawnego przeciw trzecim.

1) Tak z tego wyrażenia, jak z ustępu trzeciego tego paragrafu, jak wreszcie z przepisu § 61 wynika jasno, iż § 53 mówi tylko o odpowiedzialności członków wobec trzecich (Haftungspflicht), nie o odpowiedzialności ich wobec stowarzyszenia t. zn. o obowiązku dopłat (Deckungspflicht). Że odpowiedzialność na wewnątrz istnieje, nie ulega mimo tego wątpliwości, skoro idzie o stratę stowarzyszenia, a statut (§ 5 l. 6) winien zawierać postanowienia o rozdziale straty na pojedynczych uczestników; gdyby takiego postanowienia nie było, a wpis do rejestru mimo tego nastąpił, należy stratę rozdzielić w stosunku do wysokości udziałów (arg. §§ 1197, 1193 k. c.). Tych praw wobec członków dochodzić może stowarzyszenie także dopiero po ustaleniu straty i tylko w drodze przez ustawę przepisanej (§§ 61 i nast.), chyba, że statut zawiera odmienne postanowienia (zob. § 49 uw. 4). O solidarnej odpowiedzialności członków na wewnątrz niema oczywiście mowy; pomocniczo odpowiadają jednak jedni za drugich (§ 67).

2) § 66 ust. konk.

3) Odpowiedzialność członków na zewnątrz jest tedy zawisłą od stwierdzenia niedoboru (dies incertus an). Zasady tej, stanowiącej charakterystyczną cechę stowarzyszeń zarobkowych i gospodarczych, nie może zmienić ani przepis statutu ani fakt, że członek uiszczył błędnie wierzycielowi zapłatę przed nadejściem krytycznej chwili; w tym ostatnim przypadku stosuje się przepis § 1434 k. c. Wobec tego można tę odpowiedzialność określić jako pomocniczą lub subsydyarną; pamiętać jednak należy, że obok członków odpowiada wierzycielom jeszcze i teraz stowarzyszenie, które może i powinno zebrać od członków potrzebne pokrycie. Ono odpowiada

i nadal wierzycielom, bo ustalenie niedoboru czyni członków odpowiedzialnymi nie tylko na zewnątrz, lecz także na wewnątrz (wyżej uw. 1); te dwa zaś stosunki stykają się w jednym tylko punkcie, mianowicie w tem, że spłacając wierzyciela członek spłaca zarazem dług stowarzyszenia, uwalnia się więc tem samem — całkowicie lub częściowo — od wewnętrznej odpowiedzialności wobec stowarzyszenia A. 1210. Por. §§ 66 i 72.

O ile chodzi tylko o odpowiedzialność wewnętrzną, statut może przyspieszyć ją t. zn. uznać, choć niedobór nie został jeszcze w konkursie ani likwidacyi stwierdzony (§ 49 uw. 4). Przypomnieć tu jednak należy, że zmiana statutu w tym kierunku nastąpić może tylko za zgodą wszystkich członków chyba, że statut pierwotny uchwałę walnego zgromadzenia uważa za dostateczną (§ 9 uw. 1 i § 33 uw. 2); z drugiej zaś strony nawet uchwała powzięta na podstawie statutu nie może wiązać tych, którzy przed nią z stowarzyszenia wystąpili, choćby byli jeszcze wobec niego odpowiedzialni chyba, że statut zawiera wyraźne przeciwne postanowienie.

§ 54. Każdy uczestnik ma prawo wystąpić z stowarzyszenia¹⁾ także i wtedy, kiedy kontrakt stowarzyszenia jest zawarty na czas oznaczony²⁾.

Jeżeli kontrakt stowarzyszenia nie zawiera żadnych postanowień co do terminu wypowiedzenia i czasu wystąpienia, wystąpienie jest możliwe tylko z końcem roku obrotowego za poprzednim co najmniej czterotygodniowem wypowiedzeniem. Nadto przestaje się być członkiem przez śmierć, o ile kontrakt stowarzyszenia nie zawiera odmiennych postanowień³⁾.

1) Jeżeli członek posiada więcej udziałów (co jest możliwe także przy odpowiedzialności nieograniczonej, choć ustawa wspomina o tem w § 77 tylko co do stowarzyszeń z poręką ograniczoną), może wycofać z stowarzyszenia przez wypowiedzenie jeden lub kilka udziałów, nie przestając być członkiem.

2) Przeciwne postanowienie statutu (np. że przez 5 lat wystąpić nie można) nie wiąże członków jako niezgodne z ustawą O. z 20 maja 1901 l. 5499 C. E. III. 428. Prawo wystąpienia za wy-

powiedzeniem gaśnie jednak z chwilą rozwiązania stowarzyszenia (arg. §§ 48 l. 1 i 2, 55 i. f. ust.); tak samo przestaje obowiązywać z chwilą rozwiązania postanowienie statutu, że po zebraniu na udział funduszu wystarczającego do pokrycia pożyczki (np. po upływie 5 lat) przestaje się ipso iure być członkiem, albowiem ten sposób utraty stanowiska członka jest tylko surogatem wystąpienia za wypowiedzeniem.

3) W tym razie statut oznaczyć winien również, kto w miejsce zmarłego staje się członkiem; w razie wątpliwości udział przechodzi na dziedziców.

Statut może postanawiać, że członek przestaje nim być także wskutek otwarcia konkursu do jego majątku. Śmierć oraz konkurs przestają jednak działać w ten sposób po rozwiązaniu stowarzyszenia, skoro np. dziedzicom prawa głosu przy likwidacyi odmówić nie można (arg. art. 133 k. h.), a po rozwiązaniu już tylko o likwidację chodzi (§ 200 ust. konk. musi tu zd. m. ustąpić zasadzie z art. 133 kod. handl. wynikającej). Statut może atoli postanawiać np., że członek, który zmarł przed wpłaceniem całego udziału, traci prawa członka i wolnym się staje od obowiązków członka; taki przepis nie przestaje zd. m. obowiązywać po rozwiązaniu, a dziedzice byłego członka względnie jego masa konkursowa są odtąd tylko dłużnikami (§ 55), względnie wierzycielami stowarzyszenia (§§ 55 ust. 2, 48 l. 1).

Przewidziane statutem prawo przełożenia lub stowarzyszenia do wykluczenia członka gaśnie zd. m. również przez rozwiązanie, co jest konieczne już ze względu na interes wierzycieli.

§ 55. Członkowie, którzy przestali należeć do stowarzyszenia, oraz ich dziedzice pozostają aż do chwili, kiedy nastąpi przedawnienie¹⁾, odpowiedzialni za wszystkie zobowiązania zaciągnięte przez stowarzyszenie aż do chwili, kiedy do niego przestali należeć²⁾.

Jeżeli statut stowarzyszenia nie stanowi inaczej, nie mają oni żadnych roszczeń do funduszu rezerwowego ani innego majątku stowarzyszenia; mają tylko prawo żądać,

by im ich udział w interesie tak, jak się przedstawia podług zamknięcia rachunków tego roku, w którym członek przestał należeć do stowarzyszenia, wypłacono w miesiąc po ustaleniu tego zamknięcia rachunków³⁾, o ile do tej chwili nie uchwalono ani nie zarządzono rozwiązania stowarzyszenia⁴⁾.

1) Zob. § 73

2) Idzie tu przedewszystkiem, jak wynika z brzmienia, o odpowiedzialność na zewnątrz, wobec trzecich. Byli członkowie nie są odpowiedzialni za zobowiązania powstałe później; o ile przeto wierzyciel stowarzyszenia chce na podstawie § 60 prowadzić egzekucję przeciw takiemu uczestnikowi, który przed otwarciem konkursu wystąpił z stowarzyszenia, wykazać musi, że dochodzona pretensya powstała przed wystąpieniem egzekuta z stowarzyszenia A. 1103; nie wystarczy wykazać wogóle, iż on kiedyś był członkiem stowarzyszenia A. 1157.

Oprócz tego odpowiadają byli członkowie przez czas przedawnienia zd. m. także na wewnątrz, wobec stowarzyszenia, mają tedy być objęci repartycją po myśli §§ 61 i nast., chyba że statut postanawia inaczej (wobec trzecich takie postanowienie statutu jest bez znaczenia). Miarą ich odpowiedzialności na wewnątrz pozostaje atoli stan finansowy stowarzyszenia z końcem roku, w którym do stowarzyszenia przestali należeć (§ 55 ustęp 2). Jeżeli tedy stowarzyszenie skutkiem późniejszych strat popadło w konkurs, to ich nie obchodzi O. z 19 lutego 1901 l. 13633 C. 1901 n. 448, zarówno, jak uchwała walnego zgromadzenia, zapadła po ich wystąpieniu na ich niekorzyść (§ 53 uw. 3). Wprowadzie zasady te, stanowiące niejako naturalia negotii, mogą być statutem zmienione, skoro co do stosunków wewnętrznych zostawiono stowarzyszeniom wszelką wobodę; jeżeli jednak statut ani nie uwalnia byłych członków w zupełności, ani nie zaostrza ich odpowiedzialności, trzymać się należy podanych tu reguł. Choć im tedy wypłacono udziały, to przecież, gdyby się okazało, że stowarzyszenie było już wówczas w stanie konkursu, zakrytym zbyt wysokim szacunkiem aktywów, konsekwencye konkursu spaść mogą i na nich podobnie, jak w toku likwidacyi na członków, którym już pozwracano udziały, jeżeli np.

później wypłynęły nowe długi i nastąpiło otwarcie upadłości. Jeżeli natomiast członek uwolniony od odpowiedzialności wewnętrznej czy statutem, czy układem przy wystąpieniu zawartym, został zaskarżony przez wierzyciela i zmuszony do zapłaty, wstępuje zd. m. co do wyłożonej kwoty w prawa wierzyciela wobec stowarzyszenia (arg. § 1358 k. c.).

3) Prawo to, stanowiące z reguły (wyżej uw. 2) ostateczny majątkowy produkt byłych praw i obowiązków członka, może być cedowane i stanowić przedmiot egzekucyi bez jakichkolwiek ograniczeń: § 56 uw. 4.

4) Por. § 54 uw. 2 i 3.

§ 56. Wierzyciele osobiści uczestnika nie mogą celem uzyskania dla siebie zaspokojenia lub zabezpieczenia czepiać się rzeczy, wierzytelności lub praw stanowiących majątek stowarzyszenia, lub udziału w tychże¹⁾. Przedmiotem egzekucyi lub zapowiedzenia²⁾ na ich rzecz może być tylko to, czego sam uczestnik tytułem odsetek³⁾ i udziału w zysku żądać może i co na niego przypadnie przy ostatecznem obliczeniu w razie rozwiązania stowarzyszenia lub w razie, gdyby przestał do niego należeć⁴⁾.

1) Zasada ta wynika już stąd, że stowarzyszenie jest osobą prawniczą, której majątek przeznaczony jest w pierwszym rzędzie dla wierzycieli stowarzyszenia. Pojedynczy członek nie jest tedy współwłaścicielem majątku należącego do stowarzyszenia podobnie, jak akcyonaryusz nie jest (mimo art. 217 k. h.) współwłaścicielem majątku spółki; jego »udział« daje mu w kierunku majątkowym tylko szereg obligatoryjnych roszczeń przeciw stowarzyszeniu (co do innych jego praw zob. § 27).

Zarzut, że przepisy §§ 56—59 byłyby niepotrzebne, gdyby istotnie majątek należał do stowarzyszenia jako osoby prawniczej, że więc z umieszczenia ich wynika, iż majątek należy do członków (podobnie, jak przy spółce jawnej), uważam za sofistyczny: skoro ustawa nie określiła wyraźnie prawnej natury stowarzyszeń, skoro konstrukcyi musimy szukać na podstawie pozytywnych przepisów ustawy (zob. wyżej § 1 uw. 2), to przepisy takie, które

z konstrukcją osoby prawniczej doskonale harmonizują, nie mogą być używane za argument przeciw tej konstrukcyi. Prawda, że przepisy §§ 56—59 wzięte są z postanowień obowiązujących przy spółce jawnej; recepcya ta jednak — dokonana zresztą bezkrytycznie (zob. niżej uw. 3) — tłumaczy się tem, że chciano usunąć wątpliwości, jakieby mogły powstać ze względu na solidarną i nieograniczoną odpowiedzialność członków, a zarazem przyznać wierzycielowi członka prawo wypowiedzenia.

Na »udział« w określonym poprzednio znaczeniu t. zn. na ogół praw majątkowych, przysługujących członkowi jako takiemu wobec stowarzyszenia, można zd. m. prowadzić egzekucję po myśli §§ 331 i 333 o. e. Wprawdzie § 56 wyklucza egzekucję na udział w majątku stowarzyszenia, przepis ten wyraża jednak, jak wyżej starano się wykazać, tylko tyle, że członek nie jest współwłaścicielem rzeczy ani praw należących do stowarzyszenia; nie zawiera tedy pozytywnego wykluczenia egzekucyi, wobec czego art. VII u. w. do o. e. nie ma tu zastosowania. Dawniejsze orzeczenia, wykluczające egzekucję na udział (A. 753, 1340, 1344), nie mają dziś znaczenia; z drugiej jednakowoż strony nie można oczywiście na udział prowadzić egzekucyi tak jak na wierzytelność, skoro mamy do czynienia z »innem prawem majątkowym« A. 2024 (które jednak zasadę słuszną stosuje niewłaściwie do egzekucyi na prawo członka do stosunkowej części majątku rozwiązanego stowarzyszenia, podczas gdy prawo to jest zwyczajną wierzytelnością, oderwaną od podstawy, z której wyrosła; zob. niżej uw. 4).

Co do sposobu egzekucyi decydującą jest okoliczność, czy ów udział t. zn. ogół praw majątkowych członka wobec stowarzyszenia jest prawem pozbywalnem, czy nie (§ 332 o. e.). Ustawa zawiera w tym względzie tylko co do stowarzyszeń z ograniczoną poręką przepis (§ 83) pozwalający na przenoszenie udziału za zezwoleniem przełożenstwa, o ile kontrakt stowarzyszenia nie zawiera odmiennego postanowienia; spornem jest, czy i w jakiej mierze przepis ten można zastosować do stowarzyszeń z odpowiedzialnością nieograniczoną. Zd. m. przepis § 83 nie stosuje się wprost do stowarzyszeń z odpowiedzialnością nieograniczoną; z uwagi jednak, że członek nie może wprawdzie w swe miejsce innego członka narzucić stowarzyszeniu, że atoli przeniesienie udziału za zgodą sto-

warzyszonych nie może być wykluczone, skoro przenoszący może z stowarzyszenia wystąpić a nowy członek może być przyjęty, że następnie zazwyczaj zgoda przełożenia oznacza zgodę stowarzyszonych, należy przepis § 83 zastosować analogicznie także w przypadku odpowiedzialności nieograniczonej. Wobec tego zaś wierzyciel prowadzący egzekucję na udział wtedy tylko będzie mógł go sprzedać, jeżeli wykaże zgodę przełożenia lub jeżeli statut stowarzyszenia pozwala na przenoszenie udziałów bez ograniczeń. Por. A. 1541 i objaśn. do § 83.

Zasada § 56 w przedstawionem tu znaczeniu stosuje się także do stowarzyszeń z odpowiedzialnością ograniczoną, choć co do nich nie została w ustawie powtórzona; i tu więc wierzyciel uczestnika nie może prowadzić egzekucji na to, co stanowi część składową majątku stowarzyszenia A. 1807, 1885 (inaczej — zd. m. błędnie — A. 1376), może natomiast dotknąć egzekucją po myśli §§ 331 i nast. o. e. udział członka w majątku stowarzyszenia — oczywiście w granicach § 83.

Egzekucja na udział daje wierzycielowi prawo wypowiedzenia bez względu na to, czy zachodzą warunki § 59, ale tylko w tych granicach, w jakich to prawo miał egzekut (§ 333 o. e.; por. obj. do § 59).

2) Zob. art. XXVII u. w. do o. e. i § 378 nast. o. e.

3) Przepis ten, wzięty dosłownie z art. 119 k. h., nie ma tu zastosowania, gdyż członkowi jako takiemu nie mogą należeć się od stowarzyszenia odsetki (§ 27 uw. 2).

4) Jeżeli chodzi o egzekucję na takie wierzytelności, które powstały już dla członka na podstawie jego udziału, egzekucję można prowadzić tak jak na wierzytelności i to bez potrzeby zezwolenia z strony przełożenia O z 19 września 1905 JBl. 1905 n. 52: tak na prawo do dywidendy A. 982, na prawo do odpowiedniej kwoty w razie rozwiązania stowarzyszenia lub wystąpienia członka A. 2021 (por. atoli A. 2024 w uw. 1). W ten sam sposób można prowadzić egzekucję także na takie wierzytelności, które w przyszłości dla członka powstaną np. na przyszłą dywidendę lub na to, co członkowi w razie wystąpienia z stowarzyszenia przypadnie; egzekucja taka różni się od określonej w uw. 1 egzekucji na udział raz tem, że daje egzekwentowi prawo wypowie-

dzenia tylko pod warunkami § 59 i zd. m. tylko przy stowarzyszeniach z odpowiedzialnością nieograniczoną (do innych stowarzyszeń § 59 się nie stosuje), drugi raz tem, że zajmąwszy udział trzeba jeszcze osobno prowadzić egzekucję na wyrosłe później z niego pretensye (§ 333 ust. 2 o. e.), co może mieć znaczenie ze względu na kwestyę pierwszeństwa. Oczywiście jednak połączeniu obu tyków egzekucyi nic zd. m. nie stoi na przeszkodzie.

§ 57. Przepis poprzedniego paragrafu odnosi się także do wierzycieli osobistych, którym przysługuje prawo zastawu na majątku uczestnika¹⁾. Ich prawo zastawu nie rozciąga się na rzeczy, wierzytelności lub prawa należące do majątku stowarzyszenia ani na udział w tychże, lecz tylko na to, co wymieniono w ostatniem zdaniu poprzedniego paragrafu²⁾.

Powyższe postanowienia nie wzruszają jednakże praw, które istniały na rzeczach wniesionych przez uczestnika do majątku stowarzyszenia już w chwili ich wniesienia.

1) I ten przepis powtórzono niepotrzebnie z art. 120 k. h., gdyż prawo austryackie zastawu na majątku nie zna.

2) W razie ustanowienia przez członka zastawu na udziale względnie na pojedynczych roszczeniach stosuje się analogicznie to, co przy § 56 w uw. 1 względnie 4 o egzekucyi powiedziano.

§ 58. Ani całkowite ani częściowe potrącenie między wierzytelnościami stowarzyszenia a osobistemi pretensjami dłużnika stowarzyszenia do jednego z członków nie jest możliwe, dopóki stowarzyszenie istnieje¹⁾. Po rozwiązaniu stowarzyszenia potrącenie jest dopuszczalne, jeżeli i o ile uczestnikowi przy ostatecznym rozdziale wierzytelność stowarzyszenia przekazano.

1) Jeżeli więc stowarzyszenie skarży swego dłużnika, ten ostatni może potrącić swą wzajemną wierzytelność do stowarzyszenia, nie atoli wierzytelność, jaką ma do członka; nawet umowne potrącenie w tych warunkach może nastąpić tylko za

zgodą walnego zgromadzenia, gdyż zaspokojenie wierzyciela członka z majątku stowarzyszenia jest darowizną względnie zrzeczeniem się prawa, przekracza tedy zakres działania przełożenia (§ 18 ust.; inaczej, gdyby szło o zapłatę długu członka po myśli § 1422 k. c.). Potrącenie odwrotne (między długiem stowarzyszenia a wierzytelnością członka) jest możliwe tylko wtedy, kiedy stowarzyszenie nabyło od członka jego wierzytelność.

§ 59. Jeżeli wierzyciel osobisty uczestnika po bezskutecznem przeprowadzeniu egzekucyi na jego majątek osobisty uzyskał egzekucyę na to, co się uczestnikowi należeć będzie w razie, gdyby przestał należeć do stowarzyszenia¹⁾, ma on prawo celem swego zaspokojenia żądać wystąpienia owego uczestnika za poprzedniem wypowiedzeniem z swej strony²⁾ bez względu na to, czy stowarzyszenie jest zawarte na czas oznaczony czy nieoznaczony³⁾.

Wypowiedzenie musi nastąpić najmniej na sześć miesięcy przed upływem roku obrotowego stowarzyszenia.

1) Żądając tych dwóch warunków nie przepisuje ustawa bynajmniej, w jakim porządku chronologicznym mają być spełnione. Prawo wypowiedzenia z § 59 przysługuje tedy wierzycielowi także i w tym przypadku, kiedy najpierw przeprowadził egzekucyę na przyszłą wierzytelność członka do stowarzyszenia (§ 56 uw. 4), której dopuszczalność nie zależy bynajmniej od poprzedniej egzekucyi na inny majątek dłużnika (inaczej a błędnie A. 753), potem zaś dopiero dokonał bezskutecznie egzekucyi na majątek osobisty członka O. z 19 lutego 1901 l. 13633 C. 1901 n. 448 (które atoli trzyma się również błędnego zdania, że egzekucya na przyszłe roszczenie dłużnika do stowarzyszenia nie powinna być dozwolona dopóki egzekucya na inny jego majątek nie okazała się bezskuteczną).

2) Prawo to jest samoistnem prawem wierzyciela, nie zaś upoważnieniem do wykonania praw egzekuta; dlatego też termin wypowiedzenia zastrzeżony statutem nie ma znaczenia ani na korzyść egzekwenta ani na jego niekorzyść. Tem właśnie różni się

prawo wypowiedzenia wynikające z egzekucyi na udział (§ 56 uw. 1) od prawa wypowiedzenia opartego na § 59.

3) Przepis § 59, dający wierzycielowi samoistne prawo wypowiedzenia, jest regułą iuris singularis, nie może przeto być stosowany analogicznie do stowarzyszeń z odpowiedzialnością ograniczoną. Wierzyciel członka takiego stowarzyszenia może jednak prowadzić egzekucję na udział i skorzystać z prawa wypowiedzenia przysługującego egzekutowi.

§ 60. Otwarcie konkursu co do majątku stowarzyszenia nie pociąga za sobą konkursu co do majątku osobistego pojedynczych uczestników.

Uchwała o otwarciu konkursu nie ma zawierać nazwisk uczestników solidarnie odpowiedzialnych.

Przełożęństwo, względnie likwidatorowie mają w postępowaniu konkursowem to prawne stanowisko, które ordynacya konkursowa przyznaje dłużnikowi upadłemu¹⁾.

Skoro tylko konkurs jest zakończony²⁾, wierzyciele mają prawo dochodzić na pojedynczych uczestnikach, odpowiedzialnych im solidarnie, niedoboru swych wierzytelności wraz z odsetkami i kosztami, jednak tylko wtedy, jeżeli ich wierzytelność zgłoszona została w postępowaniu konkursowem i uznana za prawdziwą³⁾.

Z tytułu takich wierzytelności, które w konkursie stowarzyszenia uznane zostały za prawdziwe i nie zostały zaprzeczone także z strony przełożęństwa względnie likwidatorów⁴⁾, można uzyskać egzekucję przeciw uczestnikowi bez potrzeby wytaczania ponownego postępowania prawnego⁵⁾.

1) Zob. § 52 uw. 2 oraz objaśn. do § 66.

2) lub też — w przypadku § 66 ust. konk. — ustalono niedobór. Przed ustaleniem niedoboru wierzyciel nie może wnieść przeciw członkowi także skargi ustalającej o uznanie, że ten członek wierzycielom odpowiada O. z 9 stycznia 1902 l. 17799 C. E. IV. 515. Skargi takiej nie może przed tą chwilą wnieść także sto-

warzyszenie (§ 53 uw. 1 i 3) chyba, że statut zawiera odmienne postanowienia.

Co do odpowiedzialności członków, którzy wystąpili, zob. § 55 uw. 2.

3) Jest to konsekwencya zasady, że uczestnik odpowiada tylko za niedobór (pomocniczo). Pretensyi nie zgłoszonych w konkursie nie można całkiem dochodzić przeciw członkom; co do pretensyi zgłoszonych i zaprzeczonych przez zarządcę masy lub dłużnika głównego musi wierzyciel wystąpić najpierw z skargą likwidacyjną według przepisów ustawy konkursowej, gdyż przedtem niedobór nie może być ustalony (§ 175 ust. konk.). Reguła ta nie stosuje się jednak oczywiście do pretensyi powstałych wskutek konkursu np. pretensyi zarządcy masy, ani do wierzytelności powstałych już po zniesieniu konkursu np. w toku postępowania repartycyjnego; tych można dochodzić przeciw członkom, choć w konkursie nie były zgłoszone. Zob. objaśn. do § 61.

4) Warunek ten zachodzi także i wtedy, kiedy zarządca masy zgłoszoną wierzytelność uznał, a przełożonstwo (względnie likwidatorowie) stowarzyszenia na terminie likwidacyjnym nie stanęło O. z 3 lutego i z 11 maja 1897 l. 1097 i 4762 G. U. W. 15955 i 16035.

5) Egzekucyi tej żądać należy od sądu konkursowego (§ 4 l. 4 o. e.) i to także po zakończeniu konkursu A. 1897; wyciąg z protokołu likwidacyjnego, stwierdzający istnienie warunków w ostatnim ustępie § 60 wymienionych, stanowi według § 1 l. 7 o. e. tytuł egzekucyjny. Wierzyciel musi jednak wykazać oprócz tego, że egzekut był członkiem stowarzyszenia w chwili otwarcia konkursu; jeżeli zaś egzekut wystąpił przed otwarciem konkursu (§ 73), konieczny jest dowód, że pretensya egzekwenta powstała przed jego wystąpieniem (§ 55), wobec czego zastosować należy analogicznie § 11 ust. 2 o. e. Por. dawniejsze orzeczenia A. 1103 i 1157, które jednak nie zawierają bliższych wskazówek, jak ten dowód ma być przeprowadzony.

Że egzekut należał w krytycznej chwili do stowarzyszenia, udowodnić można np. powołując się na rejestr stowarzyszenia, skoro egzekut wpisany jest tamże w chwili otwarcia konkursu jako kasyer(?) lub członek dyrekcyi A. 1060; można też powołać się na wyciąg z rejestru członków, ale tylko o tyle, o ile jest prowadzony

zgodnie z ustawą (§ 14), w szczególności, jeżeli podaje datę wstąpienia członka A. 1777; wystarczy również przedłożyć wierzycielny odpis pisemnego oświadczenia przystąpienia, złożonego przez członka, lub wyciąg z ksiąg stowarzyszenia, wymieniający egzekuta jako członka A. 1163. Ponieważ według § 35 stowarzyszenia stoją pod nadzorem władz politycznych, władze polityczne mogą wydawać stronom potrzebne poświadczenia; wystarczy tedy przedłożyć protokół spisany w starostwie, w którym egzekuci przyznali się do charakteru członków A. 797. W razie wątpliwości zastosuje się § 11 ustęp 2 o. e. Osoba, przeciw której dozwolono egzekucyi, choć np. nie była nigdy członkiem lub choć przestała już odpowiadać, może zacząć dozwole nie egzekucyi w drodze skargi (§ 37 l. 2 ord. egz.).

W razie likwidacyi bez konkursu (§ 66 ust. konk.) wierzyciel chcąc pociągnąć uczestnika do odpowiedzialności musi to uczynić w zwykłej drodze prawa; tak samo ma się rzecz i wtedy, gdyby chciał członka pociągnąć do odpowiedzialności przed ukończeniem procesu likwidacyjnego w konkursie (wyżej uw. 3). Pozwany, który poprzednio uzyskał przeciw stowarzyszeniu wyrok uznający, że nie był jego członkiem, nie może na tej podstawie bronić się przeciw skardze wierzyciela zarzutem sprawy osądzonej.

§ 61. Skoro w postępowaniu konkursowem ustalony już został ostateczny projekt rozdziału, przełożenstwo sporządzić winno obliczenie (obrachunek dopłat), z którego wynika, ile każdy uczestnik dopłacić ma podług postanowień kontraktu stowarzyszenia (§ 5 l. 6) celem zaspokojenia wierzycieli, którzy w konkursie nie uzyskali pokrycia.

Jeżeli członkowie odmawiają uiszczenia dopłat lub z niemi zwlekają, przedłożyć ma przełożenstwo obrachunek dopłat w podwójnem wygotowaniu sądowi konkursowemu do sądowego potwierdzenia.

Do podania dołączyć należy odpis kontraktu stowarzyszenia i spis niedoborów wierzycieli, oraz wykaz uczestników zobowiązanych według obrachunku dopłat do uiszczenia dopłaty').

1) Ponieważ po ustaleniu niedoboru w konkursie lub likwidacji wierzyciele mogą pociągnąć członków do odpowiedzialności, przeto stąd wyniknąć musiałyby cały szereg procesów względnie egzekucyi, w dalszym zaś ciągu szereg sporów regresowych między członkami celem rozdziału straty podług postanowień statutu. Chcąc temu zapobiedz nakłada przedewszystkiem ustawa na członków odpowiedzialność także na wewnątrz, wobec stowarzyszenia, której bliższe uregulowanie należy do statutu (por. także § 67), a następnie nakazuje przeprowadzić spiesznie t. zn. postępowanie repartycyjne, w §§ 61—71 unormowane. Celem tego postępowania jest ściągnąć czempredzej od członków dopłaty, do jakich według statutu są na wewnątrz, wobec stowarzyszenia (§ 53 uw. 1 i 3, § 55 uw. 2), zobowiązani, i zebrać w ten sposób fundusz na całkowite pokrycie wierzycieli. Przez to usuwa się przedewszystkiem potrzebę bezpośredniego regresu między członkami; jeżeli nadto całe postępowanie odbędzie się w szybkim tempie, uzasadnioną jest nadzieja, że wierzyciele nie będą pociągali członków do odpowiedzialności, skoro od stowarzyszenia mogą otrzymać zaspokojenie. Do skutecznego osiągnięcia zamierzonego celu byłoby właściwem przyznać wierzycielom bezpośrednio prawa wobec członków dopiero wtedy, kiedy repartycja mimo upływu pewnego czasu nie doprowadziła do zebrania potrzebnego funduszu; co do repartycji przed ustaleniem niedoboru na podstawie konkursu lub likwidacji zob. wyżej § 49 uw. 4, § 53 uw. 1 i 3 oraz § 55 uw. 2. Por. także §§ 76 i 85. Jeżeli doszło już do konkursu względnie likwidacji (§ 66 ust. konk.), możliwa jest w każdym razie tylko repartycja po myśli przepisów ustawy.

Postępowanie repartycyjne nie jest bynajmniej dalszym ciągiem rozdziału majątku stowarzyszenia czyli postępowania konkursowego; owszem ma na celu zrealizowanie odpowiedzialności z §§ 53 i 60 w sposób godzący interesa wierzycieli z interesami członków. Zamknięcie konkursu może przeto nastąpić na wniosek wierzycieli, choć postępowanie repartycyjne jest w toku; jeżeli bowiem repartycja nie doprowadza dostatecznie prędko do pożądanego dla wierzycieli rezultatu, muszą oni mieć możność dochodzenia samostnego niedoborów po myśli § 60, a końca repartycji bynajmniej czekać nie potrzebują A. 1210. Pewien związek istnieje jednak nie-

wątpliwie, jak tego dowodzą przepisy §§ 61 i 65 o właściwości sądu konkursowego.

Fundusz zebrany od członków w drodze repartycyi nie należy do masy konkursowej, lecz stanowi nowy majątek stowarzyszenia, mający szczególne przeznaczenie na zaspokojenie tych wierzycieli, których pretensye stanowiły podstawę obrachunku dopłat; inni wierzyciele nie mogą na ten fundusz prowadzić egzekucyi A. 1351, a także wierzyciele repartycją objęci tyle tylko z tego funduszu mogą żądać, ile im z niego przypada według obrachunku dopłat. Inne pytanie, które pretensye mają stanowić podstawę obrachunku dopłat. Niema wątpliwości co do wierzytelności zgłoszonych w konkursie, które nie uzyskały całkowitego pokrycia; jasnym jest również, że koszty repartycyi muszą być repartycją objęte. Na tem jednak nie koniec. Przedewszystkiem sam konkurs może wytworzyć roszczenia do stowarzyszenia np. po stronie zarządcy masy, co do których o zgłoszeniu do konkursu w technicznym słowa znaczeniu niema mowy; następnie zaś mogą powstać roszczenia do stowarzyszenia także po zamknięciu konkursu, skoro właśnie postępowanie repartycyjne dowodzi, że stowarzyszenie jako takie nie przestało jeszcze istnieć. Tych pretensyi można niewątpliwie dochodzić tak przeciw stowarzyszeniu jak i przeciw członkom (§ 60 uw. 3); skoro zaś tak, to wierzyciele ci mogą żądać, by i ich roszczenia repartycją objęto względnie, by na ich korzyść nową repartycją przeprowadzono (inaczej A. 1411, które — ignorując przepis § 69 — wyklucza taką repartycją celem pokrycia nieustalonej w konkursie, lubo uznanej przez likwidatorów, pretensyi zastępcy prawnego likwidatorów z tytułu kosztów zastępstwa), a wykreślenie firmy wobec takich roszczeń nastąpić nie powinno (inaczej — zd. m. błędnie — A. 1437, które nie uwzględnia, że zebranie funduszu na pokrycie wierzycieli stanowi — mimo ukończenia konkursu — część składową likwidacyi). Dlatego też pretensya zarządcy masy konkursowej z tytułu kosztów zarządu, nie pokryta całkowicie z masy, winna być wciągniętą do repartycyi (inaczej — bez dostatecznego uzasadnienia — A. 1249); jasnym jest jednak, że nie ma ona przy repartycyi pierwszeństwa, skoro fundusz zebrany przez repartycję nie należy do masy konkursowej A. 1471.

Po wykreśleniu firmy stowarzyszenia repartycja nie jest już

możliwa. Jeżeli przeto pozostał jeszcze nierozdzielony majątek stowarzyszenia, wierzyciel może wprawdzie wystąpić przeciw stowarzyszeniu (§ 8 p. c.), a ze względu na pomocniczy charakter odpowiedzialności członków powinien to uczynić, ale niepokrytej reszty dochodzić musi wprost na członkach; jeżeli majątku takiego nie ma, wierzyciel nie potrzebuje, a więc nie może skarżyć stowarzyszenia, lecz odrazu pociągnie członków do odpowiedzialności, o ile nie stracił tego prawa np. przez zaniedbanie zgłoszenia swej pretensyi w konkursie

Wierzyciel w stosunku do członków nie jest krępowany repartycją (§ 72); likwidatorowie jednak muszą trzymać się repartycji i mogą członków pociągać do odpowiedzialności tylko do wysokości przypadającego na nich udziału w niedoborze A. 1211.

§ 62. Komisarz konkursowy oznajmić ma wszystkim uczestnikom przez osobne zawiadomienia tudzież zapomocą przybicia w sądzie, że obrachunek dopłat mogą u niego lub przełożenia przeglądać i odpisywać i że im wolno zarzuty, jakie przeciw temu obrachunkowi mają, wnieść na audyencyi, którą równocześnie wyznaczyć należy.

O audyencyi zawiadomić należy także przełożenie przy doręczeniu jednego egzemplarza obrachunku rozdziału.

Już przybicie w sądzie wywołuje co do wszystkich uczestników skutki prawne zawiadomienia, choćby co do poszczególnych doręczenie nie nastąpiło.

§ 63. Jeżeli na audyencyi podniesione będą zarzuty, wyjaśnić należy dotyczący stosunek faktyczny i prawny o tyle, o ile to jest konieczne do ocenienia tymczasowego doniosłości zarzutów¹⁾.

Istotne wyniki audyencyi ustalić należy w protokole.

Gdyby rozprawa w jednym dniu nie mogła być doprowadzona do końca, komisarz konkursowy zarządzić ma dalszy jej ciąg na jeden z najbliższych dni, oznajmić to obecnym interesowanym przy przerwaniu rozprawy i zanotować w protokole, iż to nastąpiło.

Nowego wezwania interesowanych nie potrzeba.

1) Postępowanie stosuje się przytem do przepisów o postępowaniu w sprawach niespornych.

§ 64. Sąd konkursowy zatwierdzić ma obrachunek dopłat po rozstrzygnięciu uchwałą o wniesionych zarzutach i po stosownem sprostowaniu.

Środek prawny przeciw zatwierdzeniu nie jest dopuszczalny ¹⁾).

Zatwierdzony sądownie obrachunek dopłat może być egzekwowany ²⁾ po upływie czternastu dni od dnia przybicia uchwały zatwierdzającej.

1) Także i wtedy, kiedy obrachunek dopłat uległ sprostowaniu.

2) Por. § 65 uw. 2.

§ 65. Jeden egzemplarz zaopatrzonego sądownem zatwierdzeniem obrachunku dopłat udzielić należy przełożeniu za pomocą rezolucyi.

Drugi egzemplarz zatrzymany będzie w sądzie do przeglądu dla uczestników stowarzyszenia.

O uchwale zatwierdzającej zawiadomić należy uczestników zapomocą przybicia w sądzie.

Przełożenie jest uprawnione, a w razie wzbraniania się lub zwłoki zobowiązane do ściągnięcia na podstawie zatwierzonego przez sąd obrachunku dopłat w drodze egzekucyi kwot, które poszczególni uczestnicy zapłacić mają ¹⁾).

Egzekucyi żądać należy w sądzie konkursowym, a przeprowadzi się ją według przepisów o postępowaniu sumarycznem ²⁾).

1) Wobec tej egzekucyi może uczestnik powołać się z skutkiem prawnym na to, że zapłacił wprost wierzycielowi (§ 72) tyle lub więcej, ile wynosi nałożona na niego dopłata A. 1210; uczynić to może albo za pomocą rekursu albo w zwykłej drodze prawa t. zn. zapomocą skargi (§ 35 o. e.; zob. wyżej § 53 uw. 3).

2) Egzekucję prowadzi się obecnie według przepisów ordynacji egzekucyjnej, która w § 1 l. 7 utrzymuje moc egzekucyjną uchwały zatwierdzającej obrachunek dopłat, a w § 4 l. 4 właściwość sądu konkursowego. Wobec tego »przepisy o postępowaniu sumarycznym« nie mają zastosowania; por. także objaśn. do § 66.

§ 66. Każdy uczestnik ma prawo zaczepić w drodze skargi zatwierdzony przez sąd obrachunek dopłat, o ile jego dotyczy¹⁾; skargę tę wnieść należy w zwyczajnym sądzie stowarzyszenia²⁾ przeciw jego przełożeniu³⁾, które w tym sporze zastępywać ma resztę interesowanych członków⁴⁾.

Wniesienie skargi nie wstrzymuje egzekucyi⁵⁾.

1) np. na tej podstawie, że nie jest członkiem, w którym to razie dowód przynależności członka do stowarzyszenia przeprowadzić winno przełożenie A. 1945, lub na tej podstawie, że przy obrachunku dopłat nie uwzględniono tego, co członek wprost wierzycielowi (§ 72) zapłacił (§§ 53 uw. 3 i 65 uw. 1). Zakres repartycji oznacza się według tego, co stowarzyszenie wierzycielom winno, i tylko w tym zakresie repartycja załatwia kwestye regresu między członkami. Kto więc zapłacił wierzycielowi taką kwotę, jaka według statutu na niego wypada, może żądać, by go od obowiązku dopłaty wobec stowarzyszenia uwolniono, jeżeli obrachunek dopłat nakłada nań taki obowiązek. Członek, który zapłacił wierzycielowi więcej, niż według statutu na niego wypada, staje się co do nadwyżki wierzycielem stowarzyszenia (nie członków, jak sądzi A. 1210; actio pro socio nie da się pogodzić z § 67) i może ze względu na nią domagać się nowej repartycji (§ 61 uw. 1). Gdyby członek taki bez repartycji chciał wystąpić przeciw innym członkom, może to wprawdzie uczynić (arg. §§ 69 i 72), nie może jednak stawiać się na równi z innymi wierzycielami i pociągać członków do solidarnej odpowiedzialności, skoro roszczenie jego wynikało właśnie z jego przynależności.

2) O ile nie jest skierowaną przeciw dozwoleńiu egzekucyi, w którym to razie stosują się przepisy §§ 35 i 36 o. e.

3) względnie przeciw likwidatorom. W żadnym razie nie można skargi takiej skierować przeciw masie konkursowej, albowiem

ogół wierzycieli nie ma w tej kwestyi bezpośredniego interesu A. 826.

4) Słowa te wskazują, że repartycja ma na celu uregulować z góry regres między członkami.

5) Wstrzymanie może atoli nastąpić po myśli § 42 o. e.

§ 67. Jeżeli od pojedynczych stowarzyszonych nie można całkowicie lub częściowo ściągnąć dopłat, przełożenstwo sporządzić ma co do tego niedoboru nowy obrachunek dopłat, rozdziałający ten niedobór na resztę stowarzyszonych ¹⁾.

Dalsze postępowanie określają §§ 61—66.

1) Przepis ten stanowi ustawową interpretację postanowień kontraktu o rozdziale straty, nadając im to znaczenie, że członkowie odpowiadają wobec stowarzyszenia jeden za drugiego t. zn. także za taką stratę, której z majątku innych członków nie można było pokryć. Jestto niezawodnie refleks odpowiedzialności na zewnątrz; jasnym jest bowiem, że wierzyciele niepokryci przez pierwotną repartycję zwrócą się przeciw zamożniejszym członkom, którzy w ten sposób zapłacą więcej, niżby na nich wypadało. Przepis ten dowodzi tem samem słuszności zapatrywania, wypowiedzianego przy § 66 uw. 1.

§ 68. Przełożenstwo jest npoważnione do odbierania dopłat, które członkowie mają płacić, i ma obowiązek użyć ich zgodnie z ich przeznaczeniem ¹⁾.

1) Zob. § 61 uw. 1.

§ 69. Przepisy poprzednich §§ 61—68 stosować należy i wtedy, kiedy majątek stowarzyszenia nie starczy wprawdzie na zaspokojenie wierzycieli ¹⁾, lecz mimo tego nie otwiera się konkursu z przyczyn wymienionych w § 66 ust. konkurs.

W miejsce sądu konkursowego wstępuje w tym przy-

padku sąd, który jest dla stowarzyszenia zwyczajnym sądem właściwym.

1) Zob. § 36 uw. 3 oraz objaśn. do § 66.

§ 70. Jeżeli przełożństwo nie wypełnia obowiązków włożonych na nie przepisami §§ 61—69, może sąd na wniosek interesowanego członka stowarzyszenia ustanowić jednego lub więcej członków lub też inne osoby do załatwiania czynności przełożństwa ¹⁾).

1) Por. § 41 uw. 3. Nie wyklucza to bynajmniej zastosowania kar porządkowych na podstawie § 87 ust.

§ 71. Przepisy wydane dla przełożństwa (§§ 61—70) odnoszą się także do likwidatorów, którzy w jego miejsce wstąpili.

§ 72. Postępowanie zarządzone w §§ 61—71 nie przeszkadza wierzycielom stowarzyszenia dochodzić swych praw z powodu niepokrytej części swych pretensyi samoistnie przeciw pojedyńczym członkom stowarzyszenia na podstawie solidarnej tychże odpowiedzialności ¹⁾).

1) Zob. §§ 60, 61 i 65. Członek pozwany o niedobór nie może się bronić tem, że przy zaciąganiu pożyczki, która stanowi podstawę roszczenia wierzyciela, przepisów statutu nie zachowano A. 901 (zob. §§ 18 i 19).

Co do stanowiska członka, który bezpośrednio zaspokoił wierzyciela, w repartycy zob. § 66 uw. 1. Nawet wtedy, kiedy np. z powodu wykreślenia firmy repartycy już przeprowadzić nie można, członek nie jest trzecim wierzycielem i wobec innych członków ma regres tylko w granicach statutu. Poza tym przypadkiem ma on regres tylko przez stowarzyszenie t. zn. tylko jako wierzyciel stowarzyszenia, przyczem związany jest wobec członków statutem.

§ 73. Skargi przeciw członkom stowarzyszenia oparte na roszczeniach do stowarzyszenia przedawniają w dwóch

latach po rozwiązaniu stowarzyszenia lub po wystąpieniu członka z tegoż, o ile według ustawy rodzaj wierzytelności nie uzasadnia krótszego terminu przedawnienia¹⁾.

Przedawnienie rozpoczyna się z dniem, w którym wpisano rozwiązanie stowarzyszenia do rejestru stowarzyszeń²⁾ lub wystąpienie członka do rejestru, który stowarzyszenie ma prowadzić (§ 14)³⁾. Jeżeli wierzytelność staje się płatna dopiero po tej chwili, rozpoczyna się przedawnienie z chwilą płatności; przy wierzytelnościach jednak niepłatnych, które mogą być wypowiedziane, z upływem obowiązującego co do wierzytelności terminu wypowiedzenia bez względu na chwilę płatności⁴⁾.

Nie można się wobec wierzyciela bronić dwuletniem przedawnieniem, jeżeli istnieje jeszcze nierozdzielony majątek stowarzyszenia, a wierzyciel tylko na majątku stowarzyszenia zaspokojenia poszukuje⁵⁾.

1) Ponieważ roszczenia regresowe jednego członka przeciw innym opierają się również na wierzytelności do stowarzyszenia, o ile stowarzyszenie istniało jeszcze w czasie ich powstania (§ 72 uw. 1), przeto przepis § 73 i do nich się odnosi; jeżeli powstały już po wykreśleniu stowarzyszenia, ulegają przedawnieniu według zasad prawa cywilnego.

Okoliczność, że wierzyciel nie może jeszcze wystąpić z skargą przeciw członkowi, albowiem niedobór nie został jeszcze ustalony, nie odsuwa początku biegu przedawnienia.

Co do przedawnienia wewnętrznej odpowiedzialności występujących członków zob. wyżej § 55 uw. 2.

2) Co do konkursu zob. § 5 rozp. o rej. stow. (pod B).

3) Jeżeli skutkiem niedbałego prowadzenia rejestru figurują w nim członkowie, którzy już dawno przestali należeć do stowarzyszenia, nie mogą mimo tego zasłaniać się przedawnieniem chyba, że udowodnią, iż wierzycielowi ich wystąpienie było wiadome (*exceptio doli*); zachowują jednak prawo żądania odszkodowania wobec przełożenia i tych osób, na których ciążył obowiązek porządnego prowadzenia rejestru.

4) Termin przedawnienia przedłuża się więc w tym razie o cały termin wypowiedzenia.

5) Przepis ten (por. art. 147 k. h.) umieszczono tu tylko przez pomyłkę; dopóki bowiem istnieje majątek stowarzyszenia, podlegający egzekucyi wierzycieli, tak długo wierzyciele nie mogą członków pociągać do odpowiedzialności, lecz muszą zwrócić się przeciw stowarzyszeniu (ewentualnie po myśli § 8 p. c.).

§ 74. Przedawnienia skarg przeciw członkowi stowarzyszenia, opartych na roszczeniach do stowarzyszenia, nie przerywają czynności prawne¹⁾ przedsięwzięte przeciw innemu członkowi, przerywają je natomiast czynności prawne skierowane przeciw stowarzyszeniu, jeżeli ono nadal istnieje²⁾, a w przypadku rozwiązania lub konkursu czynności prawne przeciw likwidatorom względnie przeciw masie konkursowej.

1) Ustawa nie reguluje szczegółowo tego przedawnienia; należy więc do punktów nieuregulowanych stosować powszechne prawo cywilne, o ile da się pogodzić z zasadami §§ 73—75. Jakież zatem działania prawne przerywają bieg przedawnienia, oceniać się będzie według prawa cywilnego; por. § 1497 k. c. i § 8 ust. konk.

2) choć członek przestał już do niego należeć. Jestto konsekwencya pomocniczej natury odpowiedzialności członków, odbiegająca od zasad obowiązujących przy spółce jawnej (art. 148 k. h.).

§ 75. Przedawnienie biegnie w taki sam sposób także przeciw małoletnim i osobom, zostającym pod opieką lub kuratelą, oraz przeciw korporacyom z zastrzeżeniem prawa regresu do opiekunów i zarządców¹⁾.

1) Z przepisu tego wynika (§ 74 uw. 1), iż postanowienia prawa cywilnego, wstrzymujące początek lub bieg przedawnienia (§§ 1489, 1494—1496 k. c.), nie stosują się do przedawnienia z § 73, co atoli nie wyklucza bynajmniej zastosowania art. 46 u. w. do p. c.

ROZDZIAŁ III.

SZCZEGÓLNE PRZEPISY DLA STOWARZYSZEŃ Z ODPOWIEDZIALNOŚCIĄ OGRANICZONĄ.

§ 76. Każdy członek stowarzyszenia założonego z ograniczoną odpowiedzialnością odpowiada w razie konkursu lub likwidacyi¹⁾ za jego zobowiązania²⁾ nietylko swymi udziałami w przedsiębiorstwie³⁾, lecz także dalszą kwotą równającą się wysokości tych udziałów, o ile kontrakt stowarzyszenia nie ustanawia wyższej odpowiedzialności.

1) Z porównania przepisu tego z § 53 wynika, że idzie tutaj o przypadek, w którym stan bierny przewyższa aktywa, mimo tego jednak nie otwiera się konkursu z przyczyn przewidzianych w § 66 ust. konk.

2) Przepis ten mówi zd. m. tylko o odpowiedzialności na zewnątrz, wobec wierzycieli stowarzyszenia (§ 2 uw. 3 i § 78 uw. 3). Odpowiedzialność ta jest i tutaj pomocniczą, t. zn. obciąża członków dopiero od chwili ustalenia niedoboru (§ 53 uw. 3.). Każdy członek odpowiada jednak tylko do pewnej z góry oznaczonej kwoty, z czego wynika, że wierzyciel ma wprawdzie prawo wyboru, ale od każdego członka co najwyżej tylko owej z góry oznaczonej kwoty może się domagać; jasnym jest przeto, że o ile od jednego członka nie uzyskał całkowitego pokrycia, może niepokrytej reszty dochodzić na innych. Przy dochodzeniu tej odpowiedzialności stosuje się analogicznie przepis § 60.

Oprócz odpowiedzialności na zewnątrz istnieje jednak i tutaj (§ 53 uw. 1) odpowiedzialność wewnętrzną, wobec stowarzyszenia, sięgająca w granicach § 76 do tej kwoty, jaka według przepisów statutu o rozdziale straty na członka przypada, a występująca na jaw przy repartyty. Co do tej odpowiedzialności zauważyć należy:

a) obciąża ona członków z reguły dopiero po ustaleniu wysokości straty w drodze konkursu lub likwidacyi, a dochodzić jej można z reguły tylko w drodze uregulowanego przez ustawę postępowania repartytyjnego. Statut może jednak zawierać w tym względzie odmienne postanowienia np. wkładać na członków obowią-

zek dopłat na podstawie stwierdzenia straty w bilansie i obrachunku dokonanego przez przełożenie bez kontroli sądu (§§ 49 uw. 4, 53 uw. 3); co do zmiany statutu w tym kierunku zob. § 53 uw. 3. Innego — zd. m. błędnego — poglądu trzymają się O. z 11 marca 1903 l. 16993 C. E. V. 672, z 24 marca 1903 l. 4078 C. 1903 s. 556 i z 13 sierpnia 1903 l. 8837 C. 1903 s. 889, według których stowarzyszenie może żądać od członków dopłat przed ustaleniem straty i bez repartycji po myśli ustawy, albowiem ustawa (§ 76) uznaje obowiązek dopłat także poza konkursem w toku likwidacji; argumentacja ta nie jest jednak przekonującą, albowiem § 76 mówi tylko o odpowiedzialności na zewnątrz, a słowo »likwidacja« w § 76 oznacza przypadek § 66 ust. konk.

b) Stosunek odpowiedzialności wewnętrznej do odpowiedzialności na zewnątrz jest tu zd. m. taki sam, jak przy poręce nieograniczonej, t. zn. polega na tem, iż kwoty zapłacone — po ustaleniu niedoboru — wierzycielowi zmniejszają odpowiedzialność członka wobec stowarzyszenia, ewentualnie uwalniają go w zupełności od obowiązku. Co do kwot nadpłaconych zob. objaśn. do §§ 66, 72 i 85.

3) Członek może mieć kilka udziałów, a w tym razie podstawą wymiaru jego odpowiedzialności jest łączna suma wszystkich jego udziałów.

§ 77. Wystąpienie członka jest możliwe tylko za poprzedzeniem co najmniej czterotygodniowym wypowiedzeniem i to nie przed upływem roku obrotowego¹⁾.

Również wypowiedzenie jednego lub więcej udziałów w interesie bez równoczesnego wystąpienia uczestnika, który z innymi udziałami pozostaje w stowarzyszeniu, nie ma skutku przed upływem roku obrotowego i musi nastąpić najmniej na cztery tygodnie przedtem.

Każde wypowiedzenie wpisać należy natychmiast w rejestr członków, który się ma prowadzić podług § 14.

1) Zob. § 59 uw. 3.

§ 78. Odpowiedzialność uczestnika, który przestał należeć do stowarzyszenia¹⁾, lub jego dziedziców trwa jeszcze

przez rok po upływie tego roku obrotowego, w którym do stowarzyszenia przestał należeć²⁾, o ile statut stowarzyszenia nie ustanawia dłuższej odpowiedzialności, i rozciąga się na wszystkie zobowiązania zaciągnięte przez stowarzyszenie aż do wystąpienia uczestnika³⁾.

1) Zob. § 54 uw. 2 i 3.

2) Chwila wpisu wystąpienia członka do rejestru członków jest tu obojętną, byleby to wystąpienie było uwidocznione przedtem, zanim wierzyciel członka pociągnie do odpowiedzialności; w przeciwnym razie odpowiedzialność członka — na zewnątrz — trwa dalej tak, jak gdyby np. w czasie otwarcia konkursu należał jeszcze do stowarzyszenia (§ 81). Członek poszkodowany ma regres wobec przełożenia i tych osób, do których należało prowadzenie rejestru (por. § 73 uw. 3).

3) I tu idzie tylko o odpowiedzialność na zewnątrz tak, że wierzyciele, których pretensje później powstały, nie mogą sobie rościć żadnych praw do członka (por. § 60 uw. 5); zasada jednak stosuje się i tutaj z reguły także do odpowiedzialności wewnętrznej tak, że straty powstałe po wystąpieniu członka nic go nie obchodzą, straty dawniejsze mogą go dotyczyć, choćby w bilansie za rok wystąpienia nie były uwidocznione (np. skutek tego, że przepisanych w statucie odpisów z wartości nie przeprowadzono: zob. O. z 29 lipca 1903 JBl. 1903 s. 617, które uważa za rzecz obojętną, czy ta pretensja przeciw członkowi została podniesiona w ciągu roku — na pozór zupełnie słusznie, skoro § 78 ustanawiając termin roczny myśli tylko o odpowiedzialności na zewnątrz; zd. m. jednak terminy §§ 73 i 78 obowiązują w zasadzie także na wewnątrz). Por. § 55 uw. 2.

Podnieść tu należy, że § 78 dowodzi jasno, iż odpowiedzialność członków wobec wierzycieli jest i przy tej formie stowarzyszeń bezpośrednia. Gdyby szło o odpowiedzialność na wewnątrz, musiałyby decydować chwila nastąpienia straty, nie chwila powstania wierzytelności, z momentem straty bynajmniej nie identyczna. Jeżeli np. w ciągu krytycznego roku pożar zniszczył wszystkie aktywa i wywołał otwarcie konkursu, wierzyciele dawniejsi mogą wystąpić przeciw członkom, którzy za tę stratę wobec stowarzyszenia nie mogą być odpowiedzialni.

§ 79. Udział członka, który przestał należeć do stowarzyszenia, i wogóle to wszystko, co mu się na podstawie tego, że był członkiem¹⁾, należy, wolno mu wypłacić dopiero po zgaśnięciu odpowiedzialności w § 78 wymienionej²⁾.

Członek, który przestał należeć do stowarzyszenia, nie ma żadnego prawa do funduszu rezerwowego ani do innego majątku stowarzyszenia, chyba że kontrakt stowarzyszenia stanowi inaczej.

1) Obliczenie następuje na podstawie stanu majątku stowarzyszenia z zamknięciem tego roku, w którym członek przestał do stowarzyszenia należeć. Za czas po wystąpieniu t. zn. za te lata, w których już nie jest członkiem, nie należy mu się dywidenda, choćby odpowiedzialność jego jeszcze nie zgasła O. z 20 lutego 1901 l. 14716 Przegl. pr. 1901 s. 349.

2) Inaczej przy odpowiedzialności nieograniczonej; różnica tłumaczy się tem, że majątek stowarzyszenia jako taki ma dla wierzycieli nierównie większe znaczenie przy odpowiedzialności ograniczonej. Z tego względu zbliża się stowarzyszenie z odpowiedzialnością ograniczoną do spółki akcyjnej.

§ 80. Przepisy §§ 78 i 79 stosowane być mają także do trwania odpowiedzialności uczestnika na podstawie udziałów, które wypowiedział (§ 77 ust. 2), oraz do zwrotu tych udziałów.

§ 81. W razie rozwiązania stowarzyszenia¹⁾ zwrot wpłaconych udziałów uczestnikom oraz rozdzielenie między nich nadwyżki (§ 48 l. 2 i 3) nie może nastąpić wcześniej, niż po upływie roku, licząc od dnia, w którym po raz trzeci nastąpiło ogłoszenie w przeznaczonych ku temu pismach publicznych (§ 40)²⁾.

Przepis ten obowiązuje także co do tych udziałów, które w czasie uchwały rozwiązującej były już wypowiedziane³⁾.

1) Co do wpływu rozwiązania na możliwość wystąpienia zob. wyżej § 54 uw. 2.

2) Co do ratio tego przepisu zob. § 79 uw. 2. Przedawnienie odpowiedzialności członków wobec wierzycieli następuje w tym razie z upływem roku od wpisu rozwiązania stowarzyszenia do rejestru (arg. §§ 73, 78); zob. atoli co do przerwy przedawnienia § 74, który i tutaj ma zastosowanie.

3) Odpowiedzialności członków na zewnątrz przepis ten nie przedłuża.

§ 82. Członkowie prełożenstwa i likwidatorowie, którzy postępują wbrew przepisom §§ 79—81, zobowiązani są osobiście i solidarnie do zwrotu uskuteczionych wypłat¹⁾.

1) Odpowiedzialność ta obciąża ich tak wobec stowarzyszenia, jak — przede wszystkim — wobec poszkodowanych wierzycieli i członków.

§ 83. Udziały i inne należności, wpisane na korzyść członków na podstawie stosunku stowarzyszenia, mogą być za zezwoleniem prełożenstwa przenoszone na inne osoby, jeżeli kontrakt stowarzyszenia nie zawiera postanowienia odmiennego¹⁾.

I w tym jednak razie członek przenoszący pozostaje odpowiedzialnym pomocniczo podług przepisów §§ 78 i 80.

1) Co do egzekucyi na udział zob. objaśn. do § 56. Judykatura dawniejsza uważa »udział« za wierzytelność (A. 1774, 1807) i stosuje do tej egzekucyi przepis § 83; udział jednak w rozumieniu § 83 jest czemś więcej, niż wierzytelnością, a o ile jest tylko wierzytelnością (np. po wypowiedzeniu), ograniczenia § 83 do tej wierzytelności się nie stosują.

§ 84. Jeżeli z bilansu wynika, że stracono już połowę kwoty wpłaconej na udziały, prełożenstwo zwołać ma bezwzględnie walne zgromadzenie i zawiadomić je o położeniu stowarzyszenia¹⁾.

Skoro tylko majątek stowarzyszenia²⁾ nie pokrywa długów, musi prełożenstwo pod własną odpowiedzialnością

uczynić w sądzie wniosek o otwarciu konkursu do majątku stowarzyszenia ³⁾).

1) Może to dać powód do podwyższenia udziałów; zob. obj. do § 9.

2) Sumy, za które członkowie odpowiadają po myśli § 76, nie należą do majątku stowarzyszenia w rozumieniu § 84, gdyż należą się dopiero wtedy, kiedy konkurs skończył się niedoborem.

3) Zob. § 49 uw. 4.

§ 85. W konkursie do majątku stowarzyszenia z ograniczoną odpowiedzialnością ma zarządca masy prawo ¹⁾ sporządzić obliczenie tych dopłat, które pojedynczy członkowie są stowarzyszeniu dłużni i za które podług § 76 odpowiadają (obrachunek dopłat), i przedłożyć go sądowi konkursowemu do zatwierdzenia, jeżeli stowarzyszeni odmawiają uiszczenia zaległych dopłat lub z nimi zwlekają. Do podania dołączyć należy podwójne wygotowanie obrachunku dopłat, jak również odpis kontraktu stowarzyszenia i wykaz członków zobowiązanych do dopłaty.

Co do tego obrachunku dopłat stosowane będą przepisy §§ 62 do 65 z tą zmianą, że na miejsce przełożenia wstąpić ma zarządca masy ²⁾).

1) Ustawa mówi wyraźnie, że zarządca masy ma prawo dokonać repartycji, że więc nie jest do tego zobowiązany. Postanowienie to nasuwa szereg wątpliwości. Usiłowano przedstawić je jako konsekwencję poglądu, według którego przy poręce ograniczonej członkowie odpowiadają tylko wobec towarzystwa, o regresie członków pomiędzy sobą niema mowy, a zatem repartycja nie jest potrzebna, skoro likwidatorowie bez repartycji dłużne stowarzyszeniu kwoty mogą i powinni ściągnąć. Uzasadnienie to nie wytrzymuje jednak krytyki, choćby się nawet zaprzeczenie odpowiedzialności bezpośredniej uważało za usprawiedliwione. Przy odpowiedzialności nieograniczonej obowiązek dopłaty, ciążący na członku wobec stowarzyszenia, stanowi podstawę repartycji, której celem jest zebrać potrzebny fundusz na pokrycie niedoboru wierzycieli;

okoliczność, że członkowie odpowiadają wierzycielom bezpośrednio, może tłumaczyć, dlaczego na nich włożono także obowiązki wobec stowarzyszenia, na wewnątrz (§ 61 uw. 1), ale z przymusem repartycyi nie stoi w bezpośrednim związku. Przy odpowiedzialności ograniczonej obowiązek dopłaty istnieje niewątpliwie, a ściągnięcie dopłat od członków musi nastąpić ze względu na wierzycieli, którzy — według poglądu stanowiącego podstawę zwalczanej obecnie teoryi — w inny sposób nie mogą dojść do zaspokojenia. Otóż trudno pojąć, dlaczego w tych warunkach postępowanie repartycyjne miało być przy poręce ograniczonej zbyt skuteczne, skoro w takich samych warunkach t. z. na takiej samej podstawie i w takim samym celu musi być przy poręce nieograniczonej przeprowadzone. Ściągnięcie dopłat jest w obydwu przypadkach w równym stopniu potrzebne; dlategożby tam tylko, gdzie idzie o członków, miała się stosować droga repartycyi? dlategożby tam ściągnięcie dopłat przez likwidatorów w zwykłej drodze prawa nie miało być wystarczającym? Wobec § 68 nie można zresztą twierdzić, że repartycja przy odpowiedzialności nieograniczonej dąży tylko do ochrony członków w ich stosunkach między sobą; jeżeli zaś nadto zważymy, że w rzeczywistości członkowie stowarzyszenia z poręką ograniczoną również wierzycielom odpowiadają bezpośrednio (czego nowym dowodem jest właśnie dopuszczalność repartycyi, stanowiącej kompromis między interesami wierzycieli a interesami członków), to nawet pozór różnicy znika, a konieczność repartycyi mimo ograniczenia odpowiedzialności staje się jasną. Czyż jednak można wobec tego ignorować, jak chcą niektórzy, jasny i wyraźny przepis ustawy? Zd. m. nie; należy poprostu wyjść z tego założenia, że repartycja przez przełożenie względnie likwidatorów winna być także w przypadku § 85 przeprowadzona, że jednak — np. w razie zwłoki — repartycję może przeprowadzić zarządca masy konkursowej jako zastępca ogółu wierzycieli, którym tu — wobec ograniczonej odpowiedzialności członków — znacznie większe grozi niebezpieczeństwo. Przepis § 85 jest zatem tylko rozszerzeniem zasady wypowiedzianej w § 70, nie zaś zasadniczym odstępstwem od reguł obowiązujących przy stowarzyszeniu z odpowiedzialnością nieograniczoną.

Wynika stąd, że do repartycyi prowadzonej przez przełożen-

stwo, względnie likwidatorów stosują się bez zmiany przepisy §§ 61 do 71. Przepis § 85 nie reguluje wyczerpująco repartycji przy stowarzyszeniu z poręką ograniczoną, gdyż odnosi się tylko do jednego ściśle określonego jej przypadku. Tak np. w razie braku majątku (§ 66 ust. konk.) repartycja odbędzie się po myśli § 69 ust.; nie przyjmując przedstawionego poprzednio poglądu musiałoby się repartycję w tym przypadku wogóle wykluczyć, a taką konsekwencję trudno usprawiedliwić.

2) Fundusz zebrany w drodze repartycji nie należy w żadnym razie do masy konkursowej, choćby repartycję przeprowadził zastępca masy konkursowej, który tu występuje tylko w roli likwidatora. Jasnym jest atoli, że repartycja przez zarządcę masy obejmować może takie tylko pretensje, które były zgłoszone w konkursie lub miały prawo do udziału w masie konkursowej. Co do innych pretensji repartycja może nastąpić tylko przez likwidatorów względnie przełożenie. Por. § 61 uw. 1.

Pytanie, czy prócz przepisów §§ 62—65 dalsze postanowienia ustawy, odnoszące się do repartycji przy stowarzyszeniu z odpowiedzialnością nieograniczoną, stosują się także do repartycji przy poręce ograniczonej, należy zd. m. rozstrzygnąć przecząco, o ile idzie o repartycję przez zarządcę masy konkursowej. W miejsce § 66 wstępuje w tym przypadku § 86, postanowienie § 68 jest wogóle zbyteczne, przepis § 69 nie ma oczywiście zastosowania jak również przepisy §§ 70—71, wreszcie powtórna repartycja (§ 67) zamało interesuje wierzycieli, by do niej zmuszać zarządcę masy konkursowej. Repartycję taką przeprowadzają jednak likwidatorowie względnie przełożenie, albowiem sama zasada, że stratą jest także to, czego z majątku pewnego członka nie można było pokryć (§ 67 uw. 1), obowiązuje i przy odpowiedzialności ograniczonej.

§ 86. Każdy uczestnik ma prawo zacząć w drodze skargi zatwierdzony sądownie obrachunek dopłat, o ile tenże do niego się odnosi ¹⁾. Skargę skierować należy przeciw masie konkursowej ²⁾. Wniesienie skargi nie wstrzymuje egzekucji.

1) Por. objaśn. do § 66.

2) albowiem ogół wierzycieli zastępuje w tym przypadku (§ 85) przez zarządcę masy także innych członków stowarzyszenia. Sądem właściwym dla tej skargi jest wyłącznie sąd konkursowy O. z 6 sierpnia 1902 l. 10918 C. 1902 s. 1025.

ROZDZIAŁ IV.

POSTANOWIENIA KARNE.

§ 87. Osoby zobowiązane do zgłoszeń do rejestru stowarzyszeń, które stowarzyszeniom tą ustawą przepisano¹⁾, karane będą za zaniechanie karami porządkowymi podług przepisów zawartych w kodeksie handlowym co do zaniechania zgłoszeń do rejestru handlowego²⁾. Za nieprzestrzeganie przepisów zawartych w §§ 14, 22 (ust. 3), 34 (ust. 2), 35 (ust. 1), 49, 61—69, 71 i 77 (ust. 3) niniejszej ustawy, jak również za nieprawdziwość wykazów i doniesień niniejszą ustawą zarządzonych, karać będzie sąd handlowy członków prelożenia i rady nadzorczej, względnie likwidatorów karami porządkowymi aż do stu złr. a. w. (200 K). I te kary porządkowe, jak niemniej grzywny wspomniane w § 29 i § 35 (ust. 2) wpływają do funduszu ubogich miejsca, w którym stowarzyszenie ma siedzibę³⁾, i nie mogą być zamienione w kary aresztu.

1) Zob. A. 1232 przy § 14.

2) Por. § 12 u. w. do kod. handl. oraz § 4 rozp. min. o rejestrze stowarz. (pod B). Do kar tych nie stosuje się ostatnie zdanie § 87.

3) Inaczej co do kar za zaniedbanie zgłoszeń (wyżej uw. 2).

§ 88. Jeżeli stowarzyszenie rozciąga swą działalność lub swe rozprawy na inne przedmioty niż wymienione w § 1

tej ustawy, członkowie biorący w tem udział, o ile nie podlegają surowszemu traktowaniu podług ogólnej ustawy karnej, dopuszczają się występku i karani będą grzywnami aż do trzystu złr. (600 K)¹⁾.

1) Por. § 37.

§ 89. Członkowie przelożenia i rady nadzorczej, najmniej likwidatorowie i inni umocowani stowarzyszenia, którzy w protokołach walnych zgromadzeń, w zamknięciach rachunków, bilansach i sprawozdaniach o interesie, w rejestrze członków (§ 14) tudzież w doniesieniach nakazanych w § 35 podają lub potwierdzają świadomie fałszywe okoliczności, o ile nie podlegają surowszemu traktowaniu podług ogólnej ustawy karnej, dopuszczają się występku i karani będą aresztem aż do trzech miesięcy.

ROZDZIAŁ V.

PRZEPISY KOŃCOWE.

§ 90. Do stowarzyszeń zarobkowych i gospodarczych założonych stosownie do niniejszej ustawy, nie stosuje się ustawa o stowarzyszeniach z 26 listopada 1852 l. 253 d. u. p.

§ 91. Także związki powstałe przed początkiem mocy obowiązującej niniejszej ustawy, a dążące do celów w § 1 wymienionych, mają być na swe żądanie wpisane w rejestr stowarzyszeń i traktowane nadal jako stowarzyszenia podług tej ustawy, jeżeli ich statuta obecnej ustawie odpowiadają lub doprowadzone zostaną do zgodności z nią w drodze statutami przepisanej.

Zmiany statutów takich związków mogą tylko w tym

celu nastąpić, by je doprowadzić do zgodności z obecną ustawą, i nie potrzebują zatwierdzenia z strony rządu¹⁾.

1) Ustawa zmierza widocznie do tego, by wszelkie istniejące stowarzyszenia zarobkowe i gospodarcze na niej tylko się opierały.

§ 92. Jeżeli stowarzyszenie chce prowadzić przedsiębiorstwo, do którego według ustawy wymaganiem jest zezwolenie z strony rządu (koncesya), obowiązaniem jest do uzyskania tego zezwolenia podług przepisów istniejących¹⁾.

1) Do wpisu firmy nie jest atoli potrzebny dowód, że koncesya, potrzebna do prowadzenia zamierzonego przedsiębiorstwa, została udzielona A. 1926, 1968. Zob. wyżej § 9 uw. 2.

§ 93. W szczególności wymagane jest zezwolenie z strony rządu do wydawania listów zastawnych, zapisów długu brzmiących na okaziciela¹⁾ i procentujących się przekazów kasowych, jak również do zajmowania się ubezpieczeniem.

Zezwolenia na te przedsiębiorstwa udziela ministerstwo spraw wewnętrznych w porozumieniu z innymi ministerstwami, których to dotyczy.

1) w ścisłym słowa tego znaczeniu, t. zn. takich, przy których posiadacz obligu jako taki jest wierzycielem, a treść uprawnienia opiera się wyłącznie na papierze. Do t. zw. papierów legitymacyjnych (np. książeczek wkładowych) przepis ten się nie odnosi.

§ 94. Związki dawniej założone, które posiadają koncesyę na przedsiębiorstwa w § 93 wymienione, mają w razie zmiany swych dotychczasowych statutów (§ 91 ust. 2) wyjednać wystawienie osobnego dokumentu, obejmującego warunki prowadzenia przedsiębiorstwa koncesyonowanego (dokument koncesyjny), inaczey bowiem koncesya gaśnie.

§ 95. Pod względem prowadzenia przedsiębiorstw koncesyjnych podlegają stowarzyszenia nadzorowi państwa stosownie do przepisów obowiązujących dla związków, które wymagają zatwierdzenia rządowego.

Wykonanie tej ustawy zlecone jest ministrom handlu, spraw wewnętrznych i sprawiedliwości.

B) Przepis o rejestrze stowarzyszeń.

Rozporządzenie ministerstwa sprawiedliwości, spraw wewnętrznych i handlu w porozumieniu z ministerstwem skarbu z dnia 14 maja 1873 l. 71 d. u. p.

Celem wykonania ustawy z 9 kwietnia 1873 l. 70 d. u. p. o stowarzyszeniach zarobkowych i gospodarczych wydaje się następujące przepisy o zakładaniu i utrzymywaniu rejestru stowarzyszeń oraz o załatwianiu odnoszących się do tego czynności:

§ 1. Przy każdym sądzie handlowym i przy każdym innym trybunale powołanym do wykonywania orzecznictwa handlowego, w którego okręgu stowarzyszenia zarobkowe lub gospodarcze mają siedzibę, prowadzić się ma dla tego okręgu rejestr stowarzyszeń, w którym skutecznicą należy wpisy ustawą o stowarzyszeniach zarobkowych i gospodarczych przepisane.

§ 2. Wszystkie w rzeczonyj ustawie przepisane zgłoszenia do wpisu w rejestr stowarzyszeń muszą być w sądzie handlowym albo osobiście do protokołu wniesione, lub podane w formie sądownie lub notaryalnie uwierzytelnionej¹⁾.

Pełnomocnicy wykazać się mają pełnomocnictwem w taki sam sposób uwierzytelnionem.

Odpada potrzeba sądowego lub notaryalnego uwierzytelnienia, jeżeli zgłoszenie lub pełnomocnictwo zaopatrzone jest skreśleniem firmy stowarzyszenia, a podpisy kreślących firmę

znajdują się już w aktach rejestru sądu handlowego w formie uwierzytelnionej ²⁾).

1) Por. § 16 ust. o stow. Przeciwnie postanowienie statutów jest bez znaczenia A. 656. Podpisy na prośbie o zarejestrowanie stowarzyszenia stanowią według reskr. min. skarbu z 8 listopada 1900 l. 55100 podpis zbiorowy, za którego uwierzytelnienie należytość wynosi tylko 2 K względnie 1 K według T. P. 66 lit. a) i aa) względnie b) i aa).

2) Ust. 3 tego paragrafu, zawierający dla stowarzyszeń nader doniosłe ułatwienie, dodany został rozp. min. z 23 maja 1895 l. 74 d. u. p. Konieczność legalizacji utrzymuje się jednak w całej pełni co do innych podpisów A. 1898.

§ 3. Sądy handlowe czuwać mają z urzędu ¹⁾ nad dopełnieniem przepisów o zgłoszeniach.

Odmówić należy wpisu, jeżeli zgłoszenie nie odpowiada przepisom ustawowym, w szczególności przepisom § 4 ustawy o stowarzyszeniach zarobkowych i gospodarczych.

Wszystkie sądy, zwłaszcza instancje spadkowe i konkursowe, następnie władze przemysłowe, izby handlowe i przemysłowe oraz notaryusze mają donieść natychmiast sądowi handlowemu, skoro w wykonywaniu swego urzędu dowiedzą się o przekroczeniu przepisów o zgłoszeniach.

1) Podstawę do wdrożenia postępowania z urzędu może oczywiście dać także doniesienie każdej osoby prywatnej, nie mającej legitymacji do skargi O. z 19 sierpnia 1903 l. 11809 C. 1903 s. 784.

Co do wykonywania przepisów o rejestrowaniu stowarzyszeń zarobkowych i gospodarczych stanowi rozp. min. spraw. z 17 stycznia 1900 l. 4 dz. rozp. co następuje:

»Działalność wyznaczona przez ustawę władzom rejestrowym w dziedzinie stowarzyszeń już dlatego jest bardzo doniosła, że — w przeciwstawieniu do spółki akcyjnej — wyłącznie tylko sąd, w którym się czyni wniosek o zarejestrowanie, powołany jest do ocenienia, czy przepisy, według których stowarzyszenie ma funkcjonować, zgodne są z ustawą.

Obowiązek dokładnego badania jest tem ważniejszy, że ustawa o stowarzyszeniach według § 11 zawiera prawo bezwzględnie obo-

wiążące w wszystkich tych przepisach, co do których niema wyraźnego przeciwnego postanowienia, i wyklucza przez to odmiennie normy statutu stowarzyszenia.

Na podstawie § 3 rozp. z 14 maja 1873 l. 71 d. u. p. władza rejestrowa... zbadać winna wszystkie ustawowe warunki, od których zależy dopuszczalność wpisu. W szczególności winna także zastanowić się nad pytaniem, czy statut stowarzyszenia odpowiada przepisom § 1 ust. o stowarzyszeniach i czy zgodnie z tymi przepisami oznacza zakres działania powstającego stowarzyszenia.

§ 1 ust. o stow. określa jako stowarzyszenia zarobkowe i gospodarcze stowarzyszenia o niezamkniętej liczbie członków, których celem jest podniesienie zarobku lub gospodarstwa swych członków przez wspólne prowadzenie przedsiębiorstwa lub przez udzielanie kredytu. W szczególności warunek wspólnego prowadzenia przedsiębiorstwa musi być uznany za istotną pojęciową cechę każdego stowarzyszenia zarobkowego i gospodarczego, co wynika zresztą także z przykładów w § 1 wymienionych, tak że ustawa o stowarzyszeniach nie może się stosować do przedsiębiorstw, przy których już z rodzaju zamierzonego przez nie obrotu wynika, iż o wspólnem prowadzeniu przedsiębiorstwa przez stowarzyszonych nie może być mowy. Ustawodawca widział w stowarzyszeniach związki osób celem wspólnej działalności gospodarczej, nie zaś połączenia kapitałów, które pośrednio tylko przynoszą korzyść dla gospodarstwa członków.

Co do stowarzyszeń kredytowych S. N. w rozstrzygnięciu z 21 kwietnia 1896 (A. 1881) przyjął przekroczenie granic zakreślonych w § 1 ust. o stow. na tej podstawie, że udzielania kredytu nie ograniczono do samych tylko członków i że w zakres działania stowarzyszenia wciągnięto szereg interesów bankierskich, które nie miały żadnego związku z celem udzielania członkom kredytu.

Nie można tedy uważać za zgodne z ustawą o stowarzyszeniach, jeżeli się na jej podstawie usiłuje utworzyć przedsiębiorstwa, które jak np. stowarzyszenia dające członkom tylko dywidendę, mają zupełnie samoistną naturę i są zupełnie oddzielone od gospodarstwa członków tak, że korzyść pojedynczych członków nie wynika z wspólnego prowadzenia przedsiębiorstwa, lecz polega na dochodzie z kapitałów w przedsiębiorstwie umieszczonych.

Ministerstwo sprawiedliwości poleca przeto sądom, by dozwalając wpisu do rejestru, który według § 3 ust. o stow. zamyka utworzenie stowarzyszenia, zwracały dokładną uwagę właśnie na przepisy statutów o zakresie działania stowarzyszenia.

§ 4. Kary porządkowe, które mają być wymierzone na podstawie § 87 ustawy o stowarzyszeniach zarobkowych i gospodarczych za zaniechanie zgłoszeń, polegają w grzywnach od 10 do 300 złr. (20 do 600 K), które nie mogą być zamienione na areszt i wpływają do funduszu ubogich tego miejsca, gdzie sąd handlowy ma siedzibę¹⁾

Skazanie na grzywnę poprzedzone być winno wezwaniem do zadośćuczynienia przepisom o zgłoszeniach w przeciągu oznaczonego terminu.

Te kary porządkowe wykonać należy bez względu na ich ewentualny zbieg z karami wymierzonymi przez władzę przemysłową za przekroczenie przepisów przemysłowych.

1) Por. § 87 uw. 1 i 2 ust. o stow.

§ 5. Rozwiązanie stowarzyszenia przez otwarcie konkursu lub przez rozporządzenie władzy administracyjnej wpisać należy z urzędu do rejestru stowarzyszeń. W tym celu sądy, w których otwiera się konkurs do majątku stowarzyszenia, mają o tem donieść bezzwłocznie sądowi handlowemu, który prowadzi rejestr.

W razie rozwiązania przez otwarcie konkursu odpada potrzeba ogłaszania tego wpisu publicznie¹⁾.

1) albowiem otwarcie konkursu ogłasza się jako takie.

§ 6. Wpis w sądzie handlowym zakładu filialnego nie jest dopuszczalny, jeżeli nie będzie wykazane, że już nastąpił wpis w sądzie handlowym zakładu głównego.

Jeżeli stowarzyszenie zakłada zakład filialny w miejscu lub gminie, gdzie istnieje już równobrzmiąca firma stowarzyszenia, musi się do firmy zakładu filialnego uczynić dodatek, któryby ją odróżniał od każdej firmy stowarzyszenia, istniejącej już w tem miejscu lub w tej gminie¹⁾.

1) Zob. § 4 ust. o stow. uw. 3.

§ 7. Co do rekursów przeciw zarządzeniom sądów handlowych, odnoszącym się do wpisów w rejestr stowarzyszeń, oraz co do utrzymywania tego rejestru obowiązują w wszystkich instancjach przepisy ustawy o postępowaniu sądowym w sprawach niespornych.

§ 8. Rejestr stowarzyszeń zakłada się podług formularza A.

Każdą kartę, składającą się z dwóch obok siebie leżących stron, dzieli się na ośm kolumn prostopadłych.

Pierwsza kolumna zawiera liczbę porządkową wykazu firmy stowarzyszenia, które to liczby biegną bez przerwy od początku do końca tomu, i przy każdym wpisie liczbę mniejszą (podrzedną), pod którą ten wpis znajduje się w wykazie ;

druga dzień następnego wpisu ;

trzecia brzmienie firmy stowarzyszenia ;

czwarta miejsce, gdzie się znajduje zakład główny oraz zakłady filialne stowarzyszenia, jeżeli takie istnieją ;

piąta nazwiska likwidatorów, jeżeli stowarzyszenie znajduje się w likwidacji, tudzież przy stowarzyszeniach, których przedsiębiorstwo ma za przedmiot wyłącznie lub częściowo czynności handlowe, nazwiska prokurantów, jeśli ich ustanowiono, a gdy chodzi o prokurę zbiorową, oznaczenie tego stosunku ¹⁾ ;

szósta wszystkie inne stosunki prawne stowarzyszenia, których wpis w rejestr stowarzyszenia jest nakazany, podług wskazówki § 9 niniejszego rozporządzenia ;

siódma powołanie aktów rejestru ;

ósma wszelkie inne wpisy odnoszące się do stowarzyszenia, które się nie nadają do zamieszczenia w innych kolumnach, mianowicie też przeniesienie siedziby do okręgu innego sądu handlowego, otwarcie konkursu i inne sposoby rozwiązania stowarzyszenia.

1) Zob. § 1 uw. 2—6 oraz § 13 ust. o stow.

§ 9. Co do kontraktu stowarzyszenia i uchwał zmienia-

jących go wystarczy zamieścić w szóstej kolumnie tylko wyciąg z tychże, bez uszczerbku tego, co w innych kolumnach zamieszczone być winno, a to z nadmienieniem, w którym tomie księgi załączników (§ 10) i pod którą liczbą te dokumenta w całej osnowie znaleźć można.

Wyciąg ten ma zawierać:

1. datę kontraktu stowarzyszenia i uchwał kontrakt zmieniających;
2. przedmiot przedsiębiorstwa;
3. czas trwania stowarzyszenia, jeżeli jest ograniczone na oznaczony przeciąg czasu;
4. imię, nazwisko, stan i miejsce zamieszkania członków przedsiębiorstwa oraz formę, w jakiej przedsiębiorstwo wolę swą objawia i za stowarzyszenie się podpisuje, jeśli ta forma różni się od reguły ustawowej;
5. wysokość udziału w interesie i sposób, w jaki tenże się tworzy, nadto przy stowarzyszeniach z odpowiedzialnością ograniczoną podanie kwoty, do jakiej się rozciąga odpowiedzialność, jeżeli ta ostatnia przenosić ma miarę oznaczoną w ustawie;
6. sposób, w jaki następować będą ogłoszenia z strony stowarzyszenia.

§ 10. Jeżeli kontrakt stowarzyszenia i zmieniające go uchwały nie zostały wpisane w całej osnowie w szóstą kolumnę rejestru, wówczas zebrać je należy w całkowitym odpisie lub w całkowitym przedruku w księdze załączników.

Odpis lub przedruk, którego zgodność z pierwowpisem poświadczona musi być sądownie lub notaryalnie, przedłożyć ma strona.

Osnowa księgi załączników stanowi uzupełniającą część składową rejestru stowarzyszeń.

§ 11. Dla zakładu filialnego otworzony ma być odrębny wykaz w rejestrze stowarzyszeń tylko wtedy, jeżeli zakład główny znajduje się w okręgu innego sądu handlowego.

W tym wypadku uwidocznic się ma w czwartej kolumnie rejestru, w którym zakład filialny ma odrębny wykaz, że idzie tylko o zakład filialny, a w ostatniej kolumnie powołać należy wykaz rejestru zakładu głównego.

W innych przypadkach wystarczy wpisać utworzenie zakładu filialnego w wykazie zakładu głównego w czwartą kolumnę, a firmę zakładu filialnego, zawierającą dodatek, w trzecią kolumnę.

§ 12. Przy prowadzeniu rejestru handlowego i przy zbieraniu oraz traktowaniu księgi załączników postępować mają sądy zgodnie z przepisami §§ 4, 5, 6, 10 i 12—16 rozporządzenia z 9 marca 1863 l. 27 d. u. p.¹⁾ z tą odmianą, że każdy tom rejestru zaopatrzony ma być napisem: »rejestr stowarzyszeń«.

1) o prowadzeniu rejestru handlowego.

§ 13. Rejestr stowarzyszeń, księgę załączników i skrowidz przechowuje się w miejscu urzędowym pod nadzorem urzędnika przeznaczonego do prowadzenia tych ksiąg, i każdemu, kto zażąda, dozwolnić należy przeglądu tychże podczas zwyczajnych godzin urzędowych.

§ 14. Urzędowe odpisy i poświadczenia z rejestru stowarzyszeń wydać należy każdemu za ustnem zgłoszeniem się do prowadzącego rejestr i przy przestrzeganiu przepisów co do dostarczenia stempla i papieru.

Można wydawać odpisy urzędownie uwierzytelnione albo całej osnowy wykazu, albo pojedynczych wpisów w tym wykazie zamieszczonych, o ile wpisy te nie doznały jeszcze zmiany, lub wreszcie dokumentów przechowanych w księdze załączników bądź to w całej osnowie bądź w wyciągu.

Może być stwierdzone poświadczeniem urzędowym, że w rejestrze stowarzyszeń nie znajduje się pewne oznaczone stowarzyszenie lub pewien oznaczony dotyczący tegoż wpis.

Odpisy wierzytelne i poświadczenia podpisane będą przez referenta i rejestranta, oraz zaopatrzone pieczęcią urzędową¹⁾.

1) Wierzytelne wyciągi urzędowe podlegają należności 1 fl. = 2 K od każdego arkusza, chyba, że mają być użyte w sporze o przedmiot, którego wartość nie przenosi 50 złr. (100 K), w którym to razie należność wynosi tylko 50 kr. = 1 K od arkusza (T. P. 17 c, 2 b, § 19 ust. z 29 lutego 1864 l. 20 d. u. p.).

§ 15. Każdemu, kto zażąda, dozwolnić należy podczas zwykłych godzin urzędowania przeglądu podań, dokumentów i protokołów zachowanych w aktach rejestru, a stanowiących podstawę wpisu do rejestru stowarzyszeń, jak niemniej podnoszenia odpisów przy przestrzeganiu przepisów o dostarczeniu stempla i papieru.

Co do innych aktów rejestru wolno interesowanym, którzy wykażą się jako tacy przed referentem, przeglądać je i brać z nich odpisy pod takimi samymi warunkami, pod jakimi to jest dozwolone co do innych aktów registratury.

§ 16. Celem ogłoszenia wpisów do rejestru stowarzyszeń, o ile wogóle ogłoszenie jest wymagane (§ 5 tego rozporządzenia), wystarczy w każdym przypadku, w którym ustawa o stowarzyszeniach zarobkowych i gospodarczych wyraźnie nie stanowi inaczej, jednorazowe ogłoszenie w tem piśmie publicznem, które do umieszczania takich ogłoszeń wskaże naczelnik krajowej władzy politycznej po zniesieniu się z sądem handlowym¹⁾.

Wskazanie to nastąpi po raz pierwszy na czas od rozpoczęcia się skuteczności ustawy o stowarzyszeniach zarobkowych i gospodarczych aż do końca roku 1874, a potem uskuteczniane będzie z upływem każdego roku kalendarzowego na rok następny.

1) Wskazaniem ma być jedno tylko pismo publiczne; zob. rozp. min. spraw. z 28 sierpnia 1874 l. 11877. Oprócz tego należy jednak dokonać ogłoszenia także w »Centralblatt für die Eintragungen in das Handelsregister«.

§ 17. Przepisy §§ 10—18 ustawy wprowadczej do kodeksu handlowego nie stosują się do stowarzyszeń zarobkowych i gospodarczych.

§ 18. Przy badaniu zgłoszeń uważać należy w szczególności na to, aby uprawnienie strony do wyjednania wpisu niewątpliwie było wykazane, oraz aby prawdziwość (autentyczność) dokumentów prywatnych przedłożonych celem potrzebnego wykazania stwierdzona była sądownem lub notaryalnym uwierzytelnieniem podpisów.

Do wykazania uchwały walnego zgromadzenia, przełożenia, rady nadzorczej lub innego organu stowarzyszenia wystarczy jednak — o ile statut nie przepisuje inaczej — przedłożenie odpisu protokołu potwierdzonego jako prawdziwy przez stowarzyszenie zapomocą skróślenia tegoż firmy, o ile podpisy osób kreślących firmę znajdują się już w formie uwierzytelnionej w aktach rejestru tego sądu handlowego.

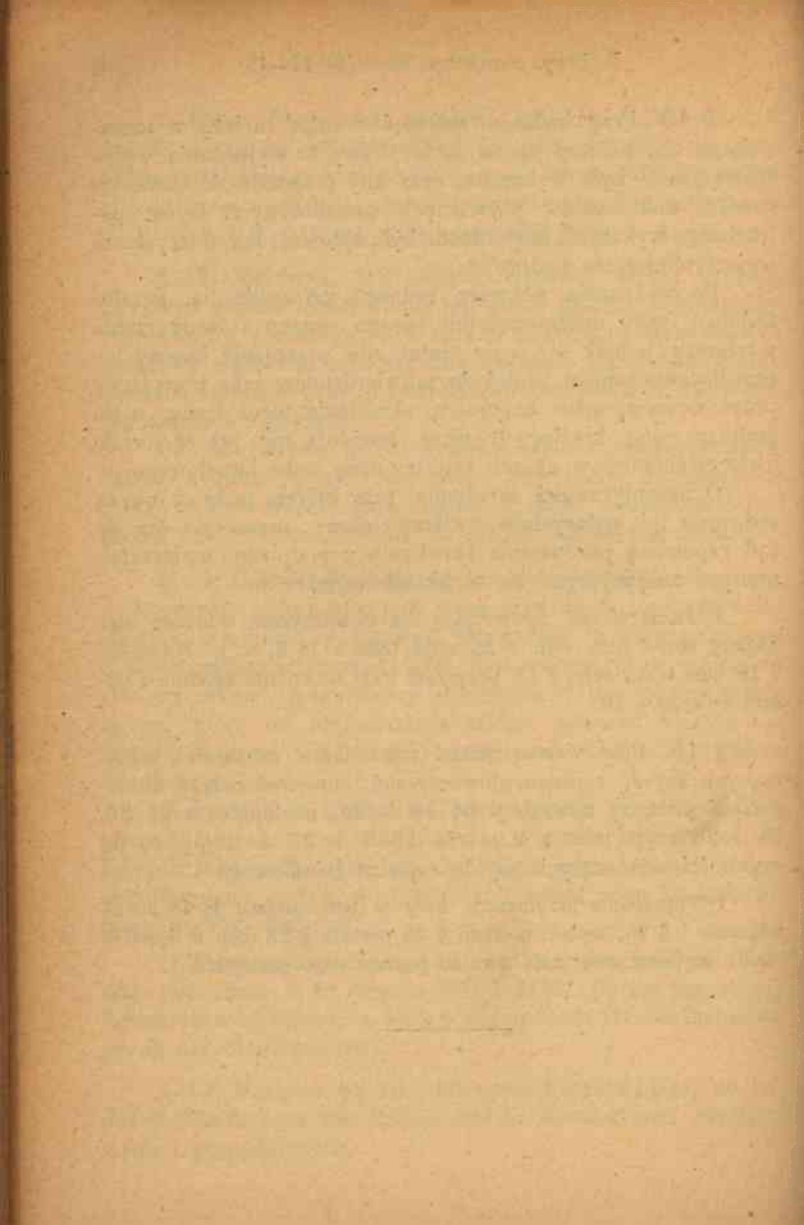
O autentyczności skreślenia, przy którem podpisy nie są sądownie lub notaryalnie uwierzytelnione, przekonać ma się sąd zapomocą porównania skreślenia z podpisami uwierzytelnionymi znajdującymi się w aktach rejestru ¹⁾).

1) Paragraf ten, zawierający dla stowarzyszeń doniosłe ulgi, dodany został rozp. min. z 23 maja 1895 l. 74 d. u. p. Poprzedni § 18 nosi teraz cyfrę § 19, przyczem tekst zmieniono zgodnie z treścią nowego § 18.

§ 19. Przy wewnętrznem załatwianiu czynności, odnoszących się do rejestru stowarzyszeń, stosować należy analogicznie przepisy zawarte w §§ 18 do 21, następnie w §§ 23, 24 i 26 rozp. min. z 9 marca 1863 l. 27 d. u. p., co do czynności odnoszących się do rejestru handlowego ¹⁾).

1) Poprzednio przytoczone były w tem miejscu §§ 18 do 24 włącznie i § 26; wobec nowego § 18 przepis § 22 rozp. o rejestrze handl. wypuszczono; zob. uw. do poprzedniego paragrafu.

FORMULARZ A.

REJESTR STOWARZYSZEŃ
przy c. k. Sądzie handlowym w Wiedniu.

TOM I.

---

1. Bieżąca liczba firmy i numer mniejszy	2. Dzień wpisu	3. Brzmienie firmy zakładu głównego i zakładów filialnych istniejących w okręgu sądu	4. Miejsce zakładu głównego i zakładów filial- nych
1/1	1 sier- pnia 1873	Stowarzyszenie pożyczkowe w Hietzing pod Wiedniem. Stowarzyszenie rejestrowane z nieograniczoną odpo- wiedzialnością.	Hietzing

5. Prokuranci i likwidato- rowie	6. Stosunki prawne stowarzyszenia	7. Akta rejestru	8. U w a g i
	<p>Przedsiębiorstwo opiera się na kontrakcie stowarzyszenia działanym w Hietzing dnia 20 lipca 1873 (zob. księgę załączników I. Nr. 1).</p> <p>Przedmiotem tegoż jest udzielanie członkom pożyczek aż do wysokości 1000 złr.</p> <p>Przełożęństwo tworzą: Franciszek Spängler, kupiec w Hietzing; Jan Tomanetz, prywatny w Hietzing;</p> <p>Dr. Antoni Stelzer, adwokat w Hietzing.</p> <p>Firmę stowarzyszenia kreślą ważnie dwaj członkowie przełożęństwa.</p> <p>Udział oznacza się na 100 złr.; tworzy on się przez miesięczne wpłaty gotówką co najmniej po 10 złr.</p> <p>Żaden członek nie może mieć więcej niż dwadzieścia udziałów.</p> <p>Ogłoszenia stowarzyszenia następują przez przybicie na domu gminnym w Hietzing.</p>		

C) Ustawa z 10 czerwca 1903 l. 133 d. u. p. o rewizji stowarzyszeń zarobkowych i gospodarczych oraz innych związków.

Za zgodą obu izb rady państwa postanawiam co następuje:

§ 1. Stowarzyszenia zarobkowe i gospodarcze, zarejestrowane na podstawie ustawy z 9 kwietnia 1873 l. 70 d. u. p., oraz powstałe przedtem związki rodzaju oznaczonego w § 1 rzezonej ustawy, obowiązane są poddać swe urzędzenia oraz sposoby prowadzenia swych interesów w wszystkich gałęziach zarządu co najmniej raz na dwa lata zbadaniu przez fachowego rewizora, nie należącego do stowarzyszenia, względnie do związku.

Obowiązek ten istnieje bez względu na to, czy członkiem stowarzyszenia może być według statutu tylko osoba fizyczna, czy dostęp otwarty jest także korporacyom, spółkom handlowym, stowarzyszeniom lub innym związkom.

W szczególności zbadać należy przy rewizyi i uwidocznić w sprawozdaniu rewizyjnem także to, czy trzymano się postanowień ustaw i statutu.

Przepisy tej ustawy obowiązują także podczas trwania likwidacyi.

§ 2. Związek rewizyjny odpowiadający przepisom tej ustawy musi być uznany za uprawniony do ustanowienia rewizora dla stowarzyszeń i związków, które do niego należą. Uznanie takie nastąpi z strony ministerstwa spraw wewnętrznych, jeżeli okręg związku rewizyjnego rozciąga się na kilka krajów, zresztą zaś z strony politycznej władzy krajowej.

Dla stowarzyszeń, które nie należą do związku rewizyjnego upoważnionego do przeprowadzenia rewizyi, ustanawia rewizora sąd handlowy, dla takichże związków polityczna władza krajowa, w których okręgu stowarzyszenie lub związek ma siedzibę.

§ 3. Związek rewizyjny musi być utworzony na zasadzie ustawy o prawie stowarzyszania się z 15 listopada 1867 l. 134 d. u. p. lub ustawy z 9 kwietnia 1873 l. 70 d. u. p. i musi mieć za cel rewizyę należących do niego stowarzyszeń i związków.

Związek rewizyjny utworzony na zasadzie ustawy z 9 kwietnia 1873 l. 70 d. u. p. może zmierzać nadto do wspólnego strzeżenia interesów stowarzyszeń i związków, które do niego należą, oraz do utrzymywania stosunków tychże między sobą i z związkiem rewizyjnym. Do innych celów nie wolno mu dążyć.

Związek rewizyjny obejmować musi taką ilość stowarzyszeń lub związków, iżby skuteczna jego działalność była zapewniona. Uważa się, że tak jest, skoro związek rewizyjny obejmuje co najmniej 50 stowarzyszeń (związków) lub wszystkie stowarzyszenia (związki) pewnego kraju lub choćby tylko wszystkie istniejące w jednym kraju stowarzyszenia (związki) z takimi samymi zadaniami gospodarczemi i takim samym językiem urzędowym.

Statut związku rewizyjnego musi wskazywać, iż związek jest w stanie wypełnić należycie obowiązek rewizyi; w szczególności statut oznaczać ma okręg działalności związku rewizyjnego i zawierać przepisy co do ustanawiania rewizora i co do sposobu oraz zakresu rewizyi.

§ 4. Przełożenie związku rewizyjnego winno, skoro tylko uzyska upoważnienie do rewizyi, władzom wskazanym w § 2 ustęp 2 wymienić należące do niego stowarzyszenia (związki) wykazując równocześnie upoważnienie do rewizyi, oraz donosić następnie bez zwłoki o zaszytych zmianach.

§ 5. Prawo ustanowienia rewizora może być związkowi rewizyjnemu odjęte:

1. jeżeli związek ten rozciąga swą działalność na przedmioty statutem nie objęte;

2. jeżeli obowiązkowi rewizji nie spełnia należycie;

3. jeżeli liczba stowarzyszeń lub związków należących do związku rewizyjnego spadła tak, iż skutecznej działalności spodziewać się po nim nie można.

O odjęciu orzeka władza według § 2 ustępu 1 właściwa po wysłuchaniu przełożenia związku. O odjęciu zawiadomić należy urządzenie władze wymienione w tymże paragrafie w ustępie 2.

§ 6. Rewizor należycie wylegitymowany ma na podstawie § 1 prawo, o ile cel jego ustanowienia tego wymaga, wchodzić do miejsc, gdzie się interes lub przedsiębiorstwo prowadzi, przeglądać księgi i papiery, żądać wiadomości i wyjaśnień od organów i pełnomocników stowarzyszenia (związku), oraz badać stan kasy, jak również zapasy efektów, dokumentów uzasadniających wierzytelności i towarów.

Żądane wiadomości i wyjaśnienia winni ci, których to w sprawie, dać mu bezzwłocznie, dokładnie i zgodnie z prawdą.

Jeżeli istnieje rada nadzorcza, należy ją przyzwać do udziału w rewizji.

§ 7. Rewizor złożyć ma sprawozdanie rewizyjne przełożeniu stowarzyszenia (związku) i o dokonaniu rewizji donieść bezzwłocznie władzy w § 2 ustępie 2 wskazanej.

Jeżeli rewizora ustanowił związek rewizyjny, sprawozdanie złożone będzie za pośrednictwem przełożenia związku rewizyjnego, które je zbada i wynik swego badania do sprawozdania dołączy.

Co do sposobu układania sprawozdań rewizyjnych mogą być wydane ogólne wskazówki w drodze rozporządzenia¹⁾.

1) Zob. § 22 rozp. wykon. (V. D).

§ 8. Przełożenie stowarzyszenia (związku) winno natychmiast po otrzymaniu sprawozdania rewizyjnego na wspól-

nem posiedzeniu z radą nadzorczą, jeżeli istnieje, powziąć uchwałę co do sprawozdania i przy zwołaniu najbliższego walnego zgromadzenia ogłosić, iż sprawozdanie to będzie przedmiotem uchwały.

Na walnem zgromadzeniu należy sprawozdanie rewizora wraz z uwagami przełożenia związku rewizyjnego w całości odczytać. Rada nadzorcza, a jeżeli jej nie ma, przełożenie mają przy tem oświadczyć się co do wyniku rewizyi.

§ 9. Jeżeli się przy rewizyi okaże, iż nie trzymano się postanowień ustaw lub statutu, a rewizorowi w przeciągu stosownego terminu, który wyznaczy, nie zostanie wykazane, iż stwierdzone braki usunięto, wówczas rewizor odpis swego sprawozdania rewizyjnego przedłożyć winien z potrzebnymi wyjaśnieniami władzy w § 2 ustęp 2 wymienionej, i to, jeżeli go ustanowił związek rewizyjny, za pośrednictwem przełożenia tegoż związku, zresztą zaś bezpośrednio.

§ 10. Rewizor ma prawo do zwrotu wydatków w gotówce i do wynagrodzenia za swą pracę stosownie do potrzebnej straty czasu, chyba że został ustanowiony przez związek rewizyjny, a sprawa wynagrodzenia została inaczej uregulowana.

Jeżeli nie dojdzie do porozumienia, koszta rewizyi ustali władza w § 2 ustęp 2 wymieniona i nałoży je stowarzyszeniu (związkowi) do zwrotu.

§ 11. Nie posłuchanie przepisów w §§ 6 i 8 zawartych karane będzie przez władze w § 2 ustęp 2 wymienione karami porządkowymi od 20 do 200 K.

Kary porządkowe wpływają do funduszu ubogich tego miejsca, gdzie stowarzyszenie (związek) ma siedzibę.

§ 12. Rewizor obowiązany jest zatrzymać w tajemnicy szczegóły dotyczące interesów i prowadzenia przedsiębiorstwa, które przy sposobności rewizyi doszły do jego wiadomości. Tylko o tyle, o ile co do nich czyni zarzuty, może je w sprawozdaniu rewizyjnem omówić.

§ 13. Wszystkie sprawozdania rewizyjne, podania i doniesienia, spisane na podstawie tej ustawy, są wraz z załącznikami wolne od należyłości i stempli.

§ 14. Stowarzyszenia zarobkowe i gospodarcze, które otrzymały subwencję lub pożyczkę z funduszków krajowych lub z kasy zaliczkowej, zostającej na podstawie ustawodawstwa krajowego pod nadzorem wydziału krajowego, lub z innego majątku podlegającego temuż nadzorowi, oraz takie, które statutem poddały się rewizji z strony wydziału krajowego, podlegają rewizji wydziału krajowego, jeżeli i dopóki wydział ten prawa tego dla siebie żąda.

Do tych stowarzyszeń zarobkowych i gospodarczych nie stosują się przepisy o ustanowieniu rewizora sądowego (§ 2 ustęp 2), o doniesieniu sądowi handlowemu o dokonaniu rewizji (§ 7 ustęp 1), wreszcie o sądowym ustaleniu i ściągnięciu kosztów rewizji (§ 10).

Zresztą przepisy tej ustawy stosują się odpowiednio także do rewizji dokonanych przez wysłanników wydziału krajowego z tą zmianą, iż rewizor ustanowiony przez wydział krajowy sprawozdanie ma złożyć za pośrednictwem wydziału krajowego.

Celem przeprowadzenia tego uwolnienia wydział krajowy winien w przeciągu miesiąca po wejściu tej ustawy w życie podać stowarzyszenia zarobkowe i gospodarcze, podlegające jego rewizji, do wiadomości właściwego sądu handlowego.

O zaszyłych zmianach należy donieść bezzwłocznie sądowi handlowemu.

§ 15. Wykonanie tej ustawy polecam moim ministrom sprawiedliwości, handlu i spraw wewnętrznych.

D) Rozp. ministerstwa sprawiedliwości i spraw wewnętrznych w porozumieniu z ministerstwem handlu z 24 czerwca 1903 l. 134 d. u. p., zawierające przepisy wykonawcze do ustawy o rewizyi stowarzyszeń.

Na podstawie § 15 ust. z 10 czerwca 1903 l. 133 d. u. p. zarządza się:

I. Wykaz rewizyjny.

§ 1. Celem czuwania nad peryodycznymi rewizyami trybunały pierwszej instancji prowadzić winny przejrzysty wykaz wszystkich stowarzyszeń zarobkowych i gospodarczych, wpisanych w dotyczącym rejestrze stowarzyszeń, według przepisanej formularza $\frac{1}{1}$.

Do wykazu tego wpisać należy firmy stowarzyszeń w tym sądzie zarejestrowanych i uwidocznić, które stowarzyszenia należą do związku rewizyjnego, który ma od władzy przyznane prawo ustanowienia rewizora dla należących do niego stowarzyszeń i związków, i co do których stowarzyszeń wydział krajowy zażądał prawa rewizyi.

W wykazie wpisać należy bezzwłocznie wszystkie zmiany wynikające z wprowadzenia lub zaniechania rewizyi z strony związku rewizyjnego lub wydziału krajowego, jak również powstanie nowych stowarzyszeń i odpadnięcie stowarzyszeń (wskutek otwarcia konkursu, zakończenia likwidacji).

Każdemu należy na żądanie dozwolić przeglądania tego wykazu podczas zwykłych godzin służbowych.

§ 2. Takież wykaz prowadzić ma każda polityczna władza krajowa co do tych związków swego okręgu, które dążą

do celów w § 1 ust. z 9 kwietnia 1873 l. 70 d. u. p. określonych, powstały jednak przed rozpoczęciem się mocy obowiązującej tejże ustawy i nie zostały wpisane do rejestru stowarzyszeń.

§ 3. Czy pewne stowarzyszenie (związek) należy do związku rewizyjnego upoważnionego do rewizyi, czy też rewizyę przeprowadza wydział krajowy, wpisać należy w wykazie na podstawie doniesienia przełożenia związku rewizyjnego (§ 4 ust. z 10 czerwca 1903 l. 133 d. u. p.) lub wydziału krajowego (§ 14 ustęp 4 i 5 tejże ust.). To samo odnosi się do późniejszych zmian.

Nadto celem łatwiejszego założenia wykazu winny sądy natychmiast po wejściu w życie ust. z 10 czerwca 1903 l. 133 d. u. p. wezwać stowarzyszenia wpisane do rejestru, by w ciągu czterech tygodni oznajmiły, jaka rewizya będzie się u nich odbywała, a krajowe władze polityczne winny tak uczynić co do związków w swym okręgu.

§ 4. Przy stowarzyszeniach (związkach), które podlegają rewizyi związkowej lub dla których rewizora ustanawia sąd albo krajowa władza polityczna, uwidocznic nadto należy w wykazie każdą rewizyę podając czas, kiedy jej dokonał rewizor.

Wpis ten nastąpi z urzędu, skoro tylko nadejdzie doniesienie rewizora o ukończeniu rewizyi (§ 7 ustęp 1 ust. z 10 czerwca 1903 l. 133 d. u. p.). Doniesienie takie uczynić należy najpóźniej w 14 dni po zakończeniu prac rewizyjnych.

§ 5. Jeżeli co do stowarzyszenia (związku), które należy do związku rewizyjnego upoważnionego do rewizyi, doniesienie o dokonaniu rewizyi nie nadejdzie w ciągu drugiego roku od wejścia w życie ustawy z 10 czerwca 1903 l. 133 d. u. p., względnie w przyszłości od dokonania ostatniej rewizyi, zawiadomić o tem należy bezzwłocznie władzę wymienioną w § 2 ustępie 1 powyższej ustawy.

Władza ta wyznaczy związkowi rewizyjnemu stosowny termin do przeprowadzenia rewizyi i doniesie o nim sądowi

lub władzy politycznej. Gdyby i ten dodatkowy termin upłynął bez skutku, sąd lub władza polityczna doniosą o tem natychmiast po jego upływie władzy właściwej według § 2 ustępu 1 powołanej ustawy, aby można wydać rozstrzygnięcie co do odjęcia prawa ustanowienia rewizora (§ 5 powołanej ustawy).

§ 6. W tymże celu sąd lub polityczna władza krajowa uczynić mają doniesienie do właściwej władzy wymienionej w § 2 ustępie 1 ust. z 10 czerwca 1903 l. 133 d. u. p., skoro doniesienia o wystąpieniu stowarzyszeń (związków) z związku rewizyjnego upoważnionego do rewizyi każą się obawiać, iż związek ten nie będzie w stanie skutecznie działać.

§ 7. Doniesienia do politycznej władzy krajowej, przepisane w §§ 5 i 6, odpadają, jeżeli w danym razie krajowa władza polityczna powołana jest tak do czuwania nad dokonaniem rewizyi, jak i do rozstrzygnięcia o odjęciu prawa ustanowienia rewizora.

II. Ustanowienie rewizora przez sąd lub krajową władzę polityczną.

§ 8. Ustanowienie rewizora przez trybunał pierwszej instancyi (§ 1 tego rozp.) lub polityczną władzę krajową (§ 2 tego rozp.) następuje z reguły tylko na prośbę stowarzyszenia (związku). Z urzędu ustanowią te władze dla stowarzyszeń (związków), które według wykazu rewizyjnego nie ulegają ani rewizyi związkowej ani rewizyi wydziału krajowego, rewizora tylko wtedy, kiedy prośby o ustanowienie rewizora nie wniesiono najpóźniej na sześć miesięcy przed upływem terminu dwuletniego (§ 4 ustęp 1 tego rozp.).

§ 9. Przy ustanowieniu rewizora przez sąd lub polityczną władzę krajową wybrać go należy z listy, którą zakłada i prowadzi każdy wyższy sąd krajowy dla swego okręgu. Listę tę i późniejsze jej zmiany udzielić należy do wiadomości trybunałom pierwszej instancyi i politycznym władzom krajowym w okręgu sądu wyższego.

W liście podać należy oprócz miejsca zamieszkania rewizora ewentualnie także jego szczególne uzdolnienie do rewizyi stowarzyszeń pewnego rodzaju, i gdzie potrzeba, jego znajomość języków.

§ 10. Na liście umieścić należy rewizorów związków rewizyjnych, które w okręgu tego sądu krajowego wyższego są czynne, i za zgodą wydziału krajowego także organa rewizyjne wydziału krajowego tych krajów, na które się okręg sądu krajowego wyższego rozciąga.

Według potrzeby można umieścić na liście także inne fachowe osoby. Czy i w jakim rozmiarze to ma nastąpić, oceni sąd wyższy według liczby i rodzaju znajdujących się w jego okręgu stowarzyszeń (związków), dla których rewizora ustanawia sąd lub krajowa władza polityczna, według liczby rewizorów związkowych i wydziału krajowego tudzież ciężających na nich czynności i ich miejsca pobytu, według potrzeby szczególnych wiadomości w pewnej gałęzi stowarzyszeń, wreszcie według potrzebnego uzdolnienia językowego.

Na jednego rewizora nie powinna wypadać zbyt wielka ilość stowarzyszeń (związków), z drugiej zaś strony nie należy mu zbyt rzadko dawać sposobności do prac rewizyjnych. Jego gruntowne fachowe uzdolnienie musi być zupełnie niewątpliwe, a uważać należy także i na to, aby na liście umieszczone były o ile można osoby z wszystkich części okręgu sądu wyższego, aby nie zwiększać nadmiernie kosztów rewizyi przez konieczność dalszych podróży rewizora.

§ 11. Rewizorów związkowych i rewizorów wydziału krajowego wymieni przełożństwo związku lub wydział krajowy (§ 10 ust. 1 tego rozp.) natychmiast po ich ustanowieniu sądowi wyższemu celem umieszczenia ich na liście. Donieść należy również o usunięciu ich z tego urzędu. Czy wskutek tego usunięcia mają być wykreśleni z listy, rozstrzygnie sąd wyższy według swego uznania.

§ 12. O ile także inne fachowe osoby mają być umieszczone na liście (§ 9 ust. 2 tego rozp.), wezwać należy

związki rewizyjne stowarzyszeń, które są czynne w okręgu tego sądu wyższego, by uczyniły wnioski. Wymienić przytem należy, ile osób trzeba zaproponować; można także podać miejscowości, w których głównie wypadnie dokonywać rewizyi.

Propozycyę te nie wiążą sądu wyższego przy wyborze rewizorów, którzy mają być na liście umieszczeni.

§ 13. W każdym razie umieszczenie na liście nastąpi tylko za zgodą dotyczących osób.

Osoby, które nie są ani rewizorami związku, ani organami rewizyjnymi wydziału krajowego, ślubować mają wobec władzy, która im poleciła rewizyę, przez podanie ręki przy sposobności pierwszego ustanowienia ich rewizorami przed rozpoczęciem swej działalności, że przekazanych sobie rewizyi dokonają sumiennie i spełnią dokładnie wszystkie przez ustawę na nie nałożone obowiązki. Rewizorowi wydanem będzie świadectwo urzędowe, iż ślubowanie złożył.

§ 14. Ustanawiając rewizora dla rewizyi pewnego oznaczonego stowarzyszenia (związku) mieć należy na uwadze rodzaj stowarzyszenia (związku), jego siedzibę i język urzędowy.

Przed ustanowieniem rewizora związkowego lub organu rewizyjnego wydziału krajowego zapytać należy związek rewizyjny lub wydział krajowy, czy na ten czas może się obejść bez rewizora.

Stowarzyszeniu i rewizorowi doręczyć należy po jednym wygotowaniu uchwały mianującej rewizora. Wygotowanie doręczone rewizorowi służy mu zarazem za legitymacyę.

Gdyby ustanowiony rewizor należał jako członek do stowarzyszenia, do którego rewizyi został powołany, lub gdyby z członkiem przełożenia był tak blisko spokrewniony lub spowinowacony, iżby wskutek tego wątpić można o jego bezstronności, donieść to ma bezzwłocznie władzy, która go ustanowiła, celem zamianowania innego rewizora.

III. Przeprowadzenie rewizyi.

§ 15. Nie naruszając wskazówek, jakie rewizor otrzyma od wydziału krajowego, związku rewizyjnego lub władz po-

wołanych do ustanowienia rewizora czy wogóle co do rewizyi, czy co do różnych rodzajów stowarzyszeń (związków), czy wreszcie co do pojedynczych rewizyi, trzymać się winien przy przeprowadzeniu rewizyi, czy go ustanowił wydział krajowy, czy związek rewizyjny, czy władza państwowa na podstawie § 2 ustę 2 ust. z 10 czerwca 1903 l. 133 d. u. p., następujących ogólnych zasad.

§ 16. Rewizor zbadać ma urządzenia i sposób prowadzenia interesów stowarzyszenia (związku) w wszystkich gałęziach zarządu. Kontroli jego podlega nie tylko rachunkowość, porządne prowadzenie ksiąg przedsiębiorstwa, zestawianie rachunku rocznego w właściwym czasie i zgodnie z rzeczywistością i t. p., lecz winien także przekonać się, czy stowarzyszenie urządzeniem swem i całą swą działalnością odpowiada przepisom ustawy o stowarzyszeniach i celom instytucji stowarzyszeń.

Stwierdzić przeto winien z jednej strony, czy organa stowarzyszenia (związku) przestrzegają postanowień ustaw i statutu, czy z drugiej strony sposób prowadzenia interesów stowarzyszenia (związku) daje rękojmię pomyślnych skutków.

W tych ramach rewizor nie tylko stwierdzić winien dostrzeżone braki i zdać o nich sprawę, lecz ma także przy rewizyi pouczyć funkcyonaryuszów stowarzyszenia (związku), zwrócić ich uwagę na ich obowiązki oraz na dostrzeżone błędy i uchybienia, udzielić im rad celem dojścia do odpowiedniego postępowania i wyjaśnić im w razie potrzeby, w jaki sposób zapobiedz można grożącym niebezpieczeństwom.

Przy brakach, które odrazu można usunąć, wpłynąć winien rewizor na bezzwłoczne usunięcie. W sprawozdaniu rewizyjnem należy podać, o ile podanym tamże błędom bezpośrednio wskutek wkroczenia rewizora zaradzono.

§ 17. Przed dokonaniem rewizyi dowiedzieć się powinien rewizor przez przejrzanie rejestru stowarzyszeń lub w inny sposób, jaki jest statut, jacy są funkcyonaryusze stowarzyszenia i t. p., o ile te okoliczności nie są mu dostate-

cznie pewnie wiadome. Przez to zapozna się zarazem z ustrojem stowarzyszenia oraz jego celem i będzie mógł upewnić się, czy wszystkim przepisom o zgłoszeniach do rejestru stowarzyszeń uczyniono zadość.

Z reguły będzie oprócz tego koniecznem przeglądać przed rewizją akta dotyczące poprzednich rewizyi, a przy stowarzyszeniach (związkach), które podlegają rewizyi związkowej lub wydziału krajowego, także inne akta związku rewizyjnego lub wydziału krajowego, dotyczące tego stowarzyszenia.

§ 18. Rewizję przeprowadzić należy w siedzibie stowarzyszenia (związku). O ile przeciwieństwo nie wydaje się właściwem, rewizor zawiadomi poprzednio stowarzyszenie (związek), że i kiedy nastąpi rewizya. Przełożeństwo zawiadomi o tem bezzwłocznie radę nadzorczą, by mogła wziąć udział w rewizyi; że to uczyniono, należy wykazać przed rewizorem.

Jeżeli rewizya odbywa się bez poprzedniego uwiadomienia, rewizor przed rozpoczęciem swej pracy wezwie przełożeństwo, by doniosło o tem radzie nadzorczej, a po dokonaniu wstępnych aktów rewizyjnych wstrzyma dalszy ciąg rewizyi tak długo, aż członkowie rady nadzorczej się zjawią lub mogliby się pojawić.

Rewizor okazać winien funkcjonaryuszom stowarzyszenia (związku) na żądanie dekret swego ustanowienia lub swój dokument legitymacyjny.

§ 19. O ile tego do przeprowadzenia rewizyi potrzeba, rewizor ma prawo wchodzić do miejsc, gdzie się interes lub przedsiębiorstwo prowadzi, przeglądać księgi i papiery, oraz badać stan kasy, jak również zapasy efektów, dokumentów uzasadniających wierzytelności i towarów. Może od organów i pełnomocników stowarzyszenia (związku) żądać wiadomości i wyjaśnień, które wydają mu się potrzebne do gruntownej i zupełnej rewizyi, aby uzyskać o ile możności dokładny i pra-

wdziwy obraz prowadzenia interesów stowarzyszenia lub związku (§ 6 ustę 1 ust. z 10 czerwca 1903 l. 133 d. u. p).

Gdyby rewizorowi przy jego czynności stawiano przeszkody, przypomni najpierw kary porządkowe, jakimi ustawa za takie postępowanie grozi (§ 11 powołanej ustawy), a gdyby to nie odniosło skutku, uczyni doniesienie do trybunału pierwszej instancji lub do krajowej władzy politycznej.

§ 20. Stwierdzenie stanu kasy nastąpić winno w obecności jednego przynajmniej funkcyjnarjusza stowarzyszenia (związku) i, jeżeli można, w obecności organu, który prowadzi kasę.

W razie wadliwego prowadzenia ksiąg wolno rewizorowi obok wpisów znalezionych umieścić takie wpisy, które uważa za prawidłowe. Wpisy znalezione nie powinny jednak przez to stać się mniej czytelne; nadto do wpisów rewizora użyć należy atramentu innej barwy, niż atrament w innych wpisach, i uwidocznić w odpowiedni sposób, że tych wpisów dokonał rewizor.

Gdyby to okazało się potrzebnem, może rewizor celem zbadania prawdziwości poszczególnych pozycji rachunkowych zażądać wyjaśnień od wierzyteli lub dłużników stowarzyszenia (związku); przy tem należy jednak postępować zawsze z jak największą ostrożnością, a w szczególności unikać wszystkiego, coby mogło zaszkodzić kredytowi stowarzyszenia.

Celem stwierdzenia ważnych okoliczności może rewizor każdej chwili podczas rewizji spisać protokół, który podpisać mają wszyscy obecni funkcyjnarjusze stowarzyszenia (związku).

IV. Wzór pytań dla rewizji przez rewizorów ustanowionych przez sąd lub krajową władzę polityczną.

§ 21. Załączony niżej wzór pytań $\frac{1}{2}$ ma służyć za wskazówkę co do punktów, na które rewizor, ustanowiony przez władzę państwową, zwrócić ma przy swej działalności kontrolującej przedewszystkiem uwagę przy wszystkich rodzajach stowarzyszeń (związków). Oprócz tego jednak musi on zawsze zbadać z całą starannością te szczegóły, odnoszące

się do materalnej oraz formalnej strony prowadzenia interesów, które przy działalności dotyczącego stowarzyszenia (związku) stosownie do jego rodzaju główne mają znaczenie, i wogóle zastosować zawsze swą kontrolę do właściwości poszczególnych przypadków.

V. Sprawozdanie.

§ 22. Rewizor ułoży sprawozdanie o wyniku rewizyi, w którym należy przedstawić wszystkie okoliczności, mające istotne znaczenie dla oceny prowadzenia interesów stowarzyszenia (związku), odpowiedzieć na pytanie, czy trzymano się przepisów ustaw i statutu, oraz przytoczyć wszystkie ważniejsze dostrzeżone błędy (§ 16 ustęp 4 tego rozp.).

W sprawozdaniu podać należy czas rozpoczęcia i zakończenia rewizyi.

Jeżeli rewizora ustanowił wydział krajowy lub związek rewizyjny, sprawozdanie rewizyjne przedłożyć należy wydziałowi krajowemu lub przełożeniu związku rewizyjnego, zresztą zaś przełożeniu stowarzyszenia lub związku (§ 7 ust. z 10 czerwca 1903 l. 133 d. u. p.).

Rewizorowie ustanowieni przez władzę sądową lub polityczną winni przedłożyć przy doniesieniu o dokonaniu rewizyi spis kosztów, jakich za rewizyę żądają, lub też, jeżeli w tym względzie przyszło do porozumienia z rewidowanym stowarzyszeniem (związkiem), donieść o tem podając kwotę.

VI. Usunięcie dostrzeżonych braków.

§ 23. Jeżeli rewizya wykazała, że wykroczone przeciw przepisom ustaw lub statutu, rewizor zakreśli stowarzyszeniu (związkowi) stosowny termin do usunięcia braków. Termin należy tak wyznaczyć, by stowarzyszenie (związek) mogło w tym czasie według zwyczajnego toku czynności usunąć wytknięte braki.

Jeżeli w tym terminie nie zostanie rewizorowi wykazane, iż uchybienia usunięto, rewizor odpis swego sprawozdania rewizyjnego z potrzebnymi wyjaśnieniami udzieli sądowi handlowemu (politycznej władzy krajowej) i to, jeżeli go usta-

nowił wydział krajowy lub związek rewizyjny, za pośrednictwem wydziału krajowego lub przełożenia związku rewizyjnego, zresztą zaś bezpośrednio (§ 9 ust. z 10 czerwca 1903 l. 133 d. u. p.).

§ 24. Dokonane na podstawie § 9 powołanej ustawy doniesienie o przekroczeniu przepisów ustaw lub statutu zobowiązuje właściwy trybunał lub krajową władzę polityczną do wpłynięcia na to, by tych przepisów przestrzegano.

W szczególności przy stowarzyszeniach zarobkowych i gospodarczych rozważyć winien trybunał, czy zachodzi podstawa do wkroczenia po myśli §§ 87 do 89 ust. z 9 kwietnia 1873 l. 70 d. u. p.

VII. Koszta rewizyi.

§ 25. Jeżeli rewizor żąda ustalenia kosztów rewizyi przez władzę (§ 10 ustęp 2 ust. z 10 czerwca 1903 l. 133 d. u. p.), podać ma na piśmie swe wydatki w gotówce, żądane wynagrodzenie i okoliczności, mające istotne znaczenie dla wymiaru wynagrodzenia. Ustalenie kosztów nastąpi po przesłuchaniu przełożenia rewidowanego stowarzyszenia (związku). Po prawomocności uchwały należy koszta rewizyi z urzędu ściągnąć i rewizorowi wydać.

Ściągnięcie przez sąd handlowy nastąpi na żądanie rewizora także w tym razie, gdy stowarzyszenie zwleka z wypłatą kosztów rewizyjnych, o które się z rewizorem umówiło, a dowiedzione będzie dokumentami, iż zgodzono się na pewną oznaczoną kwotę.

§ 26. Rewizorowie ustanowieni przez władzę nie mogą sami bezpośrednio przyjmować kosztów rewizyi, choćby się co do ich wysokości porozumieli z stowarzyszeniem (związkiem). Ściągnięcie i wypłatę rewizorowi skutecznie ma władza, która go ustanowiła.

VIII. Obowiązek rewizora do utrzymania tajemnicy.

§ 27. Każdy rewizor bez względu na to, w jaki sposób go ustanowiono, obowiązany jest zatrzymać w tajemnicy

szczegóły dotyczące interesów i prowadzenia przedsiębiorstwa, które przy sposobności rewizji doszły do jego wiadomości. Tylko o tyle, o ile co do nich czyni zarzuty, może je w sprawozdaniu rewizyjnym omówić (§ 12 ust. z 10 czerwca 1903 l. 133 d. u. p.).

Oprócz tego winien rewizor także w wszystkich innych kierunkach wobec osób, wobec których nie jest zobowiązany do udzielenia wiadomości, zachować milczenie co do wyników rewizji, w szczególności zaś wstrzymać się od wszelkich napomnień, któreby mogły zaszkodzić kredytowi stowarzyszeniu (związku).

§ 28. Rozporządzenie to wchodzi w życie równocześnie z ustawą z 10 czerwca 1903 l. 133 d. u. p.

Formularz 1.

Wykaz rewizyjny

a) dla stowarzyszeń zarobkowych i gospodarczych.

b) dla związków w myśl § 2 rozporządzenia z dnia 24 czerwca 1903, d. u. p. l. 134.

a) Firma i siedziba stowarzyszenia b) nazwa i siedziba związku	a) Oznaczenie rejestru (tom i liczba rejestru stowarzyszeń) b) data i liczba posiadania zatwierdzenia statutu	Stowarzyszenie (związek) podlega rewizji			Czas przedsięwzięcia rewizji	Uwagi**)
		wydziału krajowego*)	związku rewizyjnego	a) sądowego b) ustanowionego przez pol. władzę kraj. rewizora		

Uwagi:

*) Odpada przy związkach.

**) W rubryce »uwagi« uwidocznic należy w szczególności zawiadomienia w myśl § 5 rozporządzenia z 24 czerwca 1903 l. 134 d. u. p., podając ich datę.

Formularz 2.

Poszczególne pytania

przy rewizji stowarzyszeń zarobkowych i gospodarczych
i towarzystw pokrewnych.

I. Ogólne stosunki. Statut.

1. Od kiedy istnieje stowarzyszenie? Czy jest to stowarzyszenie zarejestrowane?

2. Czy kontrakt stowarzyszenia zawarto w sposób przepisany w ustawie (§ 3 ustawy o stow.)? Czy jest on podpisany przez członków, którzy brali udział w założeniu?

3. Czy statut zawiera postanowienia wymagane w ustawie o stowarzyszeniach (§ 5)?

4. Czy także co do reszty swoich postanowień odpowiada on ustawie? Czy tylko o tyle się różni od przepisów ustawy o stowarzyszeniach, o ile to jest dopuszczalne wedle tej ustawy (§ 11 ust. o stow.)?

5. Czy zachowano oryginalny statut wraz z uchwałą pozwalającą na wpis?

6. Czy egzemplarz statutu, zaopatrzony sądową klauzulą zarejestrowania, zgadza się z zapasowymi egzemplarzami statutu (§ 35 ust. o stow.)?

7. Czy ewentualne zmiany statutu przysły do skutku zgodnie z ustawą i statutem i czy je w sądzie handlowym należycie do zarejestrowania zgłoszono? Czy są uchwały pozwalające na zarejestrowanie?

8. Czy stowarzyszenie opiera się na nieograniczonej czy na ograniczonej poręce? Do jakiej sumy sięga w tym ostatnim przypadku poręka członków?

9. Jak wysokie są udziały? Jak udziały te powstają? W razie dopuszczalności ratalnej spłaty: czy terminy spłat są dotrzymywane?

10. Czy działalność stowarzyszenia pozostaje w granicach określonych przez ustawę i statut?

11. Ilu członków liczyło stowarzyszenie z końcem ostatniego roku bilansowego? Powody niezwykłego przybytku lub ubytku.

12. Czy stowarzyszenie jest w likwidacji? Czy poczyniono przepisane w tym okresie zgłoszenia? Czy likwidacya postępuje w przepisany sposób?

II. Członkowie.

1. W jaki sposób przyjmuje się nowych członków? Czy postanowienia, które statut w tej mierze zawiera, są ściśle przestrzegane?

2. Czy deklaracje przystąpienia ułożone są odpowiednio do wszystkich wymagań, czy są przez przystępujących podpisane (§ 3 ust. o stow.) i czy się je starannie przechowuje?

3. Czy członkowie stowarzyszenia są do rejestru członków (§ 14 ust. o stow.) należycie wpisani?

4. Czy rejestr członków jest wyłożony do przeglądu?

5. Czy przyjęcie na członka i dalsze pozostawanie w tym charakterze zależnem jest od zamieszkania w pewnym oznaczonym powiecie?

6. Czy postanowienia o wystąpieniu członków są przestrzegane?

7. Czy termin wypowiedzenia przewidziany w ustawie (§§ 54, 77 ust. o stow.), a ewentualnie dłuższy, przewidziany w statucie, jest przestrzegany?

8. Czy wypowiedzenia następują pisemnie?

9. Czy chwilę wystąpienia właściwie się ustala? Czy nie zwraca się udziałów przed upływem ustawowego lub dłuższego statutowego terminu?

10. Czy wypowiedzenie udziałów tudzież wystąpienie członków zapisuje się natychmiast w rejestrze członków?

11. Czy wykluczono jakich członków? Z jakich przyczyn? Czy trzymano się przytem przepisów statutu?

III. Przełożenstwo.

1. Z ilu członków składa się przełożenstwo?

2. Czy przełożenie wybiera się z pośród członków stowarzyszenia?

3. Czy przełożenie pełni swój urząd bezpłatnie czy też pobiera wynagrodzenie, ewentualnie w jakiej wysokości?

4. Czy członków przełożenia ustanawia się w przepisany sposób i czy w właściwym czasie?

5. Czy członków przełożenia zgłasza się każdorazowo natychmiast po ich ustanowieniu do rejestru stowarzyszeń? Czy podpisy ich przedłożono?

6. Czy ogłoszenia i oświadczenia woli z strony przełożenia tudzież podpisywanie stowarzyszenia następuje w sposób w ustawie (§ 17 ust. o stow.) i w statucie przewidziany?

7. Czy obowiązki przełożenia są unormowane w odpowiedni sposób w statucie, w ewentualnym regulaminie lub instrukcyi?

8. Czy przełożenie wypełnia ciężące na niem obowiązki?

9. Czy trzyma się granic, zakreślonych statutem, istniejącym ewentualnie regulaminem lub instrukcją?

10. Jak często odbywają się posiedzenia przełożenia?

11. Czy prowadzi się księgę protokołów tych posiedzeń? Czy uchwały przełożenia są w niej należycie i szczegółowo wpisane i przez obecnych przy ich powzięciu członków przełożenia podpisane?

12. Czy stowarzyszenie ma stałych urzędników? Do jakich czynności? Czy umowy z nimi zawarte odpowiadają celowi? Jakie są wynagrodzenia urzędników? Czy złożyli kaucję?

IV. Rada nadzorcza.

1. Czy istnieje rada nadzorcza?

2. Z ilu członków składa się rada nadzorcza?

3. Czy się ją wybiera z pośród członków stowarzyszenia?

4. Czy funkcje przełożenia i rady nadzorczej ściśle są rozgraniczone? Czy i na wspólnych posiedzeniach głosowanie odbywa się oddzielnie?

5. Czy istnieje instrukcja dla rady nadzorczej?

6. Czy rada nadzorcza wypełnia należycie ciążące na niej obowiązki. w szczególności, czy wypełnia należycie obowiązki kontroli w wszystkich gałęziach administracji?

7. Czy odbywa regularnie posiedzenia?

8. Czy bada regularnie tok działalności spółki, czy kontroluje buchalteryę, a zwłaszcza czy przegląda peryodyczne zamknięcia rachunków, wreszcie czy odbywa niespodzianie rewizje stanu kasy? W jakich okresach czasu?

9. Czy dba o usuwanie spostrzeżonych przez siebie usterek?

10. Czy prowadzi się osobną księgę protokołów posiedzeń rady nadzorczej? Czy wyniki dokonanych rewizji są w niej uwidocznione?

11. W szczególności, czy rada nadzorcza bada w myśl przepisów ustawy rachunek roczny wraz z bilansem i wnioski względem rozdziału zysków i czy składa z tego sprawozdanie walnemu zgromadzeniu?

V. Walne zgromadzenie.

1. Czy walne zgromadzenie zwołuje się w właściwym czasie w terminie w statucie przewidzianym, i to co najmniej raz w roku?

2. Czy się je zwołuje w sposób statutem przewidziany?

3. Czy przy zwoływaniu walnego zgromadzenia ogłasza się cel jego w sposób przepisany?

4. Czy dba się o to, by członkowie stowarzyszenia mogli w odpowiednim czasie przed walnym zgromadzeniem przejrzeć przygotowane zamknięcie rachunków?

5. Czy na walnym zgromadzeniu zapadają uchwały tylko co do przedmiotów ogłoszonych przy zwołaniu?

6. Czy księgę protokołów uchwał walnego zgromadzenia prowadzi się należycie i czy jest podpisana według przepisu statutu?

7. Czy z wpisów można poznać przebieg walnego zgromadzenia w wszystkich istotnych punktach i przekonać się,

że poszczególne uchwały przysły do skutku w sposób przepisany ustawą i statutem?

8. Czy księga protokołów jest dla członków stowarzyszenia dostępna?

VI. Działalność stowarzyszenia w ogólności.

1. Czy przy prowadzeniu interesów postępuje się starannie i zgodnie z zasadami dobrej gospodarki? Czy istnieje regulamin, czy odpowiada celowi i czy się go odpowiednio przestrzega? Czy unika się ile możności ryzykownych interesów? W jakim kierunku głównie okazały się usterki?

2. Jaki zachodzi stosunek pomiędzy własnym majątkiem (udziały, fundusz zapasowy), a obcym w stowarzyszeniu? Z czego się ten ostatni składa? Czy ogólna suma obcego majątku nie jest stosunkowo za wysoka? Czy trzymano się pod względem zaciągania zobowiązań granic zakreślonych statutem albo uchwałami walnego zgromadzenia?

3. Czy stowarzyszenie uiszcza się należycie z swych zobowiązań? Czy zalega ze spłatami lub czy też nawet znajduje się w stanie nadmiernego zadłużenia?

4. Czy przestrzega się ściśle tego, by zobowiązaniom stowarzyszenia odpowiadały zawsze środki potrzebne do ich pokrycia? Oznaczenie odpowiednich terminów spłat, zwrotów i wypowiedzeń.

5. Czy w szczególności pamięta się o tem, by nie więzić kapitałów stowarzyszenia przez lokacje, które trudno zrealizować?

6. Czy się przestrzega ściśle norm pod względem udzielania kredytu, postanowionych statutem lub uchwałą walnego zgromadzenia, tudzież przepisanych środków ostrożności? Czy w szczególności ma to miejsce względem udzielania kredytu członkom przełożenia i rady nadzorczej, jakoteż względem przyjmowania ich jako ręczycieli?

7. Czy w poszczególnych przypadkach udzielania kredytu postępuje się z wymaganą ostrożnością?

8. Czy pod względem przedłużania kredytu nie panuje

zbyt względna praktyka? Czy zważa się zwłaszcza na poprzednie zapłacenie zapadłych odsetek? Czy pamięta się o tem, by na ten okres czasu, na który się kredyt przedłuża, przedłużono także zobowiązanie ręczycieli?

9. Czy czuwa się odpowiednio nad tem, by należące się spłaty wpływały? Czy są zaległości, których z niedbalstwa nieściągnięto, a mianowicie czy są takie, którym zwłoka grozi niebezpieczeństwem?

10. Czy dba się o to, by skrypty dłużne dotyczące zobowiązań wobec stowarzyszenia należycie były wystawiane? Czy się skrypty dłużne bezpiecznie przechowywa i po uiszczeniu zapłaty zwraca lub niszczy?

11. Czy środki ostrożności przeciw sprzeniewierzeniom zarządzo w dostatecznej rozciągłości?

12. Czy wpłaty i wypłaty skutecznia się zawsze w myśl przepisów statutu, regulaminu i t. d. i na podstawie wymaganych uchwał?

13. Czy buchalteryę oddzielono odpowiednio od kasowości?

14. Czy buchalterya odpowiada rodzajowi i rozmiarowi interesów? Jakie księgi się prowadzi?

15. Czy księgi prowadzi się według przepisów ustawy handlowej? Czy są one oprawione, paginowane, czy niema w nich przekreśleń, któreby czyniły pierwotny wpis nieczytelnym, lub wyskrobań? Czy są wpisy ołówkiem?

16. Czy księgi i korespondencye są należycie przechowane? Czy są księgi z lat poprzednich?

17. Czy prowadzi się księgi bieżąco, nie zalegając z wpisami?

18. Czy istnieje księga kasowa, prowadzona należycie i bez zaległości? Czy założona jest przejrzyście i czy wpisy są dość szczegółowe?

19. Czy księgę tę zamyka się i kontroluje w odpowiednich okresach?

20. Czy wpisy do księgi kasowej zgadzają się dokładnie z uchwałami zarządu i z innymi odnośnymi dokumentami?

21. Czy poszczególne pozycje przeniesiono do ksiąg głównych i kont prawidłowo i czy niema zaległości pod tym względem?

22. Czy badanie przejranych przez rewizora poświadczeń wierzytelności z strony wierzycieli stowarzyszenia i innych aktów i dokumentów, dotyczących toku interesów stowarzyszenia, wykazało zgodność ich z księgami stowarzyszenia?

23. Czy według prób wrywkowych obliczano prawidłowo odsetki przy kwotach oprocentowanych?

24. Czy przy poszczególnych peryodycznych zamknięciach cyfry dobrze zesumowano?

25. Czy urządzenie kasowości i kontroli kasowej odpowiada celowi?

26. Jaki stan kasy zastało w czasie rewizji? Z czego się składa? Czy zgadza się z księgami? Wyjaśnienie i usunięcie ewentualnych różnic.

27. Czy niema spółka zbyt wielkich zasobów kasowych, zwłaszcza w gotówce?

28. Czy zasoby kasowe są bezpiecznie przechowane? Czy zamknięcie jest podwójne (wzajemne)? Czy z końcem każdego dnia urzędowego skontruje się stan kasy?

29. Czy budynki, zapasy towarów i t. p., należące do stowarzyszenia, są odpowiednio od ognia ubezpieczone?

30. Czy przełożenie i rada nadzorcza sporządzają z końcem roku inwentarz wszystkich przedmiotów majątku i czy wynik jego stwierdza się protokołem podpisanym przez wszystkich obecnych?

31. Czy przedmioty majątkowe spółki (mianowicie nieruchomości, ruchomości, papiery wartościowe) wpisuje się do inwentarza z tą wartością, jaką im w danej chwili przyznać należy? Czy się odpisuje co należy?

32. Czy w szczególności wstawia się wątpliwe wierzytelności do aktywów tylko według ich prawdopodobnej wartości i czy się odpisuje zupełnie wierzytelności nieściągalne?

33. Czy coroczne zamknięcie rachunków wczas się uskutecznia?

34. Czy zgadza się ono z księgami?

35. Czy stan czynny i bierny prawidłowo się bilansuje a zwłaszcza, czy nie wstawia się do stanu czynnego pozycyi należących do stanu biernego?

36. Czy konto zysków i strat prawidłowo jest zestawione?

37. Czy przestrzega się ściśle postanowień statutu co do rozdziału zysków i pokrycia strat?

38. Czy rozdzielono dywidendy od udziałów, ewentualnie w jakiej wysokości? Czy istnieją w tym względzie statutowe ograniczenia? Czy się ich przestrzega?

39. Czy walne zgromadzenie zatwierdziło zamknięcie rachunków z ubiegłych lat i czy zatwierdzenie to jest z księgi protokołów widocznem?

40. Czy zamknięcie rachunków ogłoszono w właściwym czasie i z przepisaną treścią (§ 22 ust. o stow.)?

41. Czy przedłożono politycznej władzy w właściwym czasie odpis zatwierdzonego zamknięcia rachunków?

42. Czy istnieje fundusz rezerwowy? Czy wysokość jego odpowiada rodzajowi i rozmiarowi interesów?

43. Czy kwoty, przepisane statutem, wpływają do funduszu rezerwowego?

44. Czy fundusz rezerwowy jest według postanowień statutu ulokowany? Czy się go używa w toku interesów czy też gdzieindziej jest umieszczony?

45. Czy istnieją specjalne fundusze rezerwowe? Jak są ulokowane i zaksiężkowane?

46. Czy podatki płaci się regularnie? Czy się przestrzega przepisów stemplowych?

VII. Rewizya.

1. Czy przełożenie stowarzyszenia powzięło bezpośrednio po otrzymaniu sprawozdania rewizyjnego z ostatniej rewizji uchwałę (na wspólnem posiedzeniu z radą nadzorczą, jeżeli taka istnieje) co do tego sprawozdania?

2. Czy zgłoszono sprawozdanie rewizyjne jako przedmiot uchwały przy zwołaniu bezpośrednio następującego walnego zgromadzenia?

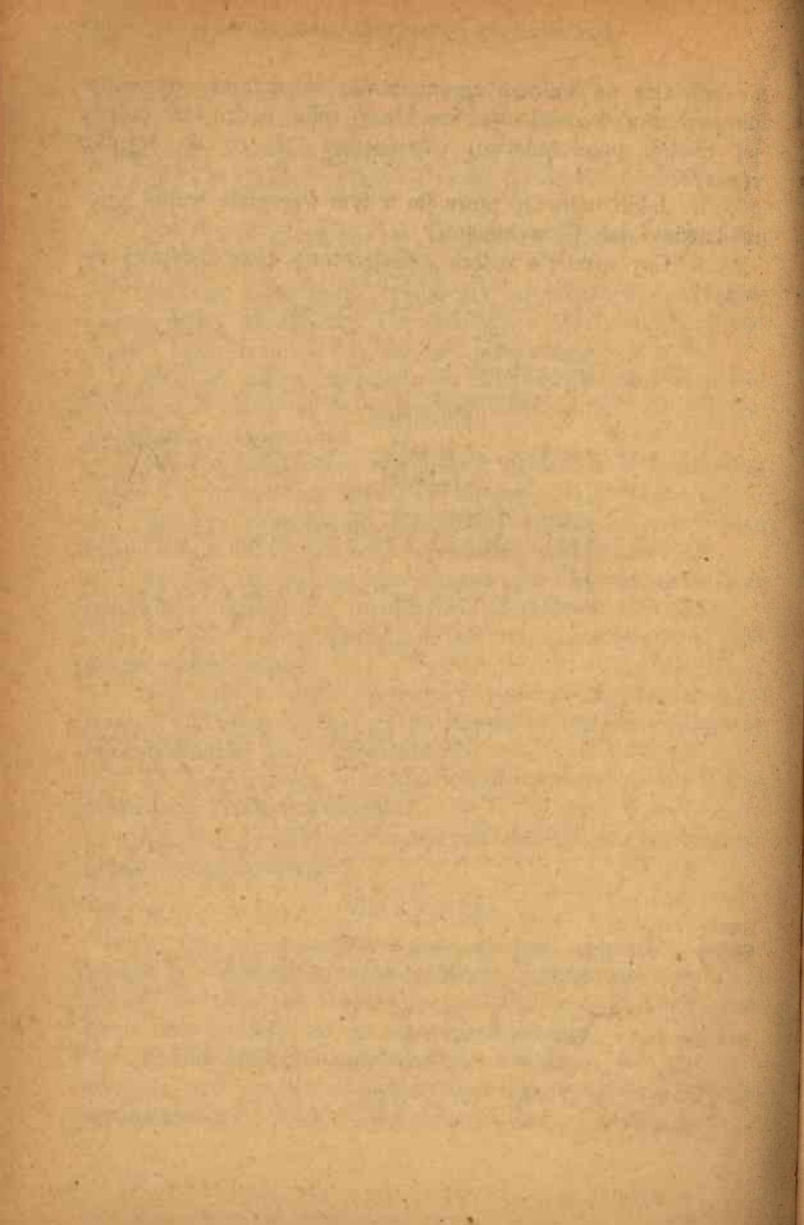
3. Czy na walnem zgromadzeniu odczytano sprawozdanie rewizora w całej osnowie i czy rada nadzorcza (a gdy jej niema, przełożęństwo) oświadczyła się co do wyniku rewizyi?

4. Jakie uchwały powzięło w tym względzie walne zgromadzenie i jak je wykonano?

5. Czy usunięto usterki, dostrzeżone przy ostatniej rewizyi?

BIBLIOTEKA
UMCS
LUBLIN

1907.

Katalog ten unieważnia wszystkie poprzednie; ceny niektórych dzieł podwyższone.

Najnowsze nakłady prawnicze
KSIĘGARNI LEONA FROMMERA
w Krakowie, Szewska 7.

Jaworski Wł. L. Prof. Dr. Kodeks cywilny austriacki w dwóch tomach w polsk. eleg. opr. . . . . K. 22—
(polecony przez dziennik rozporządzeń ministerium sprawiedliwości (*Verordnungsblatt für das k. k. Justizministerium*) Nr. 23 z r. 1905.

„*Wiener-Zeitung*“ z dnia 4 stycznia 1906 wyraża się o Kodeksie cywilnym prof. Dra Jaworskiego jak następuje:

Recenzja:

»Prof. Wł. L. Jaworski hat kürzlich den II-ten Band seiner polnischen Textausgabe des allgem. bürgerl. Gesetzbuches (bei Leo Frommer in Krakau) erscheinen lassen. (»Kodex cywilny austriacki«.) Der I-te Band wurde in Nr. 107 der »*Wiener Abendpost*« vom 10-ten Mai 1904 besprochen; der 1040 Seiten starke II-te Band enthält eine sehr sorgfältige Uebersetzung der §§ 531—1502 des allg. bürgerl. Gesetzbuches, die oberstgerichtliche Judicatur in gewissenhafter, systematischer Bearbeitung und sämtlichen ergänzenden Gesetze. Durch Beistellung von **Erläuterungen zu allen prinzipiell wichtigen Fragen** verleiht der Verfasser dem Buche den Charakter eines **Commentars** u. erhöht seinen Wert durch Heranziehung der administrativen Normen, sofern diese mit dem Civilrechte in Beziehung stehen; Mit ihren mehr als 2100 Druckseiten stellen sich die zwei Bände als die derzeit umfangreichste Zusammenstellung des österr. materiellen Zivilrechtes dar.

Stefko Dr. Kamil adv. O omieszkaniu w procesie cywilnym. K. 10—
Sulkowski Józef prokurat. państw. Ustawa karna o występkach i przekroczeniach. Z objaśnieniami, judykaturą trybunału kasacyjnego, tekstem niemieckim, oraz wzorami wyroków w sprawach o przekroczenia w eleg. oprawie . . . . . K. 7—

Trammer Dr. Jerzy. Komentarz do normy jurydyceki cywilnej w eleg. oprawie polecony przez *Verordnungsblatt für das k. k. Justizministerium* z dnia 5/10 1906. . . . . K. 8—
(z autentycznym tekstem ustawy)

Wróblewski Stan. Prof. Dr. Powszechny Kodex handlowy wydanie 3-cie zupełnie zmienione i uzupełnione (z auten-

Katalog ten unieważnia wszystkie poprzednie.

tycznym tekstem ustawy) tom I. art. 1—431 (opracowany w formie komentarza) polecony przez *Verordnungsblatt für das k. k. Justizministerium* z dnia 5/10 1906; tom II-gi obejmuje ustawy dodatkowe i ukaże się w kwietniu b. r. Cena za komplet w eleganck. oprawie . . . . . K. 20.—
Wróblewski Prof. Dr. Komentarz do prawa spadkowego (§ 531—824 kodexu cyw.) w eleg. oprawie . . . . . K. 16.—

Przegląd prawa i administracyi z Października 1904 r. (recenzent prof. Dr. Till) o »prawie materyalnym spadkowym w opracowaniu prof. Dra Wróblewskiego«:

Wyjątki z recenzyi:

Po dłuższym wstępie omawiającym olbrzymie trudności, jakie się nasuwają przy opracowaniu naukowego komentarza do kodeksu cywilnego austriackiego, prof. Dr. Till wyraża się o dziele prof. Dra Wróblewskiego jak następuje:

»Z tem większem zadowoleniem podnieść należy, że autor wymienionej na wstępie książki trudności te pokonał, i dał nam obok komentarza, zadość czyniącego potrzebie praktycznej, pracę naukową samodzielnią, o szerokim zakresie, w której, nie ulegając głosom choćby powszechnie uznanych powag, bez krytycznego ich rozbioru, z siłą przekonania wypowiada zdanie, często, znacznie od nich odbiegające, i niewaha się wysnuć z niego choćby najdalej idących konsekwencji. Nie wymaga też autor, aby mu na słowo wierzono, zdanie swe uzasadnia obszernie i gruntownie ze znajomością rzeczy. W tej samodzielności tkwi wielka i rzeczywista zasługa. Wiele bowiem błędów uwieczniło się przez to, że w literaturze prawa austriackiego przyzwyczajono się »jurare in verba magistri« i przyjmowano jako dogmaty bezkrytycznie tezy i hipotezy, urosłe na żyznej glebie niemieckiej, a sztucznie przesadzone na grunt austriackiej ustawy cywilnej.

W objaśnieniach ustawy przestrzega autor porządku przyjętego już w 1-szym tomie komentarza. Na wstępie podaje zawsze literaturę do pewnego przepisu się odnoszącą, z której czytelnik poinformować się może o najnowszym stanie kwestyi naukowej, następnie podaje swój pogląd na rzecz, potem streszcza systematycznie judykaturę do najnowszych czasów, przepla-

tając ją niekiedy krytycznemi uwagami. Sposób ten uważam za odpowiedni, ponieważ czytelnik, przygotowany ze stanowiska naukowego, łatwiej ocenić potrafi wykonanie ustawy w praktycznym życiu.

Prof. Dr. Till rozbiłaraję obszernie dzieło prof. Dra Wróblewskiego, zakończając wywód awój następującemi słowy:

»Zbyt wiele sprawozdaniem niniejszem musiałbym zająć miejsca, gdybym chciał **wszystko** przytaczać, co w dziele omówionem **na uwagę zasługuje**. Zauważyć muszę jedynie, że autor **żadnej** kwestyi w zakres pracy wchodzącej **nie pominał**, z każdą się rozprawił, że argumentacja jego nawet tam, gdzie przekonać nie zdoła, zawsze jest silną i poważną, tak, że zwalczać ją bynajmniej nie jest rzeczą łatwą i że w wielu kwestyach **opozycja jego przeciw panującym teoriom jest najzupełniej uzasadnioną i popartą argumentami**, z którymi zwolennicy tych teorii liczyć się **będą musieli** — dodać mi jeszcze wypada, że metoda, jaką autor bada wszelkie kwestye, **odpowiada najlepszym zasadom nauki**, sposób przedstawienia jest **umięjętny i jasny** tak, że każdy przyznać musi, iż dzieło to **jest bardzo cennym nabytkiem naszej literatury prawniczej**».

Wróblewski Stan. Prof. Dr. Ustawy o stowarzyszeniach zarobkowych i gospodarczych (z komentarzem) . . . . . K. 2-80

— Ustawa o Stowarzyszeniach z ograniczoną poręką (z komentarzem) w druku.

— Ustawa czekowa z komentarzem w druku.

Przegląd prawa i administracji z Lipca 1904 (recenzent prof. Dr. Till) wyraża się o Ustawie konkursowej Dra Trammera jak następuje:

»Szczególny to objaw, że ustawa konkursowa austriacka z r. 1868, obowiązująca już z górą lat trzydzieści pięć, do czekała się dotąd w literaturze prawniczej tylko jednego naukowego opracowania (Pollak, Das Concursrecht 1897) a praktyczne opracowania jej w ogóle na palcach jednej ręki policzyć można (Zugschwerdt, Kaserer, Kissling, Schwartz). Wobec tego, że ustawa ta zawiera w sobie liczne i ważne zagadnienia naukowe, a praktyczna doniosłość jej jest natury pierwszorzędnej, objaw ten dla literatury austr jest wielce ujemnym, tem bardziej że wartość publikowanych w tym przedmiocie dzieł jest przeważnie (z wyjątkiem Pollaka i Schwarza) bardzo mierna. — To

też z prawdziwym zadowoleniem notujemy, że pojawiło się zacytowane na wstępie dzieło polskie, które — z góry zauważyć to należy — wartością swą tak praktyczną jak i naukową przewyższa znacznie dotychczasowe publikacje niemieckie. Opracowanie Dra Trammera jest komentarzem, czyniącym zadość wszelkim wymaganiom praktyki z powodu wyczerpującego zużytkowania judykatury; — ponadto objaśnienia autora świadczą nietylko o zupełnem opanowaniu przedmiotu i znajomości literatury (nietylko austriackiej), lecz także o tem, że autor każdą z licznych kwestyi konstrukcyjnych badał dokładnie i samodzielnie ze stanowiska naukowego i rezultaty tego badania potrafił przedstawić w sposób jasny i przystępny. Po krótkim — może zbyt krótkim — wstępie autor podaje tekst dosłowny ustawy konkursowej w nowym polskim przekładzie, w uwagach zaś do paragrafów tejże ustawy wszystkie przepisy (cywilne, handlowe, procesowe, karne i t. d.), do nich się odnoszące, ilustruje je uwagami swojemi tudzież streszczeniem zasad orzeczeń Najwyższego Trybunału, wszystko to w odpowiednim uporządkowaniu tak, że objaśnienia te stanowią razem z uwagami naukowemi przy każdym przepisie ustawy zaokrągloną całość. Literaturę austriacką uwzględnia — o ile to sprawdzić było można. wyczerpująco, przy kwestyach ważniejszych także i niemiecką. — Żałować wypada, że podając przy §. 24 ust. konk. ustawę o wzruszaniu interesów prawnych, dotyczących się majątku niewypłacalnego dłużnika. nie objaśnił tej ważnej ustawy tak samo, jak to uczynił z ustawą konkursową. — W dodatku pierwszym podaje autor przepisy o konkursie stowarzyszeń zarobkowych i gospodarczych, w dodatku II. rozporządzenia wykonawcze do ustawy konkursowej, w dodatku III. przepisy najnowszej instrukcyi sądowej z r. 1897, a w końcu spis chronologiczny powołanych ustaw i rozporządzeń i spis alfabetyczny bardzo dokładnie ułożony i t. d. i t. d.

Niezwykłe powodzenie, jakiego doznała »Ustawa konkursowa« w opracowaniu Dra Jerzego Trammera, skłoniło podpisaną księgarnię do innego, ważniejszego wydawnictwa, mającego wypełnić dotkliwy brak w polskiej literaturze prawniczej.

W ciągu roku b. znacznie już wychodzić:

Norma jurydykcyi cyw., procedura cywilna. ordynacya egzekucyjna, instrukcyja i organizacyja sądowa i t. d., czyli komplet ustaw procesowych — w opracowaniu Dra Jerzego Trammera — **norma jurydykcyi cywilnej co dopiero opuściła prasę** (patrz stronica I-sza katalogu); **obok wyczerpującej judykatury trybunału najwyższego po czasy najnowsze, zestawionej systematycznie, i tekstu autentycznego** — podaną będzie przy każdym paragrafie, **względnie grupie paragrafów całkowita literatura** — nie mniej **liczne objaśnienia, oparte na najnowszym stanie nauki** — objaśnienia te mają **na względzie przedewszystkiem potrzeby prawników praktycznych.**

Zdaniem najpoważniejszych prawników, tak teoretyków jak praktyków, **»Ustawa konkursowa«** w opracowaniu Dra Trammera **czyni zadość wszelkim wymaganiom tak w kierunku teorii, jak i praktyki** — **spodziewać się przeto należy, ze ustawy procesowe w opracowaniu Dra T. przez ogół prawników polskich** — z tą samą przychylnością przyjęte zostaną.

»Czas« z dnia 26 listopada 1903 wyraża się o **ustawie konkursowej** Dra Trammera jak następuje:

Po raz pierwszy spotykamy się z nazwiskiem p. Trammera w literaturze prawniczej, a zapisuje się ono odrazu bardzo chlubnie. Z pozoru książka jest wydaniem ustawy konkursowej i wszystkich innych odnoszącej się do niej przepisów. Kto ją jednak przeczyta, kto zobaczy, z jak krytycznym zmysłem autor objaśnił przepisy ustawowe, judykaturę, kto się przekona, do jak drobnych szczegółów opaloną tam została literatura prawa konkursowego i jak uniejętnie z niej korzystano, ten pracy p. Trammera nie odmówi wartości niecodziennego dzieła naukowego. Forma wydawnictwa najłatwiej trafi do szerokiego koła prawników. Poprzednie wydawnictwa tej samej firmy nakładowej, jak Kodeksu handlowego i ustawy wekslowej prof. Wróblewskiego, ustawy hipotecznej i Kodeksu cywilnego prof. Jaworskiego, Kodeksu karnego prof. Makarewicza

i innych, mają tę przedewszystkiem zasługę, że wiedzę prawniczą u ogółu prawników pogłębiają, że w sposób najprzystępniejszy torują wśród nich drogę ostatnim zdobyciom nauki. Książka p. Trammera przyczyni się do spełnienia tego celu we wysokiej mierze.

»Czas« z dnia 26 listopada 1903 o ustawie wodnej Dra Ustyanowskiego:

Wydawnictwo Dra Ustyanowskiego jest nadzwyczaj starannem i sumiennem zebraniem wszystkich norm prawnych, dotyczących się austriackiego prawa wodnego. Ustawy objaśnione są nadto okólnikami ministeryalnemi i judykaturą Trybunału administracyjnego. Wielkie doświadczenie wydawcy, znakomitego urzędnika w galic. namiestnictwie, sprawia, że książka odda nieocenione przysługi praktykom. Nie znamy tak wyczerpującego i z taką wytrawnością ułożonego wydawnictwa niemieckiego.

Jendl Dr. Kontrakt naftowy w teorii i praktyce . . . . . K 1—
Kumaniecki Dr. Szkolnictwo ludowe w Galicyi wobec analfabetyzmu (O tej pracy nader pochlebne były recenzje w prasie galicyjskiej) . . . . . K 120

Krzymski. Wykład prawa karnego ze stanowiska nauki i prawa austriackiego (wydanie II-gie zupełnie przerobione) w eleg. opr. . . . . K. 18—

(Reskr. prezyd. sądu kraj. wyższego w Krakowie z dn. 6 marca 1903 Praes. 2443/21 B. 3., zalecono to dzieło wszystkim urzędnikom sądowym zach. Galicyi, reskr. sądu kraj. wyższego we Lwowie z d. 11/7 1903. Praes. 9162/212 P13 wszystkim urzędnikom i sądom wschodniej Galicyi).

Prof. Dra Krzymskiego wykład prawa karnego jest pierwszym i jedynem dziełem w języku polskim, **obejmującym cały system prawa karnego**. O dziele tem wyraża się »Czas« z dnia 29 Października 1902 jak następuje:

»Notujemy prawdziwą i rzetelną zasługę: wykład prof. Krzymskiego, ogłoszony obecnie w drugim przerobionem wydaniu, a obejmujący całość prawa karnego materialnego, stanie się z pewnością nietylko podstawą nauki dla młodzieży uniwersyteckiej, bo to zadanie spełniało już z wypróbowanym skutkiem pierwsze wydanie — ale także podstawą dalszego kształcenia prawników, oddających się zawodom praktycznym, obecnie bowiem II-gie wydanie obejmuje także gruntownie opracowaną część szczególną prawa karnego.

Dzieło napisane jest z rzadką jasnością, a ścisłość przed-

stawienia materji sprawia, że przestudyowanie go jest **prawdziwą szkołą myślenia prawniczego** — wykład jest oparty na szerokiem tle filozoficznem, informującym **krytycznie czytelnika o obecnym stanie teoryi karnych** i t. d. Recenzent kończy uwagi swoje w następujący sposób:

»Dzieło prof. Krzymuskiego znajdzie się z pewnością w rękach każdego prawnika, a spowodowane niem podniesienie wykształcenia prawniczego u ogółu naszych jurystów — do zasługi naukowej autora, dołączy zasługę czynu obywatelskiego nie małej wagi«.

Prof. Dr. Finger, recenzując w Nrze 8 *Gerichtzeitung* z r. 1903. II-gie wydanie Lanascha — wyraża się o dziele prof. Dra Krzymuskiego jak następuje:

»Ueber die auch im Vorjahre veröffentlichte 2-te Auflage des besonders in der Darstellung der allgemeinen Lehren sehr gediegenen Handbuchs des Krak. Universitäts Professors Dr. E. Krzymuski »Wykład prawa karnego« (2 Bde) hoffe ich demnächst in diesem Blatte berichten zu können«.

„Przegląd prawa i admin.“ z Lutego 1905 o dziele prof. Dra Krzymuskiego (recenzent prof. Dr. Stebelski):

»Za publikację wprost **wysokiego znaczenia**, jaka w ostatnich czasach pojawiła się w zakresie literatury naszej **kryminalistycznej**, uważać musimy wykład prof. Dra Krzymuskiego, obejmujący całokształt prawa karnego z **szczególnem uwzględnieniem obowiązującego w Austrii ustawodawstwa karnego**. Pracy tej przyznajemy **tak doniosłe znaczenie**, ponieważ jest to **pierwsze systematyczne opracowanie w języku polskim prawa karnego**«.

Prof. Dr. S., rozbierając obszernie dzieło prof. Krzymuskiego, zakończy wywód swój następującemi słowy:

»Zamiarem naszym było zaznajomić czytelnika z wytycznymi punktami pracy prof. Krzymuskiego i **zwrócić uwagę na wydawnictwo, które przynosi naszej literaturze prawdziwą chlubę** — szczerze więc witamy to pierwsze naukowe opracowanie prawa karnego, **stojące na wysokości zadania** — a z uznaniem podnosimy, że autor pokonał niejedne trudności i wyszedł zwycięsko — wszak już Finger w przedmowie do części szczególnej swego podręcznika wskazał na te trudności jakie przy systematycznem opracowaniu części zwłaszcza, szczególnej muszą się nasunąć — ileż w literaturze austr. brak w tym kierunku prac przygoto-

wawczych. — Podręcznik prof. Krzymuskiego polecamy w pierwszym rzędzie młodzieży akademickiej — polecamy go również i prawnikom praktycznych zawodów; przyczyni się on może do widnokręgu wiedzy i stać się winien przewodnikiem przy rozwiązaniu niejednej kwestyi w zakresie teorii prawa karnego. Z drugiej strony exegeza prawa pozytywnego jest nader trafna, a stworzone przez autora konstrukcye prawne i ich analiza ostać się mogą wobec najściślejszej krytyki. To też wyrażamy autorowi szczerą podziękę za dzieło niepośledniej wartości, stworzone z wielkim nakładem pracy i wiedzy.

Langrod R. Dr. Należytości skarbowe w postępowaniu sądowym, administracyjnem, wraz z taryfą adwokacką i notaryalną, z decyzjami ministeryalnemi oraz zasadniczymi orzeczeniami trybunału administracyj. w eleg. opr. K. 3-60

Zawiera: **I. Należytości sądowe.**

A. Rozporządzenie cesarskie z dnia 26 grudnia 1897, l. 305 Dz. p. p.

II. Należytości od przeniesienia majątku nieruchomego.

A. Ustawa z dnia 18 czerwca 1901, l. 74 Dz. p. p.

B. Rozporządzenie ministrów skarbu i sprawiedliwości z dnia 21 czerwca 1901, l. 75 Dz. p. p.

C. Tabela do obliczenia należytości od przeniesienia nieruchomości wedle § 6 ustawy z dnia 18 czerwca 1901, l. 74 Dz. p. p.

D. Tabela do obliczania taksy intabulacyjnej.

III. Należytości wekslowe.

A. Ustawa z dnia 8 marca 1876 Dz. p. p., l. 26.

B. Skale stemplowe.

IV. Należytości stemplowe od kontraktów i dokumentów prawnych.

(Wyciąg z patentu cesarskiego z dnia 9 lutego 1850 Dz. p. p.

Nr. 50 i ustawy z dnia 13 grudnia 1862 Dz. p. p. Nr. 89, oraz późniejszych ustaw i rozporządzeń ministeryalnych).

A. Sprawy ogólnoadministracyjne.

B. Sprawy wojskowe.

C. Sprawy górnicze.

V. Taryfa należytości adwokackich.

A. Ustawa z dnia 26 marca 1890, Dz. p. p. l. 58.

B. Rozporządzenie ministra sprawiedliwości z dnia 11 grudnia 1897, Dz. p. p. l. 293.

VI. Należytości notaryalne.

- A. Wyciąg z ustawy notaryalnej z dnia 25 lipca 1871, Dz. p. p. 1. 75.
 B. Taryfa notaryalna. Dodatek do ustawy z dnia 25 lipca 1871, Dz. p. p. 1. 75.
 C. Należytości notaryuszy, jako komisarzy sądowych. Wyciąg z taryfy, dołączonej do ustawy notaryalnej z dnia 21 maja 1855, Dz. p. p. Nr. 94, względnie do rozp. ministra sprawiedliwości z dnia 7 lutego 1858, Dz. p. p. Nr. 23.

Latoszyński. Ustawy i rozporządzenia drogowe w Galicyi z objaśnieniami — podręcznik dla użytku władz i organów autonomicznych, w oprawie . . . . . K. 4:50
 (Reskryptem Wydziału krajowego z dnia 2 lutego 1898 L. 6984 — oraz reskr. namiestnictwa z dnia 21 lutego 1899 do l. 13340 — polecono to dzieło wszystkim Wydziałom powiatowym, gminom miejskim i wiejskim, oraz wszystkim starostwom i t. d.).

Makarewicz Dr., prof. Uniwersytetu. Ułaskawienie młodocianych przestępców. Rozporządzenie Ministerium sprawiedliwości z d. 25 listopada 1902 l. 25491, z d. 28 grudnia 1902 l. 27054 i z d. 18 stycz. 1903 l. 132 D u. p. z objaśnieniami K. —72
 — Ustawy karne dodatkowe, **wyd. II-gie uzupełn.** w opr. K. 7.—
Nowotny Juliusz Dr. Odpowiedzialność redaktora . . . . . K. 1.—

Rosenberg. Ustawodawstwo naftowe wobec powszechnej ustawy górniczej . . . . . K. 1.—
 — Przepisy górniczo-policyjne dla kopalń oleju skalnego w Galicyi . . . . . K. 2.—
 — O wpływie prawa niemieckiego na ustawy naftowe . . . . . K. 1.—

Rosenblatt. Postępowanie karne, **wydanie II-gie przerobione** i uzupełnione przez Dra Juliusza Makarewicza, prof. Uniw. Jagiell., w eleganckiej oprawie . . . . . K. 11.—

Obok wszystkich niemal zasadniczych orzeczeń trybunału kasacyjnego — uwzględniono w tem wydaniu **nową instrukcję i organizację sądową, nową instrukcję dla żandarmerji, ustawę o wynagrodzeniu niewinnie zasądzonych, postanowienia procesowe ustaw karnych dodatkowych — jak nie mniej procedury karnej wojskowej** — zawierające niektóre przepisy obowiązujące również sądy stanu cywilnego — **umieszczono wreszcie szereg rozporządzeń ministeryalnych — bądź na podstawie dziennika rozporządzeń minist. sprawiedl. — bądź ze zbioru normalistów c. k. sądu kraj. wyższego w Krakowie** —

bądź t. zw. czerwonego zbioru, wyd. przez prezyd. sądu kraj. wyższego we Lwowie — obejmującego rozporządzenia od roku 1857—1900 (2 wydanie), nie pominięto w tem wydaniu tak ważnych dla praktyki umów ekstradycyjnych między Austryą, Rosyą a Niemcami, przy dodaniu potrzebnych objaśnień — przy § 384 umieszczono nową taryfę lekarzy jako znawców z r. 1901 i dawniejszy, nieogłoszony układ chemików sądowych, zawarty z prezyd. sądu kraj. wyższego w Krakowie — ze względu na nader wielką ilość rozporządzeń, dotyczących uwiadomienia władz na podstawie § 83 i 399 — podano **synoptyczne zestawienie odnośnych przestępstw, władz i rozporządzeń**; wreszcie umieszczono rozporządzenie Ministerjum sprawiedliwości w sprawie ułaskawienia młodocianych przestępców z d. 25 listopada 1902 r. l. 25491, z d. 28 grudnia 1902 l. 27054 i z d. 18 stycznia 1903 l. 132 z objaśn.

Suesser. Ustawa przemysłowa ze wszystkimi ustawami i rozporządzeniami, formularzami, zasadniczymi orzeczeniami trybunału admin. oraz sądów przemysłowych w eleganckiej oprawie . . . . . K. 8—

»Czas« z dnia 26 sierpnia 1902 wyraża się o ustawie przemysłowej Dra Suessera jak następuje:

»Wydawnictwo to wypełnia dawno odczuwaną lukę w naszej literaturze prawniczej. Z rzadką starannością i dokładnością uzupełniona wszystkimi późniejszymi przepisami i objaśniona orzeczeniami Trybunału administracyjnego, ustawa przemysłowa ma na celu przyniesienie pożytku nie tylko fachowym prawnikom, ale także i kołom przemysłowym. Doskonały skorowidz ułatwia to zadanie. Autor, licząc się z tą ogólną potrzebą, włączył do swego wydawnictwa także wiele takich przepisów, których wydawnictwa niemieckie nie zawierają. W dodatku znajdujemy ustawy o inspektoracie przemysłowym i o sądach przemysłowych, a wreszcie i najnowszą ustawę z 25 lutego b. r. o ajentach handlowych, sprzedaży wędrownej i t. d.

Poprawne tłumaczenie, łatwy układ książki i z wielką ogłędnością, wytrawnym zmysłem prawniczym dobrany zasób orzeczeń, czyni to wydawnictwo rzeczywiście pożytecznym i cennym«.

Trammer Dr. Ustawa konkursowa wraz z ustawą o zaciepaniu czynności prawniczych. w formie komentarza (opracowana z szczególnem uwzględnieniem nowych ustaw procesowych) patrz recenzję na stronnicy 3-iej katalogu w eleganckiej oprawie . . . . . K. 8—

- Komentarz do normy juryzd. cyw. w eleg. oprav. K. 8—
- Komentarz do procedury cywilnej w druku.
- Komentarz do ordyn. exekucyjnej w druku.
- Instrukcja, organizacja sąd. i ordynacja adwok. w druku.
- Ustyanowski Dr. Stan.**, c. k. radca, szef depart. dla spraw wodnych i komunikacji w Namiestnictwie we Lwowie. Ustawa wodna oraz ustawy i rozporządzenia ministerjalne o melioracjach, zabudowaniu potoków górskich, budowie dróg wodnych, regulacji rzek, o policyi rzecznej, żegludze, i t. d. **wraz z formularzami**, objaśniona okólnikami, zasadniczymi decyzjami ministerjalnymi i orzeczeniami trybunału administracyjnego w eleg. opravie (zawiera również ustawę z dnia 2 go marca 1904 Dz. u. k. N° 36) patrz recenzję na stronnicy 6-tej katalogu . . . . . K. 6:40
- Reskr. prezydium namiestn. we Lwowie z dnia 23 stycznia 1904 l. 16258/03 polecono ustawę wodną Dra Ustyanowskiego wszystkiemu starostwom, gminom, magistratom, urzędnikom i t. d.
- Werhanowski Dr. Włodzimierz.** O interwencji ubocznej 1903 . . . . . K. 3—
- Zoll Prof. Dr. jun.** Posiadanie według prawa cyw. austr. wyczerpane . . . . . K. 2:40
- O tak zwanych kontraktach naftowych; opinia prawna — 50
- **Obligacje w eleganckiej opravie** . . . . . K. 7:40
- Wierzbowski Dr.** Podręcznik w sprawach najmu mieszkań 2—
- Zjazdu IV-go prawn. i ekonom. polskich referaty K. 8—

Pod prasą:

- Jaworski Prof. Dr.** Ustawa o sprostowaniu ksiąg gruntowych w Galicyi, z objaśnieniami i ze użytkowaniem odnośnych materiałów.
- Liszt.** Prawo narodów w przekładzie Dra W. Olszewskiego.
- Rosenberg Maryan Dr.** Kodeks naftowy.
  - Komentarz do ustawy górniczej.

Nakłady prawnicze

KSIĘGARNIA LEONA FROMMERA W KRAKOWIE

- Dębicki.** Krótki wykład prawa austr. górniczego wraz z słowniczkiem niem.-polskim wyrazów górniczych . . . K. 2.—
- Hoschen Hamiszpot, czyli prawo żydowskie . . . K. 1.—
- Jaworski Prof. Dr.** Nauka o służebnościach według ustawodawstwa austriackiego tom I-szy . . . . . K. 2.—
- Prawo nadzastawu według ustawodawstwa austr. K. 3.—
- Kodeks cywilny ze wszystkimi ustawami i rozporządzeniami, judykaturą trybunału najwyższego i licznymi objaśnieniami — cena 2 tomów w eleg. oprawie w półskórek **(Komplet.)** patrz recenzję na str. 1-ej katalogu . . . K. 22.—
- Ustawy o księgach publicznych z uwzględnieniem nowej ordyn. egzekucyjnej 2 tomy, w eleg. oprawie . . . K. 16.—
- Reskryptem Prezyd. sądu kraj. wyższego we Lwowie z dnia 15 stycznia 1897 l. 456 pr. oraz reskr. sądu kraj. wyższego w Krakowie z dnia 8 lutego 1897 l. 11317 pr., polecono to dzieło wszystkim sądom i urzędnikom sądowym w całej Galicyi).
- i **Wróblewski.** Komentarz do kodeksu cywilnego. Prawo spadkowe (§ 531—824 kodeksu cyw.) w opracowaniu prof. Dra Wróblewskiego, opr. w półskórek patrz recenzję na stronnicy 2-ej katalogu . . . . . K. 16.—
- Jendl.** Naruszenie czci a obraza wedle teoryi i ustawodawstwa austriackiego (wyczerpane).
- Kontrakt naftowy w teoryi i w praktyce . . . . . K. 1.—
- Kalitowski,** nadradca sądowy. Nowa procedura cywilna, wierszem . . . . . K. 1.—
- Nowa norma juryzd. cywilnej, wierszem . . . . . K. 1.—
- Recenzje: »Głos Narodu« z dnia 25 marca 1896:
- »Podziwiać można zrzeczność autora, który przedmiot bądź co bądź suchy, potrafił ubrać w formę tak przystępną — odejmując mu wszystkie cechy, mogące go czynić niepowabnym; że oryginalna ta myśl podobała się powszechnie, świadczy o tem wielkie zapotrzebowanie tej miłej i pożytecznej broszury«.
- »Czas« z dnia 3 kwietnia 1896 r.:
- »Kto pragnie w sposób przyjemny i nienużący poznać zasady nowej procedury cyw., temu bardzo zalecamy odczytanie

tej książeczki, porównanie z jej treścią zacytowanych paragrafów ustawy, które autor wiernie wszędzie cytuje — przytem czytelnik niejednokrotnie się uśmieje ze znanego autorowi właściwego humorystycznego sposobu przedstawienia tak suchego zresztą przedmiotu.

»Przegląd prawa i administracji« z maja 1897 r.:

»Dla prawnika praca ta stanowi może przyjemną lekturę i przypomnieć mu to, czego się z ustawy nauczył; nieprawnika — forma ponętna zachęci do czytania i ułatwi obeznanie się dostateczne dla niego z przepisami nowej ustawy w sposób przyjemny; piękna praca p. Kalitowskiego odpowiada w zupełności celowi, jaki sobie założył — dlatego dziełko jego można szczerze polecić naszym prawnikom i szerszej publiczności«.

- Kumaniecki Dr.** Szkolnictwo ludowe w Galicyi wobec analfabetyzmu . . . . . K. 1-20
- Koczyński.** Zbiór ustaw i rozporządzeń admin. w czasokresie 1889—1899 wyd. (uzupełnienie zbioru ś. p. Kasparka) K. 20—
- Krzymuski Prof. Dr.** Wykład prawa karnego ze stanowiska nauki i prawa austriackiego, 2 tomy, w eleg. opr. K. 18—
patrz recenzje na stronicach 6—8 katalogu.
(Jest to jedyny podręcznik w języku polskim — obejmujący całokształt prawa karnego austriackiego).
— Zasady nauki o usiłowaniu przestępstw . . . . . K. 1-20
- Langrod Dr.** Należitości sądowe w postępowaniu sądowym i administracyjnym w eleg. opr. . . . . K. 3-60
(W pierwszej części katalogu str. 8—9 podano szczegółową treść należitości skarbowych).
- Latoszyński.** Ustawy i rozporządzenia drogowe z objaśnieniami w oprawie . . . . . K. 4-50
- Makarewicz Dr.,** prof. Uniw. Jagiell. Ustawy karne dodatkowe wydanie II-gie uzupełnione w eleg. oprawie . . . . . K. 7—
- Muczkowski.** Ustawa notaryalna historycznie i porówn. objaśniona, weleg. oprawie . . . . . K. 6—
- Pawlikowski,** radca sąd. Ustawa o ewidencji katastru wraz z rozporządzeniami wykonawczymi . . . . . K. 1—
- Rosenberg Dr.** Ustawodawstwo naftowe wobec powsz. ustawy górniczej . . . . . K. 1—
— Przepisy górniczo pqlicyjne dla kopalń oleju skalnego w Galicyi . . . . . K. 2—
— O wpływie prawa niemieckiego na ustawy naftowe K. 1—

- Rosenblatt Prof. Dr.** Wykład procesu karnego część I. K. 4—
 — Ustawa karna obejmująca zbrodnie, występki i przekroczenia, w eleg. oprawie . . . . . K. 880
 — Ustawa karna obejmująca zbrodnie, występki i przekroczenia, oraz dodatkowe ustawy karne w opracowaniu prof. Dra Makarewicza, w eleg. oprawie . . . . . K. 14—
 — Ustawa o postępowaniu karnem, wyd. II-gle przerobione i uzupełnione przez prof. Dra Makarewicza, w eleg. opr. K. 11—
 — i **Wróblewski**, Kodex handlowy, wyd. III-cie, zupełnie przerobione, opracow. z uwzględnieniem nowych ustaw procesowych tom I-szy (art. 1—431) tom II-gi obejmie ustawy dodatkowe i wyjdzie w kwietniu br. w eleganc. oprawie za komplet . . . . . K. 20—
- Sułkowski prokurator państwa:** Ustawa karna o występkach i przekroczeniach z objaśnieniami, judykaturą tryb. kasac. tekstem niem. i wzorami wyroków w sprawach o przekroczenia K. 7—
- Suesser Dr.** Ustawa przemysłowa ze wszystkimi ustawami i rozporządzeniami, formularzami, orzeczeniami zasadniczymi trybunału administracyjnego oraz rozstrzygnięciami sądów przemysłowych patrz recenzję na stronnicy 10—11 katalogu w eleg. oprawie . . . . . K. 8—
- Tałasiewicz.** Komentarz do postępowania w sprawach niespornych w zastosowaniu dla Galicyi, z uwzględnieniem nowych ustaw procesowych — judykaturą trybunału najwyższego i formularzami w oprawie płóciennej . . . . . K. 1420
 w oprawie w półskórek . . . . . K. 15—
 — Wskazówki co do sposobu utrzymania zgodności między księgami gruntowemi a katastrzem . . . . . K. —72
- Trammer Jerzy Dr.** Ustawa konkursowa w formie komentarza. (Ustawa konkursowa opracowana jest z szczególnem uwzględnieniem nowych ustaw procesowych) patrz recenzję na stronnicy 3—5 katalogu w eleg. opraw. K. 8—
 — Komentarz do normy juryzd. cyw. w eleg. opraw. K. 8—
 — Komentarz do procedury cyw. w druku.
 — Komentarz do ordynacyi egzekucyjnej w druku.
 — Instrukcyja i organizacyja sądowna w druku.
 — Ordynacyja adwokacka w druku.
- Ustawa o wzruszaniu działań prawnych z obfitą judykaturą tryb. najw. w Wiedniu i Lipsku, ust. o lichwie . . . . . K. 160**
- Ustyanowski Stan. Dr.,** c. k. radca namiestnictwa (szef departamentu dla spraw wodnych i komunikacyi w Namiestnictwie galicyjskiem). Ustawa wodna wraz z ustawami o meliora-

- cyach, budowie dróg wodnych, regulacji rzek, oraz przepisami o policyi rzecznej i o żegludze — objaśniona decyzjami ministerjalnemi, okólnikami namiestnictwa, zasadniczymi orzeczeniami trybunału administracyjnego i formularzami. wydanie II-gie znacznie powiększone, patrz recenzję na stronnicy 6-ej katalogu, w eleg. oprawie K. 6:40
- Reskr. prezydium namiestn. we Lwowie z dnia 23 stycznia 1904 l. 16258/03 polecono ustawę wodną Dra Ustynowskiego wszystkim starostwom, gminom, magistratom, urzędnikom i t. d.
- Werhanowski Dr. Włodzimierz.** O interwencji ubocznej 1903 . . . . . K. 3—
- Wróblewski Prof. Dr.** Powszechna ustawa wekslowa wraz z innemi ustawami i rozporządzeniami, odnoszącemi się do prawa wekslowego, orzeczeniami sądów najwyższych w Wiedniu i Lipsku i przeglądem ustawodawstwa zagranicznego (opracow. z uwzględnieniem nowych ustaw procesowych), w eleg. oprawie . . . . . K. 6—
- Komentarz do prawa materyalnego spadkowego, patrz recenzję na stronnicy 2-ej katalogu, w eleganckiej oprawie polsk. . . . . K. 16—
- Kodex handlowy, wydanie 3-cie **zupełnie zmienione** tom I. (art. 1—431) opracowany w formie komentarza — tom II-gi obejmuje ustawy dodatkowe i wyjdzie koło kwietnia b. r. Komplet w eleg. oprawie . . . . . K. 20—
- **Ustawy o towarzystwach zarobkowych i gospodarczych, z komentarzem** . . . . . K. 2:80
- **Ustawa o stowarzyszeniach z ograniczoną poręką z komentarzem w druku.**
- **Ustawa czekowa z komentarzem w druku.**
- Zoll Prof. Dr. jun.** Konkurencya niełojalna i jej pokrewne objawy . . . . . K. 1:40
- Podręcznik prawa pryw. austr. rozdział I.; o prawie w znaczeniu przedmiotowem; o prawach w znaczeniu podmiotowem . . . . . K. 4—
- Posiadanie według prawa cyw. austr. (w zarysie) wyczerpane . . . . . K. 2:40
- O tak zwanych kontraktach naftowych; opinia prawna — 50
- **Zobowiązania w eleg. opr.** . . . . . K. 7:40

BIBLIOTEKA

UMCS

LJUBLIN

KSIĘGARNIA LEONA FROMMERA W KRAKOWIE

otrzymała na skład główny:

- Pilecki Dr.**, sędzia powiatowy. Zbiór przepisów i rozporządzeń o zbiorowych kasach sierocych wraz z uwagami o praktycznem zastosowaniu wydanych norin z odnośnymi wzorami, broszur. . . . . K. 3.—
- »**Czasopismo prawnicze i ekonomiczne**«, organ profesorów wydziału prawa i admin. Uniwersytetu Jagiell. oraz Towarzystwa prawniczego i ekonomicznego w Krakowie. **Administracya i ekspedycya w księgarni Leona Frommera w Krakowie ulica Szewska 7.** Prenumerata roczna K. 8.—, z przesyłką pocztową K. 8 55.

Oprócz tutaj wymienionych książek, księgarnia Leona Frommera w Krakowie dostarcza na tych samych warunkach co księgarnie wiedeńskie, wszelkich dzieł, **gdziekolwiek ogłoszonych i w jakimkolwiek języku, również na raty miesięczne**; specjalnością księgarni są dzieła naukowe wogóle, — dzieła z dziedziny prawa i administracyi w szczególe; zlecenia osób na prowincyi zamieszkałych, załatwia się z całą akuracnością i ścisłością (o ile to możliwe odwrotną pocztą); **katalogi dzieł prawniczych w języku polskim i niemieckim wysyła się na żądanie darmo i oplatnie.** Wydawnictwa kompl. Manza i Gellera zawsze na składzie.

**Katalogi dzieł prawniczych w języku polskim i niemieckim
na żądanie darmo i oplatnie.**

Biblioteka Uniwersytetu
MARII CURIE-SKŁODOWSKIEJ
w Lublinie

A 19132

BIBLIOTEKA U. M. C. S.

Do użytku tylko w obrębie
Biblioteki

1000182570